

GRØNNE MULIGHETER

DET GODE LIVET
- ETTER OLJA

ALTERNATIVT
STATSBUDSJETT
2017

miljøpartiet
de grønne

INNHOLDSFORTEGNELSE

Forord og forbehold	4
<hr/>	
Innledning: Det gode livet etter olja	6
Hovedgrep i De Grønnes alternative budsjett for 2017	8
Noen hovedtall fra De Grønnes alternative budsjett	9
<hr/>	
Et ekte grønt skifte	10
Klima: De Grønnes klimabudsjett innfrir målene i 2020 og 2030	11
Et grønt skattesifte: Enklere å velge miljøvennlig	12
Klimabelønning - til alle i Norge	13
Arbeidsgiveravgift: Rimeligere ansettelser	14
Generell moms: Økt skatt på forbruk, mindre på arbeid	15
Petroleum: Erstatte oljen med grønne næringer på 20 år	15
Havet: Den nye olja	17
Maritimt: Nye arbeidsplasser gjennom elektrifisering av båter	18
Bioøkonomien: Nye arbeidsplasser fra hav og skog	18
Skogbruk: Bærekraftig bruk og økt videreføring	19
Forskning: Grønn forskning for fremtiden	19
Gründere: Bedre vilkår for oppstartsselskaper og gründere	20
Norsk industri: En grønnere norsk industri	21
Karbonfangst: En stor forretningsmulighet for Norge	21
Havvind: Et nytt, norsk energieventyr	22
Landbruk: Bærekraftig og økologisk matproduksjon	23
Forbruk: Nye næringsveier for mindre sløsing	24
Kort historisk tilbakeblikk: Hva er nytt nå?	24
Sirkulær økonomi: Nye forretningsmodeller	24
Bygg: Et milliardløft til miljø- og energieffektive bygg	25
<hr/>	
Grønnere transport for by og bygd	28
Distriktene: En miljøtransportpakke for hele landet	29
Reisefradrag: Omtanke for reisende i by og bygd	29
Elbil: Et reelt alternativ for alle	29
Ladestasjoner: Hurtigladedepunkter over hele landet	29
Leasing: Billigere leasing av elbil	30
Klimabelønningsordningen	30
Veitransport: Et CO2-fond for næringstransporten	31
Kollektiv: Økt fremkommelighet og billigere billetter	31
Byene: Bedre byluft, gode sykkelveier og mer effektiv kollektivtransport	32
Tog: En utslippsfri jernbane	32
Fly: En flyseteavgift som tar hensyn til klima og distriktene	33
Veinettet: Økt sikkerhet på veiene	33

Grønne liv er bedre liv	34
Livskvalitetsregnskap: Mer enn BNP	35
Naturvern: Vi snur nedbyggingen av norsk natur	36
Villmark: Start restaurering av tapte naturrikdommer	36
Skogvern: Et vern som virker	37
Biologisk mangfold: Et løft for naturkartlegging og miljøforvaltning	37
Skatt: Rettferdig fordeling og trygg velferd	38
Skattepolitikk: Forebygging av forskjeller	38
Nærmiljøer: Grønt er godt for by og bygd	39
Klimatilpasning: Bedre skred- og flomsikring	41
Kommunale overføringer: Større handlingsrom lokalt	42
Velferd: Mer støtte til de som trenger det mest	42
Fattigdom: Færre fattige barn	42
Rettsstat: Et kraftig løft for fri rettshjelp	42
Rus: En bedre og human rusbehandling	42
Psykisk helse: Et styrket psykisk helsevern	43
Helse: Forebygging først	44
Skole: En mer inkluderende skole	45
Skolehverdagen: Mer allsidighet og mindre stress	45
Livsmestring: Livskunnskap inn i skolen	46
Kunnskap: Viten tilpasset en verden i endring	46
Kultur: Et rikt kulturliv	47
Kulturelt mangfold: Et løft for en den utøvende kunsten	47
Kunst: Lavere terskel for å se og utøve kunst	47
Kulturarv: Et sterkere kulturminnevern	48
Dyrevelferd: Vi tar dyrenes egenverdi på alvor	48
Dyr i produksjon: Bedre velferd i landbruket	49
Fiskeoppdrett: Omlegging til lukkede anlegg	49
Kjæledyr: Færre hjemløse dyr	49

Norge - en del av verden	52
Bistand: Styrke den forebyggende bistanden	53
Klimaprosent: Over 30 milliarder til klimatiltak i året	54
Asyl og integrering: Et styrket mottaksapparat	54

Vedlegg:	55
Vedlegg 1: Hvordan kutte klimagassutslippene?	55
Klimaforliket (2020-målene)	55
Klimaavtalen med EU (2030-målene)	56
Vedlegg 2: Verbalforslag for De Grønnes statsbudsjett	59

FORORD

OG FORBEHOLD

Miljøpartiet De Grønnes alternative statsbudsjett er ferdigstilt på en drøy måned med våre begrensede ressurser. Det bygger på våre alternative budsjetter for de tre foregående årene og forholder seg til regjeringens budsjettforslag for 2017.

De Grønne har kun en stortingsrepresentant, men vi lager et helhetlig alternativt opplegg til regjeringens forslag som viser at det grønne skiftet er mulig, og som eneste parti viser vi hvordan Norge kan nå sine egne stortingsvedtatte klimamål for 2020 og 2030, med en ansvarlig og framtidsrettet økonomisk politikk.

De Grønne har svært begrenset utredningskapasitet sammenliknet med regjeringen. Vi har derfor vært nødt til å basere kostnadsberegninger på anslag fra tilgjengelig offentlig informasjon, der vi ikke har fått klare svar fra finansdepartementet eller andre departement, eller der vi ikke har rukket å stille spørsmål innen fristen. Vi benytter uansett anledningen til å takke for at vi har fått svar på nær 200 spørsmål som vi har stilt Finansdepartementet, selv om vi ikke sitter i Finanskomiteen.

På mange områder er det tilnærmet umulig å få kartlagt hva som ligger inne i budsjettforslaget fra regjeringen av påplussinger og reduksjoner i forhold til Norges to store miljøforpliktelser: Klimaforliket og målet om å stoppe tapet av naturmangfoldet. Regjeringen har unnlatt å redegjøre for hva Norges klimabudsjett er for 2017, og vi har måttet gjøre denne jobben på egen hånd. Regjeringen har heller ingen konkretisering av det grønne skiftet eller hvordan deres forslag til budsjett for 2017 bidrar til å gjennomføre det. Statsbudsjettet mangler også informasjon om hvordan den økonomiske politikken skal bidra til å skape en sirkulær økonomi med lavere ressursbruk og fortsatt høy verdiskaping for å nå målet om et lavutslippssamfunn i 2050. De Grønnes alternative statsbudsjett gjør dette.

Med så store mangler i regjeringens opplegg, blir også forskjellene store mellom en grå økonomi og vårt opplegg for en grønn økonomi. Da er det naturlig at enkelte av de tiltak vi foreslår må utredes nøyere, sendes på høring og justeres. Det er heller ikke realistisk at alle tiltak kan igangsettes allerede 1. januar 2017, men vi legger uansett inn kostnader og inntekter for helårsvirkning for å synliggjøre den helhetlige effekten av vårt alternative budsjett. Vi understreker at sterkt tidspress gjør at feil og mangler kan forekomme i dette dokumentet.

INNLEDNING

DET GODE LIVET

ETTER OLJA

”Det er ikke bare vår innstilling til andre mennesker som viser hva som er våre dypeste verdier og høyeste prioriteringer i livet. Det gjør også vårt forhold til alt annet som lever. Jeg tror det som forener alt liv, er viktigere enn det som skiller.”

ARNE NÆSS

De Grønnes alternative budsjett for 2017 er et budsjett for endring - et budsjett som kan gjøre Norges mange grønne muligheter til virkelighet.

Dette er også det fjerde alternative budsjettet De Grønne legger fram for Stortinget. Det er basert på våre grunnverdier og våre valgløfter, og er et resultat av tre år med politisk arbeid på Stortinget og hundrevis av møter med næringsliv, fagmiljøer og interesseorganisasjoner.

I budsjettet viser vi at det er mulig å bruke mindre oljepenger enn det regjeringen gjør, og samtidig skape nye arbeidsplasser og gjennomføre det grønne skiftet i kommuner, næringslivet og i de mange hjem over hele landet. Vi viser at utvikling og velferd ikke er avhengig av nedbygging av natur og tap av arts mangfold. Og vi viser at Norge kan nå klimamålene for våre utslipp i 2020 og 2030, om vi bare prioriterer riktig.

Det grønne skiftet handler om å skape et samfunn i balanse med jordas livsmiljø. Vi skal utvikle og fornye oss, lære, prøve og feile - innenfor naturens tålegrenser. De Grønnes grunnsyn er at menneskene er dypt knyttet til, og avhengig av velfungerende økosystemer. Å bry seg om disse er derfor å bry seg om oss selv.

Norsk politikk trenger visjoner for vår tid. Menneskeskapte klimaendringer krever radikale utslippskutt og en bærekraftig endring av industri, transport og matproduksjon over hele kloden. I tillegg vet vi at økosystemene på jorda er sterkt skadet fordi menneskene beslaglegger og ødelegger stadig mer natur. Resultatet er at dyrelivet på kloden raseres. Denne sterke vitenskapsbaserte dokumentasjonen legger vi til grunn for våre økonomiske prioriteringer og vår politikk.

Slik tar vi også global sikkerhet og solidaritet på alvor, og gjør det som trengs for å hindre at miljø- og klimaendringer skaper ødeleggelser og konflikter i et helt uakseptabelt omfang.

Fremtidens velferd kan ikke baseres på et evig økende ressursforbruk som jorda ikke tåler. Dette statsbudsjettet legger til rette for trygge jobber og gode sosiale ordninger. Men vi styrker også mulighetene for utvikling og livskvalitet basert på samvær og fellesskap, kultur og kreativitet, fri natur, ren luft og trygge nærmiljøer som skaper helse og trivsel.

Vi foreslår også å starte arbeidet med en sunnere og mer bærekraftig økonomisk politikk, som vil gi en bedre og mer ressurseffektiv verdiskaping i tiårene som kommer. I denne modellen teller ikke bare penger, men også andre indikatorer for hva som leder til et godt liv. For som vi vet: Bruttonasjonalprodukt teller alt, utenom det som gjør livet verdt å leve.

Samtidig later vi ikke som endring kan skje kostnadsfritt. Vi bruker skatter, avgifter, priser og regelverk til å gjøre de miljøvennlige valgene mer lønnsomme for den enkelte innbygger, næringslivet og det of-

fentlige. Virksomhet, prosesser og produkter som ødelegger framtida skal bli mindre lønnsomme. Det er ikke et mål for De Grønne å beskytte virksomhet som ødelegger jorda og fellesskapets framtid.

Samlet bidrar disse grepene til å løfte Norge ut av den økende utryggheten i oljeøkonomien og utvikler norsk økonomi i retning av en ledende aktør i framtidens globale, grønne markeder. Sverige, Tyskland, Finland og andre land vi liker å sammenlikne oss med er velferdsstater uten en dråpe olje. Norge har mer ressurser og bedre omstillingsevne enn nesten noe annet land.

Endringer kan skape utrygghet, men gir også muligheter. Og akkurat nå er endring nødvendig. For å skape trygghet og velferd, for oss selv, for verden og for de som kommer etter oss. Norge skal ikke bare være det beste landet i verden, men også det beste landet for verden.

HOVEDGREP I DE GRØNNES ALTERNATIVE BUDSJETT FOR 2017

Vi tar det grønne skiftet hjem. Folk flest ønsker å være en del av løsningen og redusere sin egen belastning på kloden. Vi gjør det lettere og mer lønnsomt for vanlige mennesker å velge miljøvennlig. Vi fjerner moms på frukt, grønt og økologisk mat, elsykler, gjenbruk og reparasjoner. Vi innfører billigere kollektivtransport for alle. Alt dette oppmuntrer til å starte det grønne skiftet selv, i hverdagen. Over tid styrkes kollektivtilbudet betydelig regionalt og lokalt med De Grønnes storsatsing på utbygging av kollektivtransport. Og ikke minst innfører vi en klimabelønning som premierer lave utslipp, fordi dette sparer fellesskapet for utgifter på sikt.

8

Vi sjøsetter elsatsningen: Vi satser på de marine næringene med et grønt skipsfartsprogram til 300 millioner og vi setter av en milliard til utrulling av landstrøm i havnene for å støtte kystfartsflåten overgang til fornybar energi, elektrifisering av fiskemerdene våre og en rekke miljø- og klimatiltak langs kysten som vil gi nye markeder for dagens og morgendagens bedrifter i kyst-Norge. Det marine verdiskapingsprogrammet MarOff styrkes med 100 millioner.

Vi tar ansvar for økonomien. Budsjettet er basert på at Norge i framtiden må levere god velferd med mindre vekst i statsinntektene. Vi reduserer derfor oljeengebruken med 8,2 milliarder sammenlignet med regjeringens forslag. Vi leverer likevel et langt kraftigere og helhetlig grønt skifte enn øvrige partier. Vi setter også i gang arbeidet med å utvikle en ny økonomisk modell for en bredere verdiskaping, der ikke bare penger, men andre indikatorer for hva som leder til et godt liv, også teller med.

Dyrker fram nye verdier: Vi satser på å bygge opp en bioøkonomi basert på hav, skog og jord til en enda større og mer differensiert del av samlet norsk økonomi og næringsliv. Det skjer blant annet gjennom tilskuddsordninger og etablering av et Bionova. I tillegg foreslår vi et alternativt landbruksoppgjør som gir små og mellomstore bruk bedre betingelser og som gjør det mer lønnsomt å ta Norges store utmarksressurser i bruk. Økologiske metoder og produkter styrkes blant annet gjennom momsfritak for økologisk mat, samt fjerning av kontrollavgiften for økobønder.

Holder folk i jobb. Vi trenger flere arbeidsplasser i Norge. Derfor foreslår De Grønne å kutte skatten på arbeid. Vi reduserer arbeidsgiveravgiften med 5 milliarder. Det er mer treffsikkert for å redusere ledigheten enn å redusere formuesskatten (som går til investeringer, forbruk og sparing). Vi foreslår også en rekke andre tiltak for å øke sysselsettingen, blant annet en ny ordning som gir begrenset skattefritak for direkteinvesteringer i bedrifter for å gjøre det mer attraktivt å investere i omstilling enn i en ekstra bolig.

Bryter oljeavhengigheten. Vi styrker det oljefrie næringslivets konkurransekraft og reduserer det offentlige risiko ved å bygge ned leterefusjonsordning, avskrivingsregler og garantiordninger som i dag gir petroleumssektoren konkurransevridende særfordeler. Budsjettet starter en planmessig utfasing av oljevirkosheten for å avvikle Norges tunge bidrag til global oppvarming.

Et varmere samfunn. Velferdsstaten må videreutvikles for å gi god hjelp og støtte til de som trenger det mest. Vi prioriterer tiltak for å hindre barnefattigdom, sikre lik tilgang til fri rettshjelp for alle, bedre rusomsorgen, øke innsatsen for psykisk helse og styrke arbeidet med integrering og oppfølging av flyktninger. I tillegg vil vi forebygge fattigdom og sosiale ulikheter gjennom en mer rettferdig skattepolitikk.

Redder Norges natur. Vi beskytter nær-natur og inngrepsfri natur og foreslår en storsatsing på skogvern og restaurering av tapte naturrikdommer i Norge. Vi vil gjøre norske lokalsamfunn til spydspisser i klima og miljøarbeidet med egne stillinger i alle kommuner og vi foreslår en kraftig opptrapping av innsatsen mot marin forsøpling langs hele kysten. I tillegg prioriterer vi blant annet handlingsplaner for truede arter og naturtyper, mangedobling av innsatsen for et økologisk grunnkart og vannmiljøtiltak. Til sammen styrkes Klima- og miljødepartementets budsjetter med omlag 30 prosent bare i 2017.

Viser respekt for dyr. De Grønne mener dyrevelferd fortjener en langt større plass både i den norske politiske debatten og på norske statsbudsjetter. I dette budsjettet lanserer vi en egen Dyrevelferdspakke med betydelig styrket innsats for å sikre gjennomgående god velferd for husdyr, oppdrettsfisk og kjæledyr.

Kutter innenlandske klimagassutslipp raskt nok til at Norge oppfyller Klimaforliket i 2020 og forpliktelsene overfor EU og Parisavtalen om 40 prosent utslippskutt innen 2030, og setter oss på en kurs for raskt fallende klimagassutslipp. Den nødvendige reduksjonen i utslipp fra transportsektoren allerede i 2017 oppnås bl.a med 1,50 kr økt drivstoffavgift i varetransport som går inn i et CO2-fond, og 5 kroner økt avgift på fossildrivstoff i persontransport som deles ut med lik del (ca 1500 kroner) til alle borgere.

Tar ansvar i flyktningekrisen og løfter internasjonal solidaritet. Vi ønsker en rausere og mer inkluderende flyktningpolitikk i Norge. Derfor gir vi kommunene mer ressurser til å styrke integreringsarbeidet og vi reverserer regjeringens usosiale kutt i støtten til asylsøkere på mottak. I tillegg må Norge bruke mer penger på nødhjelp i Syria og nærområdene. Vi foreslår å bistanden til flyktningeleire med 1 milliard og setter av nesten 2 milliarder ekstra til fredsbygging, utvikling og klimatiltak i utviklingsland.

9

NOEN HOVEDTALL FRA DE GRØNNES ALTERNATIVE BUDSJETT

De Grønnes budsjett flytter mer penger enn noe annet forslag til statsbudsjett som er lagt frem for Stortinget. Vi foreslår blant annet:

- Grønne skatteletter og avgiftskutt på 16 milliarder
- Redusert oljepengebruk på 8,2 milliarder
- Redusert arbeidsgiveravgift på 5 milliarder
- Storsatsing på investeringer i grønt næringsliv på 9 milliarder
- Nytt CO2-fond for nyttetransport på 2,3 milliarder
- Utdeling av klimabelønning på 8 milliarder
- Økte frie midler til kommunene på 3 milliarder
- Økt bistand og nødhjelp på 3,4 milliarder
- Økt satsing på natur, artsvern og friluftsliv på 3 milliarder
- Transportmiljøpakker for by og bygd på 7,9 milliarder
- Grønnere jordbruksoppgjør på 0,5 milliarder
- Tiltakspakke for bedre dyrevelferd på 0,3 milliarder
- Redusert inntektsskatt for en norsk gjennomsnittsinntekt (kr 518 000) tilsvarer skattelette på 4100 kr
- Økt inntektsskatt for høyinntektsgrupper kr (875 000) tilsvarer en skatteøkning på 4700 kr
- Klimabelønning til en familie på fire, tilsvarer 6000 kr utbetalt årlig for familien, eller 1500 kr per hode

Totale endringer

- Alle avgiftsendringer gir netto avgiftsøkning på 24,9 milliarder
- Alle skatteendringer gir netto skatteøkning på 1,3 milliarder
- Redusert oljepengebruk på 8,2 milliarder

ET EKTE

GRØNT

SKIFTE

KLIMA: DE GRØNNES KLIMABUDSJETT INNFØR MÅLENE I 2020 OG 2030

Paris-avtalen trådte i kraft 4. november. Avtalen betyr at vi ikke skal overstige to graders temperaturstigning samtidig som vi tilstreber en maksimal økning på 1,5 grad sammenlignet med førindustriell tid. Dette er mål som er satt fordi vi nå vet at bare to grader temperaturøkning vil kunne få katastrofale følger.

Regjeringen har de siste tre årene valgt å bryte både to brede forlik og sine egne klimaløfter, og skyver klimaproblemet foran seg. Dessverre gir heller ikke regjeringens budsjettforslag svar på hvordan vi skal nå klimaforliket eller egne klimamål. Regjeringen har unnlatt å redegjøre for hva Norges klimabudsjett er for 2017 og 2020. Det gjør De Grønne noe med:

I et eget vedlegg viser vi hvordan vårt alternative statsbudsjett og vår klimapolitikk vil innfri klimaforliket for 2020 og klimamålene for 2030.

De Grønne har i vårt alternativestatsbudsjett for 2017 lagt grunnlaget for det som skal bringe oss mot lavutslippssamfunnet. Stortingets klimaforlik fra 2008 og 2012 forutsetter at utslippene våre i 2020 skal være redusert til mellom 45 og 47 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Regjeringen og samarbeidspartiene tuffet i tillegg regjeringssamarbeidet på at klimaforliket skulle forsterkes. I fjor lovet budsjettforliket mellom regjeringen og støttepartiene at budsjettet for 2017 skulle bidra til å "styrke klimaforliket" og gi betydelige kutt i norske utslipp. Det gjør ikke regjeringens budsjettforslag.

I tre omganger har Regjeringen utsatt disse klimakuttene. Skal vi utslippene i ikke-kvotepliktig sektor (transport, landbruk, avfall, og bygge) må vi redusere utslippene med 10 millioner tonn innen de nesten tretten årene, altså omlag 800.000 tonn per år. De Grønne sitt alternative statsbudsjett gjør det, mens regjeringens opplegg ikke engang redegjør for klimaeffekten og mest sannsynlig bidrar til økte norske utslipp.

Skal vi nå målene i klimaforliket vil vi også måtte ta større kutt i kvotepliktig sektor. For å sikre at kutt i norsk kvotepliktig sektor gir reelle, globale klimakutt setter De Grønne av årlige bevilgninger for å kjøpe kvoter på det Europeiske kvotemarkedet tilsvarende kuttene vi gjennomfører i kvotepliktig sektor, og at vi sletter disse.

De Grønne vil også sørge for rapporteringssystemer som viser om virkemidlene som implementeres virker som forutsatt - og som derfor gjør det mulig å endre virkemidlene dersom det viser seg at de ikke er tilstrekkelige til å nå målene vi har satt oss.

De Grønne er enig i at det er en utfordrende oppgave å kutte utslippene så mye på så kort tid, men vi viser at det er mulig. Vi må da imidlertid tørre å ta de tøffe valgene og gjennomføre den politikken som er nødvendig for å få dette til.

De Grønnes forslag til alternativt statsbudsjett foreslår tiltak som vil kunne gi utslippsreduksjoner for å nå klimamålene i 2020 og 2030. Tallene er et estimat basert på bl.a. Miljødirektoratets rapport om miljøtiltak mot 2020 og rapporten om mulige miljøtiltak og reduksjon i utslipp mot 2030.

Det legges til grunn at vi skal ha en klimalov med årlige klimabudsjetter og klimaregnskap, hvor Norge måler utslippsreduksjonene vi oppnår i de enkelte sektorene og fremme nye virkemidler eller strammere virkemiddelbruk dersom vi ser at vi ikke når målene.

De Grønne er derfor opptatt av at vi raskt får på plass en egen klimalov som gir oss sektorvise mål for utslippskutt og som innfører et system for utslippsbudsjett som er styrende for statsbudsjettet. Regjeringens foreløpige forslag til klimalov er for svak til å fylle denne rollen, og bør kraftig forbedres i Stortingets behandling.

ET GRØNT SKATTESKIFTE: ENKLERE Å VELGE MILJØVENNLIG

Målet med et grønt skatteskipte er å få en omlegging av skattesystemet vårt slik at vi skattlegger mer det vi vil ha mindre av og skattlegger mindre det vi vil ha mer av. Det grønne skatteskiptet skal føre både til store systemmessige endringer i samfunnet, samtidig som det skal gjøre det lettere for vanlige mennesker å velge miljøvennlig. Vi fjerner moms slik at brukthandel, gjenbruk, reparasjoner, frukt og grønt og økologisk mat blir billigere. Det vil både gjøre grønt forbruk lettere og etter hvert stimulere til økende omsetning og bedre tilbud slik at disse sektorene styrkes i konkurransen.

Vi fjerner også moms på elsykler og legger til rette for reduserte kollektivpriser flere steder så de blir lettere å velge vekk bilen. En ordning med klimabelønning premierer de som bruker lite bensin og diesel. Vi setter inn elbilfordeler spesielt rettet mot folk med dårlig økonomi og lang vei til kollektivtransport, og satser stort på hurtigladestasjoner over hele landet så elbil raskt skal bli et attraktivt alternativ for alle i hele landet. Vi innfører også en ordning der vi gir skattefradrag til folk som innfører strømsparingstiltak i hjemmet. Elavgiften økes med 6 øre for å gi sterkere insentiver til ENØK tiltak. Samtidig foreslår vi at det etableres en reell skattefradragordning for strømsparingstiltak i hjemmet.

På sikt vil De Grønnes storsatsing på kollektivtransport, sykkel og grønnere bygder og byer utvide det grønne handlingsrommet stadig mer. Samtidig må det samlede forbruket bli grønnere og det som ødelegger natur og klima fases ut ved at kostnadene for miljøskade legges inn i prisen.

12

Tabell: Grønne skatteletter og avgiftskutt	Tall i millioner
Momsfritak på reparasjon av klær og sko, husholdnings- og fritidsvarer	500
Momsfritak på reparasjon og gjenbruk av elektronikk	200
Momsfritak på elsykler opp til 40 000 kr	160
Redusere laveste momssats for tjenester som kultur og overnatting fra 10 til 8 pst.	580
Momsfritak på økologisk mat	285
Momsfritak på frukt og grønt	3 000
Momsfritak for kollektivreiser	750
Øke skattefradraget for forsknings- og utviklingsprosjekter	650
Innføre en ordning for skattefradrag for ENØK	430
Øke jordbruksfradraget i økologisk produksjon	1
Øke avskrivningssatsen for skip fra 14 til 20 pst.	40
Øke avskrivningssatsen for overføring og distribusjon av elektrisitet (Ingen effekt i budsjett 2017)	0
Øker avskrivningssatsen på maskiner med påvist miljøeffekt	50
Klimabelønning til alle norske innbyggere	7 996
Avsetning til CO ₂ fond for nyttetransport	2 347,5
Sum	16 982 500

Inntektene fra avgiftsøkninger brukes til en ekstraordinær satsing som skal ta Norge over i det grønne skiftet. I tillegg til store grønne skatteletter, foreslår vi å redusere skattene på arbeid og iverksette en omfattende tiltakspakke for grønt næringsliv.

Inntektene fra avgiftsøkninger brukes blant annet til å finansiere

- Grønne skatteletter og avgiftskutt på 16 milliarder kroner
- Lavere oljepengebruk på 8,2 milliarder kroner
- Redusert arbeidsgiveravgift for å få flere i arbeid på 6 milliarder kroner
- Storsatsing på investeringer i grønt næringsliv på 9 milliarder (se bl.a. underkapitler “Havet er den nye oljen” og “Nye næringsveier for mindre sløsing”)

Avgiftsomleggingene vil suppleres med skatteletter til folk med lave inntekter. En familie med to voksne med under middels inntekt, inkludert familier som har sin inntekt fra trygd, får omkring 8000 kroner lavere skatt med vårt opplegg, som kompenserer for at forurensende varer og tjenester blir dyrere. En trebarnsfamilie med to voksne der begge tjener under 580 000 kroner får opptil 16000 kroner i redusert skatt, inkludert De Grønnes klimabelønning på 1500 kr per pers.

Se også: Kapittel om Klimabelønning.

Tabell: Økte miljøavgifter	Tall i millioner kr
Øke moms fra 15% til 20% på ikke-økologiske kjøttvarer	1 000
Fjerne tax-free-kvoten på tobakk	650
Fjerne tax-free-kvoten på alkohol	850
Endre grunnavgift engangsemballasje	0
Innføre avgift på fossil plastemballasje	1 500
Innføre avgift på gruveavfall	400
Innføre avgift på lakselus i oppdrettsnæringen	900
Innføre avgift på matavfall fra handel	50
Øke avgift på elektrisk kraft med 6 øre	2 740
Fritak for el-avgift for elektrisitet som drivstoff i ferger, skip, lastebiler, busser og landstrøm	-1
Øke avgift på smøreolje	10
Innføre CO ₂ -avgift på torv	55
Øke avgiftene på klimagassene HFK og PFK	175
Øke CO ₂ -avgiften til 500 kroner unntatt for bensin og autodiesel	517
MDGs forslag til flyseteavgift	8 675
Fjerne ladbare hybriders fradrag for utslipp under 85 g/km	1 120
Doble NO _x -komponenten i engangsavgiften	320
Gradvis redusere fossildrevne varebilers avgiftsfordeler, 25% innfasing	4 123
Øke CO ₂ -komponenten for biler med mest utslipp	1 100
Senke nedre knekkpunkt i CO ₂ -komponenten til 70 g/km	1 200
Reversere regjeringens forslag til redusert årsavgift	1 220
Oppheve avgiftsfritak for diesel til båtmotorer	34
Øke veibruksavgift bensin	3 300
Øke veibruksavgift autodiesel	7 192
Fjerne jordbruksfradraget i pelsdyrnæringen	7
Sum	33 427

13

KLIMABELØNNING - TIL ALLE I NORGE

Det største skattegrepet for vanlige folk i dette budsjettet er en ordning vi kaller klimabelønning (“karbonavgift til fordeling”). I denne ordningen øker vi diesel- og bensinprisen med fem kroner på personbiltransporten. Hele økningen samles i en pott og nærmere 8 milliarder kroner betales uavkortet tilbake til alle.

I praksis betyr det at alle får igjen penger, uavhengig av om man eier en bil eller ikke, om man eier en fossilbil eller en bil som går på strøm eller biodrivstoff. Men jo mindre bensin og diesel man bruker selv, jo større overskudd sitter man igjen med. Det gir en ytterligere oppmuntring til å spare på drivstoffkostnadene. I tillegg ønsker vi å knytte refusjonen til antall hoder i husstanden. Da vil barnefamilier få relativt mer tilbakebetalt enn andre. En familie med to barn vil med vårt budsjett få en direkte utbetaling på 6000 kroner i året uansett hvordan de forflytter seg. Velger de å skifte ut fossilbilen med en elbil, eller gå helt over til kollektivtransport, vil de heller ikke få ulempene ved økt bensinpris.

Poenget med å innføre miljøavgifter er at de faktisk skal gi atferdsendring. Å plusse på bensin- og dieselpriisen med noen øre eller en krone vil ikke føre til endring. Så sent som høsten 2013 var bensinprisen én krone høyere enn den er i dag. En økning på fem kroner vil gi reell endring i folks reisemønster i en miljøvennlig retning.

Det er en forutsetning at de økte drivstoffavgiftene og klimabelønningen kommer i tillegg til et kraftig løft for miljøvennlig transport. Målet er ikke å pålegge folk høyere avgifter i hverdagen, men å frita nordmenn for alle utgifter til fossil energi så raskt som mulig ved å bygge opp alternativene. De Grønne vil ha en storsatsing på både kollektivtransport og en utbygging av fornybare energistasjoner over hele landet som dekker behovet for elbil-ladere, klimavennlig biodiesel og eventuelt hydrogen. Med den raske utviklingen vi ser i batteriteknologi, så vil morgendagens elbil kunne dekke de fleste daglige behovene til de fleste familier rundt om i landet (se kapittelet "Grønnere transport for by og bygd for alle bevilgninger på transport).

For at ikke belastningen skal bli for stor for lavinntektsgrupper foreslår vi en skattelette på omkring 4000 kroner til alle med lave inntekter slik at denne gruppen får bedre råd. (se kapitlet "Rettførdig fordeling og trygg velferd").

De Grønne foreslår også et grønt skattesifte for tungtransporten gjennom etablering av et CO₂-fond for næringslivet. Avgiftene fra økte drivstoffavgifter for næringslivets veitransport settes av til et eget fond.

Se også: Kapittel om Grønnere transport.

14

ARBEIDSGIVERAVGIFT: RIMELIGERE ANSETTELSE

I et Europa som har vært hardt rammet av arbeidsledighet i lengre perioder enn det vi har opplevd i Norge, har man søkt å innføre økte skatter på forurensende adferd og redusere skatten på arbeidskraft for på den måten å benytte økte avgiftsinntekter til å stimulere til økt sysselsetting.

De Grønne vil bruke deler av de økte avgiftsinntektene fra den grønne skatteomleggingen til å gjøre det rimeligere å ansette folk. I en fase der det er ventet høyere arbeidsledighet på grunn av omstillingen vekk fra oljeindustrien og robotisering ønsker vi å stimulere til økt sysselsetting. Automatiseringen av samfunnet, som vi bare har sett begynnelsen på, vil gjøre det nødvendig å redusere kostnaden knyttet til arbeidskraft og gjøre den relativt sett billigere. Dette gjøres enten gjennom et generelt sett lavere lønnsnivå, eller ved å redusere skatten på arbeid.

De Grønne vil derfor bruke 5 milliarder kroner neste år til å redusere arbeidsgiveravgiften. Reduksjonen vil primært rette seg mot de laveste lønnsnivåene. Dette vil redusere den relative kostnaden for arbeidskraft sammenlignet med kapital og favorisere arbeidsintensiv virksomhet. Det vil også kunne være et positivt bidrag til sysselsetting av nyankomne flyktninger som sliter med å komme seg inn på arbeidsmarkedet.

Vi fjerner også arbeidsgiveravgiften for lærlinger fra 1. juli 2017 fordi det er sterk mangel på lærlingeplasser. Det forhindrer mange unge fra å komme inn på arbeidsmarkedet.

GENERELL MOMS: ØKT SKATT PÅ FORBRUK, MINDRE PÅ ARBEID

I Norge har vi materielt forbruk som tilsvarer ressursene til nesten tre jordkloder dersom alle skulle ha levd som oss. De Grønne vil bort prinsippet om at det er greit at vi bruker opp jordens ressurser uten hensyn til dem som kommer etter oss, og flytte fokuset fra å ha mer ting over til å ha mer tid.

Avgiftsinntekter fra klimagassutslipp skal etterhvert forsvinne fordi utslippene skal forsvinne. Inntekter fra andre avgifter som f.eks. fra merverdiavgift, forsvinner ikke. De Grønne ønsker å bruke merverdiavgiftssystemet aktivt til å premiere forbruk og ønsker mer av gjennom reduserte satser på noen varer og fjerning av moms på andre og vi finansierer dette gjennom en økning i den generelle satsen i momsen fra 25 til 26,2 prosent. Dette bidrar til å finansiere lavere arbeidsgiveravgift og samtidig som prisen på forbruk øker. Dette vil gjøre enkelte varer noe dyrere.

Samtidig øker vi personfradraget i inntektsskatten, for å kompensere de som tjener minst og derfor bruker mesteparten av inntektene sine på konsum. Vi reverserer også regjeringens økning av den såkalte "moroskatten", moms på bl.a. kinobilletter, hotellovernattinger og fornøylesparker og museer fra 8 til 10 prosent, viderefører momssatsen for mat på 15 prosent og fjerner all moms på en rekke varer og tjenester som er viktige for folk i hverdagen. I tillegg innfører vi den overnevnte klimabelønningsordningen.

Tabell: Strukturelle grep for et grønt skattesifte	Tall i millioner kr
Redusere skatt på arbeid gjennom redusert arbeidsgiveravgift	5 000
Øke skatt på forbruk gjennom økt moms fra 25,0 til 26,2 %	9 000
Minstefradrag i næringsinntekt som alternativ for faktiske utgifter	1 700
Nytt skattefradrag i inntektsskatten for investeringer i bedrifter, for å stimulere til investeringer i omstilling fremfor i boligmarkedet	1 200

PETROLEUM: ERSTATTE OLJEN MED GRØNNE NÆRINGER PÅ 20 ÅR

15

Norge har nå tredje høyeste CO₂-utslipp per innbygger i Europa. Årsaken er primært olje- og gasssektoren. Å fortsette å bruke milliarder av kroner på å lete etter nye fossile reserver i sårbare farvann er ikke en rasjonell strategi, hverken for verdens klima eller norsk økonomi.

Norsk økonomi er sterkt knyttet til oljen, noe vi har sett konsekvensene av siden oljeprisfallet høsten 2014. Norges posisjon som en av verdens største produsenter av olje og gass har bidratt til nasjonal velstandsutvikling og har muliggjort en etablering av et solid velferdssystem. Men det siste tiårets enorme vekst i utvinningstempoet, har ført til en lønnsvekst som er vanskelig for andre bransjer å følge og som kan gjøre omstillingen bort fra denne næringen vanskeligere.

Men faktum er at målene i Paris-avtalen vil bli brutt dersom vi forbrenner kullet, oljen og gassen i felt som allerede er i drift. Hvis klimaregnskapet skal gå opp må mange av feltene som allerede er i drift stenges før de går tomme. For Norges vedkommende betyr dette at utlysningene av nye oljefelt i 23. og 24. konsesjonsrunde må trekkes tilbake. Lofoten, Vesterålen og Senja må vernes. Samtidig må vi stanse all ny oljeleting. Dersom vi nå ikke tar inn over oss alvoret i situasjonen og trekker i bremsen vil vi ha sluppet ut for mye til å nå 1,5-gradersmålet allerede om fem år, altså i løpet av neste stortingsperiode.

De Grønne foreslår å avvikle petroleumssubsidiene og flytte disse til fornybar energi og andre grønne næringer. FN mener at subsidier og skattefordeler til fossil energi er ett av de største hindrene for å nå verdens klimamål. En fallende oljepris øker også sjansen for at stadig flere prosjekter blir ulønnsomme. Å subsidiere oljebransjen med våre skattepenger blir derfor stadig mer risikabelt.

Det Internasjonale Pengefondets (IMF) siste rapport til Norge, i mai 2016, ga tydelig uttrykk for at Norge, i tillegg til å håndtere ledighetskrisen og den økonomiske nedgangen, også måtte konsentrere seg om å redusere oljeavhengigheten. Hvis vi nøler med å aktivt omstille oss til en økonomi som

ikke er oljeavhengig, er det fare for at høy arbeidsledighet biter seg fast. Dagens oljesubsidiering gjør omstillingen av næringslivet vanskelig fordi den presser opp lønningene og gjør norsk fastlandsindustri mindre konkurransedyktig

Regjeringens ekspertutvalg viser til at norsk oljeproduksjon antageligvis har passert toppen og at den trolig vil avta videre gjennom tiårene som kommer. Utvalget viser til at mer ambisiøs klimapolitikk vil redusere etterspørselen etter fossile energikilder og derfor redusere lønnsomheten og øke Norges risikoeksponering dersom vi ikke reduserer aktiviteten. Regjeringens ekspertutvalg for grønn konkurransekraft viser også til nødvendigheten av å redusere vår oljeavhengighet. De viser til at utviklingen mot et globalt lavutslippssamfunn og økt etterspørselsrisiko forsterker behovet for omstilling i Norge.

De Grønne mener det er virkelighetsfernt å påstå at velferden i Norge avhenger av oljebransjen: Ni av ti i Norge jobber allerede med helt andre ting enn olje. I Sverige er en velferdsstat der folk lever godt uten olje. De skal nå bli en av verdens første karbonnøytrale velferdsstater. Å si at vi er oljeavhengige vitner om en mangle tro på nordmenns skaperkraft og omstillingsevne.

Hovedsatsninger petroleumssektoren:

- Stanse all ny oljeleting.
- Fjerner friinntekten og øke særskatten
- Trekke tilbake de siste letetillatelsene (23. og 24. konsesjonsrunde).
- Varig vern av Lofoten, Vesterålen og Senja.
- Erstatte oljevirkomheten med andre grønne næringer over en 20 års periode.
- Avvikle petroleumssubsidiene gjennom avskrivningsreglene, og flytte disse til fornybar energi og andre grønne næringer.
- Redusere Petoros kostnader til petroleumsleting.
- Avvikle mulighetene til å få dekket letekostnader dersom selskapene ikke kommer i skatteposisjon.

16

Tabell: Olje, gass og energi	Tall i millioner kr
Kutte prosjekt for å gjøre petroleumssektoren mer konkurransedyktig. Øvrige midler benyttes til klima og CO ₂ -håndtering.	-4,0
Trekke oss ut av Petoro Iceland AS og unngå ny petroleumsvirksomhet i de arktiske havområdene, inkludert islandsk kontinentalsokkel.	-8,6
Flytte bevilgningene fra petroleumsforskning til forskning i energisektoren, bl.a. til satsing på Pilot-E, et samarbeidsprogram mellom ENERGIX, Enova og Innovasjon Norge for utvikling av miljøvennlig energiteknologi	-308,0
Legge ned INTSOK, som har som formål å styrke norsk petroleumsvirksomhet gjennom fokusert internasjonal virksomhet.	-30,2
Redusere forventet inntekt fra statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten og gradvis trappe ned allerede åpnete felt.	-3 697,5
Redusere SDØEs letekostnader. 1137 mill kroner antas å være bundet.	500,0
Redusere inntekt fra økte avgifter og høyere inntekter fra å øke avskrivningsperioden fra 6 til 25 år for nye investeringer.	315,0
Fjerne friinntekten og øker særskatten.	5 380,0
Øke CO ₂ -avgift i petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen.	4 300,0
Innføre avgift på produsert vann.	639

HAVET: DEN NYE OLJA

“Fra da av vil vi se en krympende oljeindustri”

STATOIL-SJEF, ELДАР SÆTRE OM 2020-TALLET

I fremtiden skal Norge fortsatt være et velfungerende samfunn med større tillit mellom folk, et høyere kunnskapsnivå, mindre økonomisk ulikhet og hvor folk stort sett er i jobb. I dag lever vi i Norge stort sett av inntekter fra folk i arbeid, og det skal vi fortsette med også etter at vi ikke lenger har oljeproduksjon i Norge.

Å sørge for at vi fortsatt har jobber klarer vi best ved å begynne å flytte investeringer og arbeidsplasser fra forurensende investeringer innen næring og transport til kunnskap, tjenester, industrivirksomhet og løsninger som skaper arbeidsplasser gjennom reell grønn verdiskaping. Jobbene i oljevirkomheten har lenge gitt stor avkastning ved å overforbruke fossile ressurser, men blir i årene fremover stadig mer sårbare for internasjonal etterspørsels-risiko i tillegg til klimarisiko. Det blir også de fremtidige inntektene til staten fra denne næringen. Denne økende risikoen er det uansvarlig å lukke øynene for.

I dette budsjettet bruker vi mange virkemidler for å hjelpe å bygge opp bedrifter innenfor maritime og marine næringer, kraftkrevende industri og fornybar energi. En hovedsatsing i dette budsjettet er å gjøre det lettere for gründere i Norge. De bidrar til å skape fremtidens arbeidsplasser. Å legge bedre til rette for gründervirksomhet er derfor å satse på fremtiden. De Grønne vil drive en aktiv næringspolitikk for å legge til rette for ny, grønn industri- og tjenesteproduksjon, særlig innen blå-grønne sektorer.

Denne analysen er regjeringens eget ekspertutvalg om “Grønn konkurransekraft” enig i. Utvalget leverte nylig en rapport der de argumenterte med at omstilling av det norske næringslivet er nødvendig. De ti prinsippene ekspertutvalget legger til grunn for grønn konkurransekraft legger vi også til grunn for dette budsjettforslaget. De Grønne legger dessuten til et ekstra, ellefte punkt, som ekspertutvalget “glemte”: “Omstillingen må skje innenfor naturens tålegrenser.”

De Grønne mener Norge har et særlig stort potensiale for å bygge opp nytt næringsliv knyttet til Norges over 100.000 kilometer lange kystlinje og til havet. I kyst- og havrommet har vi et komparativt fortrinn. Den maritime næringen og fiskerinæringen har vært en viktig inntektskilde i mange hundre år, og oljenæringen ble utviklet ut fra vår maritime spisskompetanse. Våre lange tradisjoner for å ta i bruk havet, bygge industriell virksomhet rundt dette sammen med våre enorme fornybare energiresurser er et viktig komparativt fortrinn som bør utnyttes til fulle når vi skal omstille oss bort fra en oljebasert økonomi.

Framtidens kystnæringer må være utslippsfrie. Slik Norge allerede har blitt et utstillingsvindu for elektrifisert transport på veien, bør vi også bli det på havet ved å utvikle en utslippsfri kystflåte.

Hovedsatsinger næringspolitikk:

- **Maritimt:** Stimulere etterspørsel etter og utvikling av null- og lavutslippsfartøy - både ferger, fiskefartøy, arbeidsbåter i fiskeoppdretten og hybridløsninger for fartøy som trenger lenger rekkevidde.
- **Bioøkonomi:** Satse på utvikling av havbasert og skogbasert bioproduksjon.
- **Grønn forskning for fremtiden:** Fremtidens forskning skal rette seg mot områder som bidrar til næringsutvikling som verden trenger for overgangen til et samfunn som er basert på fornybare ressurser
- **Gründere:** Gi oppstartsselskaper og gründere langt bedre vilkår
- **Grønnere industri:** Mer verdiskaping med lavere utslipp i norsk industri

MARITIMT: NYE ARBEIDSPLASSE GJENNOM ELEKTRIFISERING AV BÅTER

De Grønne legger opp til å bygge opp nye bedrifter og nye arbeidsplasser ved å gjøre kystskipsflåten utslippsfri. Vi ser at det globale verdensmarkedet begynner å etterspørre fartøy med lavere utslipp. Dersom vi er tidlig ute med å bygge opp en elektrisk eller utslippsfri fartøyflåte, vil det kunne gi norske rederier et konkurransemessig fortrinn. Det vil også være en viktig stimulans til en sektor som sliter med redusert offshore aktivitet på grunn av nedturen i oljebransjen.

Hovedsatsinger maritimt:

- Stor satsing på utslippsteknologi gjennom flere fond i Innovasjon Norge og Enova.
- Økonomisk støtte og lånegaranti til verft som utvikler lavutslippsteknologi.
- Skape et marked for denne teknologien ved bl.a. å kreve landstrøm i de 20 største havnene, ni hurtigruteanløpshavner og i sårbare fjorder innen 2023 og kreve nullutslipps- eller lavutslippsferger der hvor mulig.
- Elektrifisere fiskemerdene og deres arbeidsbåter innen 2023.
- Etablere en skjærgårdstjeneste i hele landet.

Tabell: Tiltak for styrking av maritime næringer	Tall i millioner kr
Øke støtten gjennom Enova. Utrulling av landstrøm ved 20 havner med størst utslipp, 9 hurtigruteanløpshavner, sårbare fjorder med cruisetrafikk og fiskeflåten. Nettførsterkninger til landstrøm og batteriferger. Utslippsfri oppdrettsnæring og utslippsfri kyst.	1 000
Innføre nytt fond for støtte til grønn skipsfart, inkludert ferger, supplybåter, fiskebåter og skip.	300
Øke byggelånsgarantiordningen for skipsbyggingsindustrien.	2 000
Bevilgning til et tapsfond for byggelånsgarantiordningen for skipsbyggingsindustrien, gi Innovasjon Norge mulighet til å ta større risiko.	150
Doble bevilgningen til arbeid med miljøvennlig skipsfart på KLDs-budsjetter. Etablere et samarbeidsprosjekt for bærekraftig skipsfart der blant annet KLD og Sjøfartsdirektoratet inngår.	5
Styrking av satsing på miljøteknologi, spesielt for pilot- og demonstrasjonsprosjekter.	200
Øke maksimal avskrivningssats fra 14 til 20 prosent for skip	40
Øke det generelle fiskerfradraget.	104
Øke av sjømannsfradraget.	63
Etablere en skjærgårdstjeneste over hele landet.	40

18

BIOØKONOMIEN: NYE ARBEIDSPLASSE FRA HAV OG SKOG

De Grønne ønsker å stimulere til etablering av nye næringer innenfor bioøkonomi både til lands og til havs. Det inkluderer bedre utnyttelse av all marin biomasse fra fiskeindustrien, skjell, biogass fra fiskeslam og annen marin biomasse, oppdrett av nye arter, lukket og/eller landbasert oppdrett med null utslipp og marin bioprospektering. På land er økt utnyttelse av treverk i bygg, sammen med en offensiv landbrukspolitik for økt bruk av lokale ressurser et viktig tiltak.

Fiskeoppdretten må bli utslippsfri og bidra til reell grønn vekst. Merdene bør elektrifiseres med kraft fra land istedenfor å drives med diesel. Arbeidsbåtene knyttet til merdene må utvikles slik at de også kan gå på elektrisk energi. Ytterligere utvikling av fiskeoppdrett blir viktig – også fiskeoppdrett lengre til havs. **Se også: Bærekraftig fiskeoppdrett.**

De Grønne ønsker å løfte frem at det de neste ti-årene kan ligge et særlig stort potensiale for nytt

næringsliv i tang og tare. Industriell dyrking av tang og tare kan brukes som biomasse til mat, dyrefôr, medisiner, kjemikalier og bioenergi. Internasjonalt er det en raskt økende interesse for tang og tare som råstoff. Siden tang og tare kan dyrkes uten bruk av matjord, ferskvann og lite eller ingen gjødsel, er dyrking av tang bærekraftig.

Norge har et konkurransefortrinn fordi tare vokser raskt og har høy produktivitet i norske havforhold. Norge har store, egnede sjøarealer og har allerede høy kompetanse på akvakultur og marin teknologi. Dette er derfor en næring med stor strategisk interesse for norsk, blå-grønt næringsliv.

SKOGBRUK: BÆREKRAFTIG BRUK OG ØKT VIDEREFOREDNING

De Grønne vil ta skogen i bruk på en miljøvennlig måte. Videreforedling av norske skogråvarer kan bli en betydelig større næring enn i dag. Omfattende bruk av tømmer i bygg bør bli et viktig krav i fremtidige offentlige byggeprosjekter. De Grønne mener at bruk av norsk treverk bør spille en viktig rolle i Norges to viktigste byggeprosjekter det neste tiåret, nemlig ny campus på NTNU og nytt regjeringskvartal. I dette statsbudsjettet foreslår vi å videreføre satsingen på trebasert innovasjonsprogram som regjeringen har foreslått å utvikle, og vi foreslår å opprette et nytt innovasjonsprogram om grønn verdiskapning for skogindustrien.

Hovedsatsinger bioøkonomi

- Lansere en grønn såkornfondsordning, spesielt rettet mot bioøkonomi, aquamarine initiativ og miljøteknologi.
- Økt satsing gjennom Enova på utslippsfri oppdrettsnæring og utslippsfri kyst.
- Etablering av et nytt biogassprogram.
- Styrket satsing på marin bioøkonomi, inkl. FoU på marine alger, tang og tare.
- Satse videre på trebasert innovasjonsprogram.
- Opprette et nytt program for skogindustrien og grønn verdiskapning.

19

Tabell: Satsing på havbasert og skogbasert bioøkonomi	Tall i millioner kr
Øke tilskuddet til innovative prosjekter i Innovasjon Norge: 20 mill kroner bioøkonomi, 15 mill kroner til etablerertilskuddsordningen, 40 mill kroner til innovative offentlige anskaffelser.	75
Relansere såkornordning kuttet av regjeringen, gjøre om til et landsdekkende grønt såkornfond, spesielt rettet mot bioøkonomi, aquamarine initiativ og miljøteknologi.	200
Etablere et Bionova	300
Øke støtten til klynge- og nettverksprogrammet for utvikling av klynger knyttet til marine alger og til biogass.	50
Forskning på marine alger, tang og tare: Marin teknologi, prosesseringsteknologi og bioraffinering, genetikk og biologi.	100
Reetablere satsingen på trebasert innovasjonsprogram.	154
Opprette et nytt program for skogindustrien og grønn verdiskapning.	100
Styrke satsingen på miljøteknologi spesielt for pilot og demonstrasjonsprosjekter, 50 mill kroner øremerkes satsing på marine alger.	200
Midler til etablering av et nytt biogassprogram.	300

FORSKNING: GRØNN FORSKNING FOR FREMTIDEN

Grunnlaget for fremtidens velferd og bærekraftige næringer i Norge er kompetansevirksomhet som ikke bidrar til miljøskade eller klimaendringer. I årene framover skal Norge utvikle teknologi og næringsutvikling som bidrar til å bygge en bærekraftig økonomi. Sterke og engasjerte fagmiljøer og næringsklynger er en forutsetning for et grønt skifte. Derfor må mye av forskningen rettes mot teknologi og næringer der vi allerede har gode forutsetninger. En massiv satsing på forskning nå vil legge grunnlaget for et Norge som lever godt også uten oljeinntektene.

Hovedsatsinger forskning:

- Fjerner forskning på petroleumsrelaterte problemstillinger og øker i stedet satsing på forskning knyttet til fornybare energikilder.
- Vi satser på økt forskning knyttet til marin teknologi og til å utvikle fremtidens nærskipfart.
- Vi vil opprette et senter for fremragende forskning med fokus på ressurseffektivisering og sirkulærøkonomi.

Tabell: Forskning	Tall i millioner kr
Omprioritere fra petroleumsforskning til forskning i energisektoren. Ytterligere satsing på Pilot-E (samarbeidsprogram mellom ENERGIX, Enova og Innovasjon Norge) for utvikling av miljøvennlig energiteknologi samt økt forskning på innovasjon for energieffektivitet.	305
Økt marin satsing: Marin teknologi, prosesseringsteknologi og bioraffinering, genetik og biologi.	100
Satsing på kunnskap om samspillet mellom arter og samspillet mellom arter og deres leveområder i økosystemet.	28
Øke midlene til utslippsreducerende teknologier og energieffektivisering med 50 mill, under Forskningsrådet, og kutte i fossilforskning.	50
Oppretting av et Senter for fremragende forskning med fokus på ressurseffektivisering og sirkulærøkonomi	125
Betydelig styrke basisbevilgningene direkte til Miljøforskningsinstituttene.	40
Bevilge midler til nasjonale forskningsprogrammer med fokus på klimaendringer, luft-og støyforurensning og ferskvannøkologi ved Miljøforskningsinstituttene.	20
Styrke miljøforskning på klimaendringer, naturmangfold og utvikling av en internasjonal bioøkonomi, muligheter og ulemper ved økt bruk av biodrivstoff.	15
Nytt forskningsprogram for å fremme utvikling av miljøeffektive produkter.	100
Ekstra tilskudd til MAROFF-programmet for å utløse flere prosjekter knyttet til fremtidens nærskipfart.	100
Eget program for agroøkologisk forskning under NIBIO.	10
Generell styrking av NIBIO.	10
Opprette eget forskningsprogram for økologisk landbruk under Norges forskningsråd.	15
Finansiere forskningsprosjekter knyttet til bedre dyrevelferd, Norges forskningsråd.	25
Styrking av basisbevilgning til Bygdeforskning og Veterinærinstituttet under Norges forskningsråd.	10
Forskningsmidler til Veterinærinstituttet, dyrevelferdsindikatorer m.m.	8
Øke forskning på isavhengige pattedyr for å skaffe bedre oversikt over konsekvensene av mindre isutbredelse.	5

GRÜNDERE: BEDRE VILKÅR FOR OPPSTARTSSELSKAPER OG GRÜNDERE

I den omstillingsfasen som det grønne skiftet i Norge nå går inn i, blir gründere og deres vilkår ekstra viktig. De Grønne mener det er særlig viktig å støtte opp under entreprenører og gründere med gode ideer for å forbedre ressursutnyttelsen, eller som bidrar til å utvikle mer miljøvennlige teknologier og prosesser.

Mange oppstartsselskaper i Norge har klart å komme ut med svært lovende piloter og prototyper, men likevel forsvunnet fordi de har manglet kapital og gjennomføringsevne i tidlig vekstfase, eller fordi det har tatt lengre tid enn forventet å få markedsløsninger til å fungere. De Grønne vil at staten skal bidra med risikoavlastning i denne tidlige fasen i langt større grad.

Hovedsatsinger for gründere:

- Gjøre det lettere å tiltrekke kapital for oppstartsbedrifter ved å etablere et skattefradrag i inntektsskatten for investeringer i bedrifter. Vil flytte kapital ut av boligmarkedet og inn i arbeidet for en grønn omstilling.
- Gjøre det lettere for grønne gründere å starte egen virksomhet gjennom å gi mulighet til å velge et minste-fradrag for næringsinntekten som alternativ til faktiske utgifter.
- Styrke og øke rammene til offentlige instanser og ordninger som kan motvirke barrierene mot ny, grønn vekst og som bidrar til vellykket tidlig vekstfase, dette omfatter
 - pre-såknordninger,
 - såknordninger,
 - tilskudd til innovative ordninger,
 - støtte til klyngerettede ordninger
 - støtte til pilot og demonstrasjonsprosjekter

Tabell: Grønne gründere	Tall i millioner kr
Etablere et skattefradrag i inntektsskatten for investeringer i bedrifter etter modell fra den engelske ordningen Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS).	1 200
Innføre et minste-fradrag i næringsinntekten som alternativ for faktiske utgifter.	1 700
Styrke satsingen på miljøteknologi spesielt for pilot- og demonstrasjonsprosjekter (50 mill. kroner øremerkes satsing på marine alger).	200
Reversere regjeringens kutt til pre-såknordning.	50
Utrede en Miljøfunn-ordning for å fremme miljørelaterte investeringer. Baseres på dagens Skattefunn-ordning.	10
Styrke satsingen på Ungt Entreprenørskap.	5
Viderefører bevilgningen til Mechantronics Innovation Lab. Nasjonalt senter for innovasjon, pilotering og teknologikvalifisering.	20
Øke tilskuddet til innovative prosjekter i Innovasjon Norge: 20 mill kroner bioøkonomi, 15 mill kroner til etablerertilskudds-ordningen, 40 mill kroner til innovative offentlige anskaffelser.	75
Reversere regjeringens kutt av såknordning. Omgjøres til et landsdekkende grønt såknordning, spesielt rettet mot bioøkonomi, akvamarine initiativ og miljøteknologi.	200
Øke støtten til klynge- og nettverksprogrammet for utvikling av klynger knyttet til marine alger og til biogass.	50
Utvikle et program for å kommersialisere nye og forbedrede løsninger for material-gjenvinning.	70
Opprette et nytt program for skogindustrien og grønn verdiskapning.	154
Sette av egenkapital til et grønt såknordning/katapultordning.	1 000
Skattefunn: Øke skattefradraget for FoU i SMB fra 20 til 25 prosent.	650
Skattefunn: Fjerne maksimal timesats på 600 kroner.	-

21

NORSK INDUSTRI: EN GRØNNERE NORSK INDUSTRI

De Grønne ønsker å støtte norsk fastlandsindustri ambisjoner om å øke verdiskapningen samtidig med at store punktutslipp fjernes gjennom omlegging til bruk av fornybar energi, energieffektivisering og gjennom å fange, transportere og lagre klimagassutslipp fra prosesser som ikke kan erstattes eller gjennomføres med fornybar energi.

KARBONFANGST: EN STOR FORRETNINGSMULIGHET FOR NORGE

Skal Norge og verden kunne nå sine fastsatte klimamål, vil det være behov for fangst og lagring av CO₂ fra industriprosesser både i Norge og på kontinentet. Norge har noen av de beste lagring-smulighetene for CO₂ i Europa. Den norske delen av Nordsjøen har lagringsplass til å dekke store

deler av EUs lagringsbehov. Dette er en forretningsmulighet for Norge. Vi kan delvis bruke infrastrukturen vi i dag bruker for eksport av olje og gass. I tillegg har vi enorme lagringsmuligheter i uttømte olje- og gassreservoarer. Hvordan Nordsjøen kan brukes som lagringsplass for CO2 er allerede kartlagt av Oljedirektoratet. Det er god kapasitet til å lagre CO2 ikke bare fra Norge, men også fra land som Storbritannia, Tyskland, Danmark og Frankrike. I EUs eget veikart for 2050 anslår de at det må fanges og lagres mellom 3,5 og 12,8 gigatonn CO2.

Karbonfangst- og lagring må ikke benyttes som et påskudd for å forlenge oljealderen, men mange industriprosesser kan ikke redusere sine utslipp ved å endre fra fossil til fornybar energi. I sementindustrien kommer for eksempel deler av utslippene fra selve prosessen. I avfallsforbrenning kommer utslippene fra avfallet som forbrennes. Industrien har kommet langt i arbeidet med å redusere klimagassutslippene, men blir nødt til å redusere utslippene ytterligere. Skal vi få til dette vil vi være avhengig av å fange og lagre CO2-utslippene fra store punktutslipp. De Grønne vil satse på utbygging av de tre CCS-pilotene som regjeringen viderefører.

HAVVIND: ET NYTT, NORSK ENERGIEVENTYR

Havvind er en opplagt mulighet for fornybar næringsutvikling i Norge. De enorme vindressursene langs kysten må benyttes til å utvikle en offshore vindklynge i Norge. Det er i dag lite behov for mer kraft til det norske fastlandet, men det er viktig at vi utnytter den sterke industrielle offshorekompetansen vi har til å bli en leverandør inn i det internasjonale offshore-vindmarkedet.

De Grønne foreslår å etablere en incentivpakke for marin fornybar energi som gjør det attraktivt for næringslivet å bygge ut prosjekter hvor ny teknologi kan testes og kvalifiseres til bruk internasjonalt. Vi foreslår derfor å bevilge midler til å etablere en demonstrasjonspark for havvind i tråd med Stortingets vedtak i Innst 70 S 2015-2016.

Vi oppretter videre et garantifond for fornybar kraftproduksjon (sol, vind, smart-grid) i u-land etter modell av GIEKs u-landsordning. Dette vil bidra til både økt fornybar produksjon i utviklingsland, og støtte opp om norske bedrifter innenfor fornybarfeltet.

Hovedsatsinger grønn industri:

- Økt bevilgning til Enova og Innovasjon Norge for grønnere industri.
- Forsering av arbeidet med utvikling av og tilrettelegging for en fullstendig verdikjede for CO2-lagring til sokkelen.
- Implementering av de tre CCS-prosjektene som videreføres av Regjeringen.
- Videreutvikling av prosjekter for fangst av CO2 fra norsk industri.
- Støtte til fornybar kraftproduksjon i u-land gjennom GIEK.
- Reversering av regjeringens kutt til følgemidler for vår deltakelse i ESAs romvirksomhet.
- Vi tar ikke ut utbytte fra Statkraft i 2017. Statkraft må få større rom til å bli en motor for fornybar energiproduksjon.

Tabell: Grønn industrisatsing	Tall i millioner kr
Øke rammene for å støtte industriens omlegging til lavutslippsteknologi.	400
Etablere en insentivpakke for marin fornybar energi som gjør det attraktivt for næringslivet å bygge ut prosjekter hvor ny teknologi kan testes og kvalifiseres til bruk internasjonalt. Minimum 1,2 mrd over fire år og oppstart med 300 mill. kroner i budsjettet for 2017.	300
Øke bevilgning til Enova for satsing på solenergi og utvikling av batteriteknologi.	200
Øke støtten til grønn skipsfart.	300
Øke støtten til klynge- og nettverksprogram.	50

Utvikle et program for kommersialisering av nye og forbedrede løsninger for materialgjenvinning.	70
Etablere Nordsjøen som lagringssted for CO2 også fra kontinentet, og utvikle modeller som sikrer de forretningsmessige perspektivene.	230
Styrke satsingen på realisering av miljøteknologidrevne pilot og demonstrasjonsprosjekter.	200
Etablere et nytt femårig program for skogindustrien.	154
Følgemidler for norsk næringsliv knyttet til norsk romvirksomhet.	9,9
Støtte fornybar kraftproduksjon i utviklingsland gjennom GIEK. Etablere en garantiordning og avsetning til et tapsfond.	3 100
Ikke ta ut utbytte fra Statkraft i 2017.	627

LANDBRUK: BÆREKRAFTIG OG ØKOLOGISK MATPRODUKSJON

De siste ti årene har to norske gårdsbruk blitt lagt ned hver dag. Mens de fleste andre sektorer i Norge får litt større budsjetter hvert år har landbrukets andel av statsbudsjettet falt fra 5 prosent til én prosent i dag på noen få tiår. De siste tre årene er den reelle verdien av overføringene til landbruket redusert med om lag en milliard kroner. Konsekvensene er dramatiske for norsk selvforsyning, norske distrikter og for mulighetene til å opprettholde et spredt og lokalbasert landbruk i hele landet.

De Grønne vil snu denne utviklingen. Vi mener at noe er grunnleggende galt med landbrukspolitikken når det lønner seg å la Norge gro igjen mens importen av kraftfor øker. Vi ønsker å satse på kvalitet fremfor pris og volum, og vi vil ta norske ressurser i bruk for å øke matsikkerheten og selvforsyningen. Slik vil vi gjøre norsk matproduksjon til en europeisk spydspiss på dyrevelferd, miljø og ren og giftfri mat.

Hovedsatsinger jordbruksoppgjør for 2017

- Utflatningen av avtakende tilskuddssatser ved økende driftsomsfang reverseres og kvotetaket i melkeproduksjonen senkes.
- Den samlede rammen for oppgjøret økes til 850 millioner kroner.
- Det stimuleres til en bruksstruktur i samsvar med lokalt ressursgrunnlag ved å sette rimelig tilgang på lokale fôrressurser som krav for å motta støtte til store nyinvesteringer over jordbruksoppgjøret.
- Målprisen på norsk korn økes med minst 25 øre uten prisnedskrivning.
- Målprisene på poteter, grønnsaker og frukt økes.
- På post 74.14 økes satsen for 1 til 16 melkekyr og satsen for 1 til 100 sau.
- Utmarksbeitetilskuddet til kyr, storfe og hest, sau, lam og geit økes, med sterkest økning i utmarksbeitetilskuddet for storfe.
- Arealtilskudd for grovfôr økes.
- Tilskudd til økologisk jordbruk over post 74.20 økes kraftig.

Tabell: Grønne landbruk og matproduksjon	Tall i millioner kr
Program for økt bruk av økologisk og kortreist mat i offentlige kantiner.	15
Fjerne kontrollavgiften på økologisk mat.	12
Stanse regjeringens økning i kjøttkontrollgebyret.	9
Økt jordbruksfradrag for økologisk matproduksjon.	1
Fjerne moms på økologisk mat.	285
Kraftig øke tilskuddsramma til landbruket med MDGs forslag til jordbruksoppgjør.	500
Øke tilskuddet til tapsforebyggende rovvilttiltak	70
Forberede og etablere et nasjonalt beredskapslager for korn.	25
Legge til rette for mer andelslandbruk, flere kolonihager, parsell- og skolehager og andre former for matproduksjon i byer og tettsteder.	20
Etablere et nytt 5-årig program for skogindustrien.	154

FORBRUK: NYE NÆRINGSVEIER FOR MINDRE SLØSING

KORT HISTORISK TILBAKEBLIKK: HVA ER NYTT NÅ?

I 200 år har den dominerende økonomiske tenkingen fokusert på økt arbeidsproduktivitet for å oppnå økonomisk vekst. Økonomers oppskrift for håndtering av knappheter i naturen og miljøproblemer har hittil vært å sikre effektive markeder og prising av miljøproblemene gjennom avgifter som er ment å reflektere naturskadene. Økonomifaget har inntil helt nylig ikke tatt naturens tålegrenser med i sine modeller.

Nå er situasjonen svært annerledes. Med over 7 mrd. mennesker, rask robotisering og en klode som har blitt liten relativt til den globale realøkonomien, står vi nå overfor helt nye utfordringer. Det som vi tidligere hadde knapphet av - arbeid - har blitt rikelig. Det som tidligere var rikelig - som natur, ressurser, ren luft, vann - har vi nå fått knapphet på.

Det grønne skiftet innebærer derfor, grunnleggende sett, en overgang fra et ensidig fokus på arbeidsproduktivitet til en mye sterkere utvikling i ressursproduktivitet. Vi må skape mer velferd og gode liv med mye mindre bruk av ressurser. Veksten i ressursproduktivitet må bli raskere enn veksten i samlet forbruk. Bare slik kan vi snu utviklingen i retning av å komme tilbake innenfor økosystemenes tålegrenser.

Selv om mye bra har skjedd på feltet, så har skiftet i retning av en større ressurseffektivitet de siste årene samlet sett gått for sakte. Natur og ressurser er ubeskyttet eller underpriset. De som forurenser betaler fortsatt ikke.

24

De Grønne vil derfor starte nå med å gi Norge en ny retning for dette århundret ved hjelp av andre virkemidler enn avgifter. Vi må lage en modell som sikrer at vi utnytter ressursene effektivt innenfor økosystemenes tåleevne, er sosialt utjevne og sikrer en fortsatt verdiskaping tilstrekkelig for å bevare vår velferd. Det holder ikke å fortsette med småjusteringer av 1900-tallets økonomiske modell eller å vente på at vi skal få globale avtaler forurensing og ressursuttak.

SIRKULÆR ØKONOMI: NYE FORRETNINGSMODELLER

De Grønne ønsker at Norge skal bli verdens første utslippsfrie land. Det vil si at vi raskt må redusere utslippene fra all aktivitet både til lands og til havs. Én måte å oppnå dette er å fase inn sirkulære forretningsmodeller: når produkter når sin slutfase, er de designet slik at de kan returneres til et mottak hvor de enkelt kan tas fra hverandre. Materialene blir til råstoff for nye produkter. På denne måten kan man skape verdier i flere runder med de samme ressursene.

I en sirkulær økonomi vil nye produksjonsmetoder og forbruksmønstre gi mindre samlet ressursbruk med mye høyere verdiskaping per ressursenhet som resultat. Etter hvert vil en slik ny grønn verdiskaping – særlig basert på sirkulære forretningsmodeller – kunne fortrenge den grå veksten hos ressurs-sløsende aktører. Dermed vil den gjennomsnittlige ressurseffektiviteten i hele samfunnet kunne bli sterkt forbedret.

Særlig biogass har stort potensiale i Norge som et eksempel på ressurseffektiv gjenbruk av organisk materiale: I dag sendes mye organisk avfall som kunne vært gjenbrukt til forbrenning.

Se også: Kapittel om bærekraftig skogbruk.

Hovedsatsinger innen ressurseffektiv økonomi

- Stimulere til gjenbruk gjennom å fjerne moms på reparasjoner.
- Ilegge en avgift på fossil plast for å redusere forbruket og stimulere til bruk av bioplast.
- Utrede krav om produktretur / -ansvar / -"pant" for produsenter av alle produkter.

- Sikre mer effektiv bruk av ressursene blant annet gjennom å øke el-avgiften samtidig som vi stimulerer til mer effektiv energibruk gjennom innføring av skattefradrag for energieffektiviseringstiltak.
- Utvikle og øke bruken av bransjestandarder som Svanemerket og Fyrtårnet.
- Etablere et biogassprogram under Enova.
- Opprette et "Senter for sirkulær økonomi".
- Innføre et påbud om utsortering av matavfall fra husholdningssektoren.

Tabell: Tiltak for å etablere en mer ressurseffektiv økonomi	Tall i millioner kr
<i>Endringer i inntektene til staten</i>	
Fjerne moms på reparasjon av klær og sko, husholdnings- og fritidsvarer.	-500
Fjerne moms på reparasjon og gjenbruk av elektronikk.	-200
Innføre avgift på fossil plastemballasje.	1 500
Innføre avgift på gruveavfall.	225
Innføre avgift på matavfall fra handel.	50
Øke avgiften på elektrisk kraft.	2 740
Innføre CO ₂ -avgift på torv.	55
<i>Økte utgifter</i>	
Etablere et "Senter for sirkulær økonomi".	125
Opprette et biogassprogram under Enova, som bl.a. skal støtte etablering av biogassanlegg.	300
Øke støtten til Svanemerket og Miljøfyrtårnsertifisering.	6
Skattefradrag for ENØK-investeringer.	400
Opprette et forskningssenter for ressurseffektivisering og sirkulær økonomi.	125
Etablere et pilotprogram rettet mot innkjøpere og kundebehandlere for å styrke miljøkompetansen i handels- og tjenestenæringene.	10
Gi investeringsstøtte til lukkede anlegg som vil sikre resirkulering av avfall fra fiskeoppdrett.	500
Tilbakeføre ansvaret for grønne offentlige anskaffelser til Difi.	15
Gjøre "Fishing for litter" til en permanent, nasjonal belønningsordning som gir fiskere incentiv til å levere avfall.	30
Opprette et prosjekt der kasserte båter kan leveres inn gratis og utløse en vrakpant.	30
Utrede innføring av produsentansvar for fiskeriutstyr.	1
Øke støtten til organisasjonen "Hold Norge rent".	1
Etablere en tilskuddsordning til å etablere og drive matsentraler i de største byene i Norge.	20
Fremme ressurseffektivt og økologisk landbruk ved å fjerne moms og kontrollavgift, samt øke jordbruksfradrag for økolandbruk.	307

25

BYGG: ET MILLIARDLØFT TIL MILJØ- OG ENERGIEFFEKTIVE BYGG

Lavere energibruk og klimautslipp fra bygninger samt mer miljøvennlige bygg har et stort potensial i det grønne skiftet. Regjeringen har i sitt forslag til statsbudsjett 2017 ingen tiltak for å nå Stortingets mål om å redusere energibruken i eksisterende bygg med 10 TWh innen 2030.

De Grønnes viktigste prioritering for byggsektoren er en tiltakspakke på en milliard (1020 millioner) i 2017 som sørger for at Norge vil nå målet om å redusere energibruken i eksisterende bygg med 10 TWh innen 2030, og sikrer at rehabilitering og nybygg skjer på en betydelig mer miljø-, klima- og ressurseffektiv måte enn i dag.

For å sikre mer effektiv bruk av energiressursene økes den ordinære elavgiften med 6 øre per kWh. Dette stimulerer til energieffektivisering i bygg, reduserer presset på nedbygging av natur for økt strømproduksjon, frigjør elektrisitet til transportformål og reduserer klimautslipp ved å erstatte fossile drivstoff.

Samtidig stimulerer De Grønne til mer effektiv energibruk gjennom innføring av et reelt skattefradrag for enøk-investeringer. Vi foreslår skattefradrag for enøk-tiltak opp til kr. 50.000 per husholdning til en beregnet kostnad på 430 millioner kroner.

Enova gis en ny målsetning om å realisere energieffektivisering i eksisterende bygg og skal sammen med andre statlige aktører sørge for gratis energirådgivning. Enova gis økt støtte på 155 millioner for dette. Arbeidet skal samordnes av Direktoratet for byggkvalitet, som De Grønne bevilger 85 millioner ekstra til for slikt arbeid allerede i 2017.

De Grønne prioriterer 100 millioner i rentestøtte til miljøvennlige skolebygg for å ta igjen det store vedlikeholdsetterslepet for skolebygg, samtidig som vi sikrer et kraftig løft i miljøstandarden og sørger for at gamle skolebygg blir betydelig mer energieffektive.

Se også: Grønne kommuner og nærmiljøer.

Skal Norge nå sine mål om klima-, miljø- og energieffektive bygg trengs mer forskning på dette området. De Grønne dobler derfor rammen for det nyopprettede forskningscenteret for nullutslippsområder i smarte byer.

26

Tabell: Klima-, miljø- og energieffektive bygg	Tall i millioner kr
<i>Endringer i inntektene til staten</i>	
Mer effektiv bruk av energiressursene ved økt elavgift med 6 øre/kWh.	2 740
<i>Økte utgifter</i>	
Skattefradrag for enøk-tiltak opp til kr. 50.000 per husholdning.	430
Gi Direktoratet for byggkvalitet koordineringsansvaret for å redusere energibruken i eksisterende bygninger med 10 TWh innen 2030.	85
Gi Enova mål om å realisere energieffektivisering i eksisterende bygg og sammen med andre statlige aktører gi gratis energirådgivning.	155
Gi entestøtte til miljøvennlige skolebygg.	100
Sikre reduserte utslipp, energieffektivisering, bærekraftig næringsutvikling og grønn omstilling i norske kommuner (100 av 500 millioner anslås til bygg).	100
Igangsette og prosjektere energitiltak i Statsbygg i tråd med målet om 10 TWh redusert energibruk i eksisterende bygg innen 2030.	25
Løfte fagkompetansen på miljø- og klimavennlige bygg og energieffektivisering hos yrkesfaglærere.	10
Sikre livslang læring blant håndverkere slik at kompetanseheving på miljø- og energiområdet blant håndverkere kan skje i praksis, i videregående opplæring, formell videreutdanning og etterutdanning.	10
Doble rammen for nyopprettede "Forskningscenter for nullutslippsområder i smarte byer" (FME ZEN) og utvide mandatet til å utvikle løsninger som skal utløse 10 TWh energieffektivisering i eksisterende bygg innen 2030.	25
Øke forskning og innovasjon på energieffektivisering gjennom Forskningsrådets ENERGIX program.	50
Øke distrikts- og skjønnstilsudd med 5 % (358 millioner) som øremerkes blant annet til tiltak for reduserte utslipp og energieffektivisering (150 mill.)	150
Sum økt satsing på klima-, miljø- og energieffektive bygg.	1 020

GRØNNERE

**TRANSPORT FOR
BY OG BYGD**

Mobilitet er en forutsetning for livskvalitet. Over hele landet skal folk ha mulighet til å velge praktiske og klimavennlige måter å forflytte seg på, både kollektivt og individuelt, med utslippsfrie biler, sykkel og gange. Skal vi lykkes med å innfri forpliktelsene vi har påtatt oss ved å ratifisere Paris-avtalen, må vi investere mye i en omlegging av transportsektoren i årene som kommer. I dette budsjettet legger vi derfor frem en omfattende miljøtransportpakke for både bygd og by.

Hovedsatsing transport:

- Investere i infrastruktur for utslippsfri persontransport i hele landet og gjøre det vesentlig lettere å velge miljøvennlig transport i Bygde-Norge.
- Støtte kollektivsatsing i byer gjennom bymiljøpakker og belønningsmidler.
- Innføre klimabelønningsordning som gir incentiver og personlige besparelser til alle som velger utslippsfri transport.
- Etablere et CO₂-fond for næringslivets veitransport som skal finansiere omlegging til fornybare løsninger for veitransporten.
- Øke jernbaneinvesteringene og få fart på planleggingen av hastighetsøkning og dobbeltspor.

DISTRIKTENE: EN MILJØTRANSPORTPAKKE FOR HELE LANDET

29

På bygda må det grønne transportskiftet skje på andre måter enn i byene. Skal Norge lykkes med det grønne skiftet, må vi skape gode løsninger for hele landet gjennom incentiver og støtteordninger som bidrar til grønn næringsutvikling og bærekraftig mobilitet der folk bor.

De Grønne lanserer derfor en miljøtransportpakke for bygdene på over en milliard kroner for bærekraftig transport. Pakken skal dekke alle geografiske områder unntatt storbyområdene som allerede er omfattet av bymiljøavtaler og belønningsordningen for kollektivtransport. Pakken kommer i tillegg til våre øvrige forslag til store nasjonale satsinger som er tilgjengelige for distriktskommunene. I tabellen nedenfor utdyper vi tiltakene.

REISEFRADRAG: OMTANKE FOR REISENDE I BY OG BYGD

For å kompensere de som vanskelig kan benytte seg av elbil eller kollektivtransport, legger vi om reisefradraget slik at det for distriktspendling innenfor en ramme på 300 millioner kan økes med opp til 24 øre til hhv 1,80 kroner opp til 50 000 km og 1,0 kroner fra 50 000 til 75 000 km. Reisefradraget reduseres tilsvarende for jobbreiser hvor reiseveien kan gjøres kollektivt eller på et veinett med minst en hurtiglademulighet per femte mil. Enova vil lage en kartbasert reisekalkulator med oppdatert informasjon om ladepunkter for å beregne den enkeltes skattefradrag.

ELBIL: ET REELT ALTERNATIV FOR ALLE

LADESTASJONER: HURTIGLADEPUNKTER OVER HELE LANDET

Skal folk velge å gå over til utslippsfrie biler, må infrastrukturen være på plass. Vi vil ha to ladepunkter for hver femtiende kilometer. Det betyr 2000 ladestasjoner fordelt over hele landet. Gjeldende lade-

strategi vurderer ikke plassering, men De Grønne prioriterer å fullfinansiere 500 hurtigladedepunkter i Distrikts-Norge for at folk raskere skal kunne gå over til utslippsfrie biler.

LEASING: BILLIGERE LEASING AV ELBIL

En elbil har betydelig lavere kostnader til drivstoff, årsavgift, bompenger og parkering. De Grønne vil gjøre flere personer med dårlig råd og behov for bil i stand til å kjøpe eller lease en elbil, slik at de kan spare penger. Vi foreslår derfor en ordning med mobilitetsstøtte for å kunne lease elbil etter modell av bostøtteordningen som kommunene og Husbanken samarbeider om. Ordningen vil fungere slik at kommunen saksbehandler, og ivaretar kontakten med søkerne som kan få rentefritt lån til å betale egenandelen på opp til 50 000 for å lease en elbil og støtte til månedlige leasingkostnader. Ordningen på 170 millioner skal forvaltes av Husbanken og innenfor den økte rammen De Grønne gir Husbanken og kommunene for å gjennomføre det grønne skiftet. Ordningen vil gi 10 000 nye elbiler på norske veier i 2017.

KLIMABELØNNINGSORDNINGEN

De Grønnes forslag om en klimabelønningsordning innebærer at statens inntekter fra økning av drivstoffavgiftene utbetales likt til alle innbyggere: De som velger å kjøre elbil eller kollektivt, sitter dermed igjen med en nettogevinst. Med vårt budsjett er denne gevinsten på 6000 kroner for en familie med to voksne og to barn.

30

Tabell: Samferdsel for godt bygdemiljø	Tall i millioner kr
Opprette en miljøtransportpakke for norske distrikter gjennom en tilskuddsordning under rammetilskuddet til kommuner, med tiltak som: <ul style="list-style-type: none"> Elsykkelsubsidiering (inntil 300 mill.) «Smart mobilitet og kollektivtransport i distriktene», en støtteordning til å benytte ny teknologi og markedstilnæringer for å øke etterspørselen etter kollektivtransport i distriktene og skreddersy tilbudet til brukerbehovet Sykkelveinett, ekspresssykkelveier, trygge gang- og sykkelveier og skoleveier Støtte til etablering av utslippsfrie taxier, buss- og båtruter Støtte til omlegging til utslippsfri kommunal og fylkeskommunal kjøretøypark Økning av frekvens, effektivitet og fleksibilitet i kollektivtilbudet på sjø, vei og skinner 	1 058
Øremerke samferdselsmidler til miljøvennlig mobilitet i hele landet; kun veier (se egne poster for ferjer og tog)	1 720
Opprette program for bærekraftig mobilitet i distriktene - fullfinansiere ladestasjoner i distriktene med mål om minst to hurtiglademuligheter per femte mil på det lokale veinettet i Norge innen 2020. Utbygging av 500 fullfinansierte ladestasjoner i distriktene i 2017. Finansieres av CO2-fondet for veitransporten	375
Øremerke 20 millioner ekstra til utvidelse av TT-ordningen, som per i dag fungerer ulikt i de forskjellige fylkene, og annen tilrettelegging for eldre og bevegelseshemmede	20
Innføre en provenynøytral endring i reisefradraget hvor distriktpendling gis et høyere fradrag hvis reiseveien ikke kan gjøres kollektivt eller på et veinett som ikke har minst en hurtiglademulighet per femte mil.	300
Gi mobilitetsstøtte til å lease elbil.	170
Opprette en stimuleringspakke for endret bilbruk, inkludert støtte til bildelingsordninger, samkjøring, pendlerparkering og tilbringerbusser.	50
Tilrettelegge for biodrivstoff og hydrogen der hvor elbilen ennå ikke er et alternativ, gjennom CO ₂ -fond for veitransporten.	
Fjerne moms på elsykkel	160
Sum	3 853

VEITRANSPORT: ET CO₂-FOND FOR NÆRINGSTRANSPORTEN

Veitransporten er en av de største kildene til klimagassutslipp i Norge, og næringstransporten står for to tredjedeler av utslippene i transportsektoren. Også bedriftene som lever av å transportere varer rundt i Norge må legge om til mer miljøvennlige alternativer som å kjøre på biodiesel, biogass og elektrisitet.

Vi foreslår å øke veibruksavgiften for diesel og bensin brukt av transportbedrifter med 1,5 kroner per liter og at inntektene avsettes til et eget CO₂-fond. Forslaget innebærer at det overføres 2,3 milliarder til fondet i 2017. Det skal inngås en avtale mellom transportnæringen og staten om hvilke tiltak som forutsettes finansiert av fondet og hvilke utslippsmål som skal nås.

Pengene skal brukes til investeringer i nye, mer miljøvennlige kjøretøy, og til å endre eksisterende kjøretøy slik at de kan benytte fornybart drivstoff. Fondet skal også bidra til forskning og utvikling på nye transportformer og kjøretøy, som for eksempel drift av tungtransport ved hjelp av induksjonslading i veibanen. Pengene i fondet skal også bidra til storsatsing på utbygging av energistasjoner over hele landet som dekker behovet for elbil-ladere, klimavennlig biodiesel og eventuelt hydrogen, og til kollektivtransport. Dette er en modell NHO har foreslått etter modell fra NOx-fondet.

KOLLEKTIV: ØKT FREMKOMMELIGHET OG BILLIGERE BILLETTER

Over hele landet skal vi styrke og bygge ut kollektivtransporten. Frekvens, effektivitet og fleksibilitet er viktig for at folk skal velge å reise kollektivt. De Grønne vil derfor prioritere dette - både på sjøen, veien og på skinnegående transport.

Vi vil belønne offensive klima- og miljøkommuner med statlige bidrag som støtter opp om kommunenes egne ambisjoner og støtte utbygging av sykkelveinett, ekspressykelveier, trygge gang- og sykkelveier og skoleveier. Vi vil også støtte etablering av utslippsfrie taxier, buss- og båtruter, og støtte til omlegging til utslippsfri kommunal og fylkeskommunal kjøretøypark. Blant annet bruker vi 300 millioner herfra til å støtte kommuner som gir 2500 kroner til innbyggere som kjøper seg elsykkel, slik at beløpet til hver enkelt innbygger blir 5000 kroner.

Forskning og erfaring viser at tiltak for å gjøre kollektivtransporten mer effektiv får flere til å reise kollektivt. Vi vil derfor prioritere fremkommelighetstiltak for å øke andelen passasjerer, samtidig som vi finner gode løsninger der fremkommelighetstiltakene gir negative konsekvenser for noen. Vi vil satse på tilbringerbusser og utvidelse av TT-kort-ordningen slik at tilbudet etterhvert blir like godt i alle fylker.

Sist, men ikke minst reduserer vi momsen på kollektivreiser og gir rabatt på måneds- og årskort også i områder omfattet av NSBs fylkeskommunale takstsamarbeid. **Se også: Kapittel om Et grønt skatteskitte.**

Tabell: Kollektivtiltak oppsummert	Tall i millioner kr
Kraftig øke belønningsmidlene til kollektivtiltak byer (midlene flyttes over til bymiljøavtalene etterhvert som avtalene kommer på plass), og utvide ordningen til å gjelde flere byer	2 000
Øke potten til kollektivtransport og universell utforming	50
Gi tjue millioner ekstra til utvidelse av TT-ordningen, som per i dag fungerer ulikt i de forskjellige fylkene, og tilrettelegge for eldre og bevegelseshemmede	20
Prioritere frekvensøkninger på jernbaneavganger	100
Øke midlene til drift og vedlikehold på jernbanenettet	525
Gi 20% rabatt på måneds- og årskort også i områder omfattet av NSBs fylkeskommunale takstsamarbeid	105

Gjennomføre ferdig utredede og prosjekterte investeringer i jernbanen som regjeringen nedprioriterer i 2017	370
Planleggingsmidler til å igangsette utredning og prosjektering av elektrifisering, hurtighetsøkning og dobbeltsporutbygging på jernbanen, inkludert til full InterCity-utbygging	500
Bymiljøavtaler* (ordningen styrkes og utvides til å gjelde flere byer)	500
Sum	4 170

* Noen av midlene her vil gå til tiltak for syklist og gående.

BYENE: BEDRE BYLUFT, GODE SYKKELVEIER OG MER EFFEKTIV KOLLEKTIVTRANSPORT

Byenes transportutfordringer krever egne, målrettede løsninger. Gjennom bymiljøavtaler og belønningsmidler til kollektivtransporten i byene vil vi redusere bilbruken og tilrettelegge for mer og bedre kollektivtransport, mer sykling og bedre forhold for gående. Slik får vi bedre byluft og trivelige byer.

Stortinget har vedtatt et nullvekstmål for biltrafikken inn til storbyene. Klima- og miljøminister har tidligere sagt at det mulig å redusere denne trafikken med 20 prosent innen 2020. De Grønne tar regjeringen på alvor, kutter momsen på kollektivreiser og øker bymiljøavtalene og belønningsmidlene for kollektivsatsingen i storbyene med 2,5 milliarder i 2017, slik at storbyene ikke blir tvunget til prisøkninger. Vi fjerner momsen på elsykler og gir elsykkelstøtte til kommunene.

32

Tabell: Samferdselspolitikk for godt bymiljø	Tall i millioner kr
Kraftig øke potten for belønningsmidler for kollektivtransport i storbyene. Vi ønsker å styrke og utvide ordningen, også til å gjelde flere byområder. Midlene overføres til potten for bymiljøavtaler ettersom disse ferdigforhandles.	2 000
Styrke og utvide ordningen med bymiljøavtaler for de største byområdene i Norge.	500
Gi tjue millioner ekstra til utvidelse av TT-ordningen, som per i dag fungerer ulikt i de forskjellige fylkene, og tilrettelegge for eldre og bevegelseshemmede	20
Fjerner momsen på elsykler opp til 40 000 kroner	160
Opprette en stimuleringspakke for endret bilbruk, inkludert støtte til bildelingsordninger, samkjøring og pendlerparkering.	50
Elsykkelsubsidiering: Kommuner som gir 2500 kroner til innbyggere som kjøper seg elsykkel, dobles av staten slik at beløpet til hver enkelt innbygger blir 5000 kroner. Midlene tas fra rammetilskuddet til kommunene.	300
Sum	3 030

TOG: EN UTSLIPPSFRI JERNBANE

Fram mot 2030 skal vi jobbe med å gjøre jernbanen utslippsfri. I 2017 foreslår vi en økning på 500 millioner til planleggingsmidler for å få fart på dette arbeidet. En solid jernbanesatsing som styrker både frekvens og hurtighet er nødvendig om jernbanen skal være et reelt alternativ til fly. Vi vil elektrifisere de strekningene som gjenstår, både for å bedre luftkvaliteten og senke klimautslippene, og for å fjerne inkompatibilitet og forenkle logistikken. Vi vil igangsette prosjektering og utredning av elektrifisering av gjenværende strekninger og hastighetsøkninger og dobbeltsporbygging, inkludert full InterCity-utbygging og oppstart av planlegging av Grenlandsbanen. Vi vil også jobbe videre med planleggingen av jernbanen fra Fauske til Tromsø.

De Grønne vil gjøre jernbanen til ryggraden i Norges transportsystem. Toget skal være det foretrukne transportmiddelet på lange og mellomlange reiser. Da må reisetiden mellom de store byene kortes ned vesentlig og antall avganger øke.

Tabell: Jernbaneprioriteringer	Tall i millioner kr
Øke planleggingsposten i budsjettet for å igangsette prosjektering og utredning av elektrifisering av gjenværende strekninger og for å komme i gang med hastighetsøkninger og dobbeltsporbygging, inkludert full InterCity-utbygging.	500
Gjennomføre ferdig utredede og byggeklare jernbaneprosjekter som er nedprioritert av regjeringen i 2017	370
Setter av mer midler til drift og bedre vedlikehold av jernbanenettet, et område som har vært alvorlig nedprioritert.	420
Setter av midler til å øke frekvensen på avganger der dette er mulig, som Oslo-Trondheim og Hamar-Elverum.	100
Sum	1 390

FLY: EN FLYSETEAVGIFT SOM TAR HENSYN TIL KLIMA OG DISTRIKTENE

Flyreiser er Norges mest feilprisede tjeneste i et klimaperspektiv. Ekstremt lave priser og flere direkteruter gjør at nordmenn flyr mest av alle i Europa. Fra 2004 til 2010 økte utslippene med én million tonn CO₂ årlig, tilsvarende 420.000 biler. Om man også inkluderer nordmenns utenlandsreiser, står norske flyutslipp for opp mot 12,5 prosent av Norges totale klimautslipp. De Grønne mener flytrafikkens kostnader burde vært dekket gjennom billettprisene, ikke subsidiert ved sprit- og tobakksalg gjennom taxfree-ordningen.

Hovedsatsinger fly:

- Innføre en langt høyere flyseteavgift (til erstatning for dagens flypassasjeravgift) på de aller fleste strekninger i Sør-Norge og til utlandet.
- Ia en geografisk differensiering av flyavgiften som tar hensyn til hvilke reelle transportalternativer som finnes, som i Nord-Norge. Avgiften forutsettes tilpasset eventuelle beskrankninger i EØS regelverket, og forutsetter samme kompenserende effekt for strekninger hvor det i dag ikke er jernbane.
- Avvikle en anakronistisk taxfree-ordning som finansierer en stor del av driftskostnadene ved norske flyplasser.

33

VEINETTET: ØKT SIKKERHET PÅ VEIENE

Vi foreslår å skrinlegge nye, rådyre og kapasitetsøkende motorveier inn til storbyene. Innen og til storbyene vil vi i stedet legge til rette for kollektivtransport. Slik kan vi bruke mer penger til vedlikehold, sikkerhet, og fullføring av planlagte veier i distriktene. Det gir oss også mer penger til overs til jernbane og ferger som knytter landet sammen, og flytter varer og folk fra vei til sjø og bane.

Det begrenset hva vi kan sette i gang i løpet av et år, blant annet grunnet behov for planlegging og prosjektering. I tillegg er mange prosjekter som vi helst ville prioritert ned, allerede bundet i kontrakter eller til og med igangsatt. Dette gjelder særlig kapasitetsøkende investeringer i riksveinettet. Ikke-igangsatte veiprosjekter som kan kuttes ut utgjør 1 790 millioner kroner i regjeringens forslag til budsjett for 2017. Disse midlene flytter vi til kollektivtransportsatsingen. I tillegg kutter vi tildelingene til Nye Veier AS, som vi ønsker å avvikle.

Vi omdisponerer også 500 millioner av budsjettet for de igangsatte veiprosjektene til økt tilrettelegging for sykkel, gange og kollektiv. Samtidig ønsker vi å prioritere trafiksikkerhet og miljø- og servicetiltak på riksvegene. Miljø- og servicetiltak på riksveiene er en pott som blant annet brukes for å ivareta biomangfold og redusere støy. Både denne og trafiksikkerhetspotten er underfinansiert i forhold til rammen i Nasjonal Transportplan. Vi øker disse pottene med henholdsvis 300 millioner til trafiksikkerhetstiltak og 100 kroner til miljø- og servicetiltak.

GRØNNERE LIV

ER BEDRE LIV

“BNP inkluderer luftforurensning, sigarettreklame og (...) ødeleggelsen av Redwoodskogen. Det tar ikke med våre barns helse, kvaliteten på deres utdanning eller deres glede over lek, (...) det måler ikke vår kunnskap, vår læring eller vår omtanke for andre. (...) Det måler med andre ord alt, bortsett fra det som gjør livet verdt å leve.”

ROBERT KENNEDY

De Grønne ønsker å skape et samfunn med bedre livskvalitet for alle nordmenn. Dette er et omfattende mål, men vi mener at dette budsjettet vil bidra til nettopp det.

Mennesker i rike land har gjennomsnittlig høyere livskvalitet enn folk i fattige land. Men forskning viser at inntektsøkning utover det nivået rike land oppnådde på 1950- og 60-tallet ikke gir særlig høyere livskvalitet. Så snart man har nok penger til mat, klær og hus, så begynner hver ekstra krone å bety mindre og mindre. Selv om Norge har blitt mye rikere siden 1950, har vi ikke fått fått særlig høyere livskvalitet.

Dette er ikke et argument for at nordmenn skal bli fattige, men et argument for at vi må begynne å måle hvor vellykket samfunnet vårt er ut fra andre målestokker enn kun den økonomiske. Forskning viser at velstand og livskvalitet ikke først og fremst er mer penger og ting, men snarere familie, venner og det å ha arbeid. Å måle bruttonasjonalproduktet alene, tar ikke med mange av de andre tingene som gir oss høyere livskvalitet. Økonomisk vekst kan også medføre lavere livskvalitet, slik som kjøpepress, luftforurensning og miljøødeleggelse.

Vi mener postene vi prioriterer i dette kapittelet vil gi mer livskvalitet til mange nordmenn. Vi tar vare på rekreasjonsmulighetene i naturen, vi gjør bygdene og byene våre bedre å bo i, vi gjør det lettere å delta i opplevelser sammen med andre innenfor kulturlivet og sikrer fortsatt trygg og rettferdig velferd for alle. Vi legger til rette for en bedre skole tilpasset flere barn og med tettere oppfølging.

Det er De Grønne som tar global sikkerhet og solidaritet mest på alvor, og vil gjøre det som trengs for å hindre at miljø- og klimaendringer skaper ødeleggelser og konflikter i et helt uakseptabelt omfang. De Grønnes verdisyn er tuftet på at vi ikke bare skal ha solidaritet med oss selv, men også de som kommer etter oss, mennesker i andre deler av verden og andre levende vesener. Derfor er bedre velferd for dyr tatt inn under dette kapittelet.

LIVSKVALITETSREGNSKAP: MER ENN BNP

De Grønne mener - som økonomer flest - at BNP et et svært dårlig mål for befolkningens livskvalitet. De Grønne har derfor - i motsetning til økonomer flest - foreslått at Norge skal utvikle et mål for “brutto nasjonal livskvalitet” (BNL) som et supplement til BNP.

De Grønnes støtter Helsedirektoratets nylige (juni 2016) utredning av temaet og vil for 2017 bevilge 7 millioner kroner til :

1. Samordning av måleverktøy og metode for måling av livskvalitet
2. Forbedre systemet for innsamling av data om nasjonal livskvalitet
3. Etablere et system for innsamling av data om fylkeskommunal og kommunal livskvalitet
4. Etablere nasjonalt nettsted for livskvalitet

Hovedformålet med livskvalitet-målingene er å bidra til at vi får bedre informasjon om hvordan mennesker i Norge har det - med hovedvekt på befolkningens egne vurderinger og opplevelser. Bli livet bedre for alle, eller er det noen som får det verre? Det bør derfor gjennomføres en bred, jevnlig livskvalitetsundersøkelse i Norge som gir en vitenskapelig deskriptiv oversikt over viktige utviklingsstrekk innenfor de viktigste komponentene som så kan danne grunnlag for bedre politikk. Det trengs også bedre informasjon på kommunalt nivå. Og det trengs mer forskning og utprøving av hva som er best mulige måte å bruke livskvalitetsdata på til lokal og nasjonal politikktutvikling.

NATURVERN: VI SNUR NEDBYGGINGEN AV NORSK NATUR

Naturen er et stort urverk som går og går. La oss ikke pirke for mye med maskineriet.

MIKKJEL FØNHUS

En villere, rikere og mer robust natur kan gi større naturopplevelser for millioner av nordmenn, og dermed bedre livskvalitet for mange. Ni av ti nordmenn oppgir at de utøver friluftsliv på en eller annen måte. Naturen er derfor viktig for svært mange nordmenn.

Selv om vi mennesker er avhengig av naturen og velfungerende økosystemer, er norsk natur og mange norske økosystemer nå skadet på etter mange tiår med for høyt ressursuttak, store naturinngrep og ødeleggelse av økosystemer. Økonomisk gevinst trumfer fortsatt det å ta vare på naturen og det å bruke ressursene våre på en måte som gjør at de reproducerer seg i stedet for å gå tapt og forsvinne.

Over halvparten av dyrelivet på kloden er borte de siste 45 årene. Utryddelsen av arter og ødeleggelsen av naturområder pågår også i Norge. Trenden forsterkes av at den sittende regjeringen har svekket miljøforvaltningen, økt byggingen av motorveier, åpnet for subsidiering av skogsbilveier i urørte områder og tillatt fornøyleskjøring med snøscooter.

De Grønne jobber for en radikal endring av naturvernpolitikken. Vi trenger drastiske tiltak for å redde resten av artene, villmarkene og økosystemene. Men vern er ikke nok. Vi må også restaurere de naturrikdommene vi har ødelagt.

I dette budsjettet prioriterer vi:

- Vern av flere viktige og populære friluftsområder mot bit for bit-nedbygging.
- Iverksetting av en omfattende satsing på restaurering av tapt natur i Norge.
- Iverksetting av flere redningsaksjoner for arter som er truet av utryddelse
- Vern av resten av Norges inngrepsfrie natur og ta initiativ til store nye nasjonalparker både til lands og til havs.
- Vern av 10 prosent av norsk skog innen 2027 og kutte tilskudd til skogsdrift i bratt terreng og nye skogsbilveier.
- Oppstart av arbeidet med å etablere et «økologisk grunnkart» som skal være på plass innen 2022.

VILLMARK: START RESTAURERING AV TAPTE NATURRIKDOMMER

Hvert eneste år forsvinner norske villmarksområder på størrelse med halve Oslo kommune. Derfor foreslår vi at de siste villmarkene skal få lovfestet vern. Vi setter av 120 mill til utgifter ved slikt vern allerede i 2017. Samtidig setter vi av midler til etablering av nasjonalparker over hele landet. Verneprosjektene må suppleres av storstilt restaurering av natur. Dette er helt nødvendig for å innfri målet om å stanse utryddelsen av arter. Samtidig kan rik og urørt natur i viktige friluftsområder gi større natur og opplevelsesverdier for menneskene. I budsjettet for 2017 foreslår vi å sette av 150 millioner til kjøp av friluftsområder og restaurering av villmarkspregede områder.

SKOGVERN: ET VERN SOM VIRKER

Mens Norge har vernet omtrent tre prosent av den produktive skogen, har Sverige og Finland vernet betydelig mer. Med dagens skogvernpolitikk vil det ta mange tiår å etablere et forsvarlig vern av norsk skogsnatur og mange arter vil utrykkes før leveområdene deres vernes. Bare i 2016 gikk flere viktige gammelskoger tapt fordi regjeringen setter av for lite penger til skogvern. Vi foreslår derfor en opptrappingsplan slik at målet om 10 prosent vern skal nås innen 2027. Opptrappingen må starte allerede i år ved å øke tilskuddene fra 392 millioner i regjeringens forslag til omkring 800 millioner i vårt forslag. Bevilgningen foreslås økt til 1 milliard i 2018. Dette finansieres delvis ved å fjerne subsidiene til nye skogsbilveier.

BIOLOGISK MANGFOLD: ET LØFT FOR NATURKARTLEGGING OG MILJØFORVALTNING

Stortinget har vedtatt at tap av biologisk mangfold skal stanses innen 2020, men tre av fire verdifulle naturområder i Norge er ikke kartlagt. Konsekvensene er store for artsmangfoldet, men også for boligutbyggere, næringsliv, kommuner og statlige samferdselsprosjekter som opplever forsinkelser og stans i prosjekter fordi verdifull natur ikke er kartlagt før planprosessene starter. En fullstendig kartlegging av viktige naturtyper vil koste omkring 700 millioner kroner. De Grønne vil starte arbeidet med å etablere et «økologisk grunnkart» innen 2022 og foreslår å starte opptrappingen med en bevilgning på 140 millioner kroner i 2017. Samtidig setter vi av 20 millioner kroner til å starte arbeidet med en samlet plan for utbygging av fornybar energi i samme periode. Både Sverige og Danmark har utviklet nasjonale planer som vi kan lære av.

Tabell: Et utvalg av våre viktigste tiltak for natur og artsmangfold	Tall i millioner kr
Opptrapping av regnskogsatsing.	693
Opptrapping av skogvern for å sikre 10 % innen 2026	308
Klima og miljørådgivere i kommunene	330
Økologisk grunnkart innen 2022	140
Sterkere miljøforvaltning.	210
Doble tilskudd til opprydning i marin forsøpling	15
Miljøforskningsinstituttene og andre forskningsoppgaver	75
Redde de siste villmarkene	120
Styrke miljøforvaltningen inkludert reversere kutt i Miljødirektoratet	140
Opprydningstiltak, giftig og forurenset sjøbunn	110
Opprydding av forurenset sjøbunn og andre giftutslipp.	30
Konfliktdempende og tapsforebyggende tiltak rovdyr	70
Nasjonalparker, Østmarka, Nordkalotten og marin storsatsing mm.	55
Vern av nærnatur og «bymarker»	90
Restaurering av intakt og artsrik natur	30
Tiltak for villaks inkludert laksetrapp i Vefsna	15
Vannmiljøtiltak og kunnskapsløft for vannmiljøet	80
Skjærgårdstjeneste over hele landet	45
Etablere en landsdekkende "Fishing for litter" ordning"	30
Prøveprosjekt med gratis levering/vrakpant for kassert båt	30
Handlingsplan for å redde sjø-ørreten	5
Genbank for villaksen i Hardangerfjorden	25
Handlingsplaner for truede arter og naturtyper	50
Skjærgårdstjeneste for hele kysten	40
Styrket innsats mot fremmede arter	10

Tilbakeføre ansvaret for grønne offentlige anskaffelser til Difi.	15
Tredoble innsatsen for restaurering av myr	26
Omglegging til risikobasert erstatning i ulvesonen (ingen budsjetteffekt)	0
Øke kapasiteten hos fylkesmannens miljøvernavdeling med 50 %	115

* Klima- og miljødepartementets budsjett styrkes med til sammen 3,4 milliarder kroner.

SKATT: RETTFERDIG FORDELING OG TRYGG VELFERD

De Grønne jobber for en mer rettferdig fordeling på tvers av både grupper, landegrenser og generasjoner. I Norge har vi et uforsvarlig høyt forbruksnivå som er en del av usolidarisk global skjevfordeling. Samtidig opplever mange fattigdom også i Norge. Riksrevisjonen fastslo nylig at det var 78.000 fattige barn i Norge og at andelen har økt fra fem til åtte prosent på ti år. De Grønne vil stanse utviklingen mot mer økonomisk ulikhet. Det må skje både med sterkere velferdsløsninger og gjennom målbevisst omfordeling av ressursene.

Hovedsatsninger: rettferdig fordeling og bedre velferd

- Vi foreslår en mer solidarisk skattepolitikk som reduserer økonomiske forskjeller.
- Vi vil forbedre den norske velferdsstaten. I dette budsjettet prioriterer vi spesielt tiltak mot barnefattigdom, for bedre rusomsorg, integrering, psykisk helsetilbud og fri rettshjelp.
- Vi foreslår et generelt velferdsloft ved å styrke kommuneøkonomien gjennom en økning i kommunenes frie midler.

38

SKATTEPOLITIKK: FOREBYGGING AV FORSKJELLER

Den sittende regjeringen har ført en usosial skattepolitikk som som har gitt store skatteletter til de som har mye fra før. De Grønne ønsker en ny skattepolitikk som både forebygger fremveksten av ulikheter og reduserer de ulikhetene som allerede er skapt. Derfor foreslår vi omfordelingsgrep gjennom både inntektsskatten og formuesskatten.

Hovedgrep inntektsskatt:

- Lavere skatt for inntekter lavere enn 650 000 og høyere skatt for inntekter over 650 000.
- Omkring 8000 kroner lavere skatt for en familie med to voksne der begge har under middels inntekt. Dette inkluderer familier som har sin inntekt fra trygd.
- Opptil 16000 kroner i redusert skatt for en trebarnsfamilie med to voksne der begge tjener mindre enn 580 000 kroner. Tallet inkluderer klimabelønning på 1500 kr per pers i klimabelønning De Grønnes forslag og 4300 kroner pr pers i skattelette (gjelder alle som tjener mellom 300 000 og 580 000).
- Omkring 10 000 i skatteøkning for en person med inntekt på 1 million.

Hovedgrep formuesskatt:

- En formuesskatt som rammer færre fordi bunnfradraget øker fra 1,4 til 1,7 millioner.
- Fortsatt skjerming av boligen folk bor i ved å videreføre lav ligningsverdi på bolig nummer én økt skatt på bolig nummer to for å stimulere til at flere kan eie egen bolig.
- Økt skatt for større formuer gjennom innføring av en trinnskattmodell for formuesskatten.

Tabell: Virkning av De Grønnes opplegg for inntektsskatten for ulike grupper

Bruttoinntekt	Gjennomsnittlig skatt i regjeringens forslag	Gjennomsnittlig endring i skatt med MDGs forslag	Endring i pst. av bruttoinntekten
150 000 - 200 000 kr	6,5	-1 500	-0,9
200 000 - 250 000 kr	10,1	-3 000	-1,3
250 000 - 300 000 kr	14,8	-3 800	-1,4
300 000 - 350 000 kr	18,0	-4 300	-1,3
350 000 - 400 000 kr	20,3	-4 300	-1,2
400 000 - 450 000 kr	22,0	-4 300	-1,0
450 000 - 500 000 kr	23,1	-4 300	-0,9
500 000 - 600 000 kr	24,4	-4 100	-0,7
600 000 - 750 000 kr	26,9	-600	-0,1
750 000 - 1 mill.kr	30,1	4 700	0,6
1 mill. kr og over	35,7	32 500	2,0
I alt	24,9	-500	-0,1

Tabellen er basert på forslag endringer i trinnsnitt, personfradrag og minstefradrag. Se tabellen bakerst i dokumentet for detaljer.

Vårt forslag til inntektsskatt må sees i sammenheng med at De Grønne foreslår økte avgifter på mange ordinære forbruksvarer som biler, kjøtt strøm, bensin og flyreiser.

Se også: seksjon om grønt skatteskifte.

NÆRMILJØER: GRØNT ER GODT FOR BY OG BYGD

39

De Grønne vil skape lokalmiljøer der folk kan leve, bo, handle, reise og jobbe grønnere og hvor selve lokalmiljøet er en del løsningen på miljøutfordringene. Vi lanserer en stor bærekraftsatsing med lokal forankring og gjennomføring på totalt 12 milliarder for å sette norske kommuner og fylker i stand til å investere i det grønne skiftet og gjennomføre egen politikk for bærekraftig lokalsamfunn og regioner. De Grønne gir norske kommuner og fylker handlingsrom til å bli en lokale motorer for bærekraft og nye grønne arbeidsplasser.

For å gi handlingsrom til grønn omstilling og bærekraftig næringsutvikling i alle norske kommuner øker De Grønne rammetilskuddet til kommunene med 3 milliarder for å bidra til en grønnere samfunnsutvikling i kommunene. Vi ønsker å utvikle endringer i inntektssystemet for kommunene som fremmer en mer miljøvennlig, mer klimavennlig og mer omstillingsvennlig kommunalpolitikk. Vi vil også at det skal utvikles et indikatorsett for grønn omstilling i norske kommuner og øker den statlige innsatsen for grønn omstilling. Vi omprioriterer statlige omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet slik at de skal bidra til det grønne skiftet og gir ytterligere 244 millioner til dette og til nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljø med krav om verdiskaping gjennom bærekraftig innovasjon.

Næringsutvikling basert på bærekraftig jordbruk, havbruk og marine næringer, skogbruk og utmark har potensiale til å skape mange framtidsrettede arbeidsplasser i hele landet. De Grønne lanserer en aktiv næringspolitikk for norske kommuner og fylker til å utvikle det grønne skiftet lokalt, og øker rammene deres med 1,34 milliarder til dette. Blant annet øker vi distrikts- og skjønnstilskudd, låne- og tilskuddsordninger til næringsliv i distriktene, bedriftsrettede programmer i distriktene og de statlige omstillingsmidlene.

I tillegg til å øke alle disse ordningene innrettes de i en mye større grad enn i dag for å bidra til det grønne skiftet der folk bor og for å skape nye grønne arbeidsplasser. Vi øker videre rammen for

jordbruksoppkjøret med 500 millioner i tråd med vårt alternative forslag til jordbruksoppkjøp med omfattende satsing på lokale ressurser, små og mellomstore bruk og, bedre dyrevelferd og mer økologisk jordbruk.

Skal Norge lykkes med det grønne skiftet må vi skape entusiasme for det i hele landet gjennom incentiver og støtteordninger som ikke bare bidrar til grønn næringsutvikling, men også bærekraftig mobilitet der hvor folk bor. De Grønne lanserer derfor en bygdemiljøpakke for bærekraftig transport med en satsning på mer enn 3 milliarder i norske distrikter (se egen omtale under «Grønnere transport i by og bygd -Miljøtransportpakke for norske distrikter»). Tilsvarende styrker De Grønne bymiljøavtalene og belønningsordningen for kollektivtransport i byene med 2,5 milliarder kroner. Dette er sentrale positive virkemidler for omstilling til renere byluft og bærekraftig transport i norske byer (se egen omtale under «Grønnere transport i by og bygd»).

Vi styrker også bærekraftsarbeidet til byene med 250 millioner til en storsatsning på bærekraftige lokalmiljøer med økt biomangfold, flere grøntområder og attraktive sosiale byrom etter modell fra b.l.a. Groruddalssatsingen. Både miljø, livskvalitet og flere møteplasser i lokalsamfunnet er viktige målsettinger.

40

Tabell: Grønne kommuner og regioner	Tall i millioner kr
<i>Generell økning for grønn omstilling</i>	
Øke rammetilskuddet til kommunene for å bidra til en grønnere samfunnsutvikling i kommunene.	3 000
Utvikle endringer i inntektssystemet for kommunene som fremmer en mer miljøvennlig, mer klimavennlig og mer omstillingsvennlig kommunalpolitikk, og utvikle et indikatorsett for grønn omstilling i norske kommuner.	5
Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet målrettet for det grønne skiftet.	100
Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljø med krav om at klyngeprogrammet skal bidra til verdiskaping gjennom bærekraftig innovasjon	144
Økt støtte til klyngeprogram, såkornfond og økt støtte til skipsfart	2 249
<i>Grønn omstilling i distriktene</i>	
Styrke arbeidet med effektivisering, bærekraft og deltagelse.	50
Distrikts- og skjønnstilskudd gis en økning på 5 % som øremerkes tiltak for reduserte utslipp, energieffektivisering, bærekraftig næringsutvikling og grønn omstilling i norske kommuner og fylkeskommuner. Hele tilskuddsordningen vil også i større grad innrettes for å bidra til det grønne skiftet der folk bor.	283
Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene; øke og miljørette låne- og tilskuddsordninger til næringsliv i distriktene.	100
Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene; Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn med tiltak for grønt og sosialt entreprenørskap samt etablering av samvirkebaserte foretak.	100
Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene; bedriftsrettede programmer målrettet for det grønne skiftet basert på bærekraftskriterier.	50
Etablering av gjør-det-selv-verksteder for egenproduksjon, etter mønster av "Haus der Eigenarbeit" i Tyskland.	20
Kompetansesenter for distriktsutvikling målrettes mot det grønne skiftet og styrkes for å skape attraktive og bærekraftige lokalsamfunn.	10
Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse målrettes de mot det grønne skiftet og sosialt entreprenørskap, samt etablering av samvirkebaserte foretak gjennom støtte til regionale sentre for dette.	150
Satse videre på «Trebasert innovasjonsprogram» som regjeringen vil avvikle. Økt bruk av trevirke reduserer utslipp og bygger en sterkere bioøkonomi i Norge.	60

Øke rammen for jordbruksoppkjøret med 500 millioner i tråd med vårt alternative forslag til jordbruksoppkjøret med omfattende satsing på lokale ressurser, små og mellomstore bruk, bedre dyrevelferd og mer økologisk jordbruk.	500
Miljøtransportpakke for norske distrikter (se egen omtale)	3 000
<i>Klima og miljøsatsing i kommunene</i>	
Innrette veksttilskuddet slik at nye bo-områder planlegges og bygges etter bærekraftskriterier. Gi 5 millioner ekstra til å utvikle og implementere disse kriteriene for bærekraftig samfunnsplanlegging.	5
Utvide tilskuddene til vedlikehold og rehabilitering i kommuner til å bli landsdekkende for alle kommuner som har ledighet over 3,1 pst.	178
Ansette klima- og miljørådgivere i kommuner over hele landet. Alle kommuner bør ha minst én ansatt miljørådgiver ettersom kommuner med små innbyggere ofte forvalter store arealer og verneverdier.	330
Skjærgårdstjeneste for hele kysten	40
Øke fagkapasiteten på klima- og miljøområdet hos fylkesmennene med 50 % for å stoppe nedbygging av natur og tapet av naturmangfoldet.	115
Forebygge ekstraordinære kostnader ved klimatilpasning og bistå kommuner som har et spesielt stort behov for investeringer.	400
Midler til kartlegging av verdifulle friluftsområder i kommunene	5
Lokale klimatiltak	300
<i>Grønn omstilling i byene</i>	
Områdesatsing i byer: Vi foreslår en storsatsing på bærekraftige lokalmiljøer med økt biomangfold, flere grøntområder og attraktive sosiale byrom etter modell fra b.l.a. Groruddalssatsingen. Både miljø, livskvalitet og flere møteplasser i lokalsamfunnet er viktige målsettinger. Målet er at byer over hele landet skal ha mulighet til å etablere en områdesatsing» (150 mill)	80
Tiltak for bærekraftig byutvikling og videreføring av tiltak i Groruddalen i Oslo, indre Oslo øst, i byområder i Bergen og Trondheim med miljømessige og sosiale utfordringer. MDG legger opp til en ny områdesatsing i Groruddalen.	20
Utviklingsprogram for byregioner målrettet for bærekraft.	100
Bærekraftig transport i byene bymiljøavtaler og belønningsmidler for kollektivtransport (se egen omtale under samferdsel.)	2 500

KLIMATILPASNING: BEDRE SKRED- OG FLOMSIKRING

Norske kommuner står ovenfor et stort endringsprosjekt i møte med dramatiske klimaendringer. Den store klimaregningen for staten, norske kommuner og fylker begynner nå å vises i form av flommer, ras og store kostnader til å tilpasse veier, avløpssystemer, bebyggelse og infrastruktur til et annerledes klima. De økonomiske konsekvensene av mer ekstremvær som følge av klimaendringer kan beløpe seg til mellom 50 og 100 milliarder årlig i siste halvdel av dette århundret. Utgiftene til å rydde opp etter ekstremvær og flom er allerede sterkt økende, det samme er antallet mennesker som mister hus, hjem og eiendom som følge av klimaendringene.

Denne trenden vil fortsette hvis det ikke gjøres omfattende investeringer i klimaforebygging. Mange mangler kompetanse og kapasitet til å planlegge tilpasninger og løsninger. De Grønne foreslår derfor et nytt program som skal ruste opp kommunenes evne til å håndtere klimaendringer. De viktigste tiltakene er etablering av en landsdekkende ordning med klima og miljørådgivere og en dobling av investeringene i flom og skredforebygging over hele Norge.

KOMMUNALE OVERFØRINGER: STØRRE HANDLINGSROM LOKALT

De fleste private husstander i Norge har fått økt kjøpekraft de siste årene. Derfor er det paradoksalt at mange kommuner må kutte i grunnleggende velferdsoppgaver fordi midlene ikke strekker til. De Grønne svarer på dette gjennom å øke rammetilskuddet til fylkeskommuner og kommuner kraftig. En kraftig økning i kommunenes frie midler gir lokale politikere mulighet til å gjøre reelle prioriteringer basert på lokale forhold. De Grønne prioriterer å øke de frie midlene til kommunene, fremfor å foreslå nye øremerkede bevilgninger på mange områder.

VELFERD: MER STØTTE TIL DE SOM TRENGER DET MEST

De Grønne vil styrke og videreutvikle det beste ved den norske velferdsstaten. Alle skal sikres en god oppvekst og like muligheter i livet. Alle skal føle seg trygge på at velferdsstaten tilbyr god og verdig eldreomsorg og et helsetilbud av høy kvalitet når man blir syk eller pleietrengende. I tillegg til dette må velferdsstaten videreutvikles for å fange opp alle som trenger hjelp i løpet av livsløpet. I dette budsjettet foreslår De Grønne flere tiltak som kan gi mer hjelp til de som trenger det mest.

Hovedgrep velferd:

- Hindre barnefattigdom.
- Sikre alle lik tilgang til fri rettshjelp for alle.
- Bedre rusomsorgen.
- Økt innsatsen for psykisk helse.
- Styrke arbeidet med integrering og oppfølging av flyktninger.

42

FATTIGDOM: FÆRRE FATTIGE BARN

Fattigdom og utenforskap i Norge må bekjempes langs flere akser. Den viktigste av dem er å ta tak i årsakene til at fattigdom oppstår. Derfor foreslår De Grønne en økonomisk politikk som snur utviklingen mot stadig økte forskjeller. Vi foreslår en mer inkluderende og aktiv integreringspolitikk, vi vil senke terskelen til arbeidslivet og vi vil gi alle barn like muligheter. Slik vil vi endre strukturene som skaper fattigdommen.

Samtidig er det nødvendig med solide velferdsordninger og hjelpetiltak for de som sliter med å få endene til å møtes i hverdagen. Vi foreslår blant annet å øke sosialhjelpssatsene med 10 prosent, redusere barnehage- og SFO-priser for lavinntektsfamilier, øke tillegget i barnetrygden for enslige forsørgere og øke overgangsstonaden. En viktig satsing i vårt forslag er en sterk økning av den nasjonale tilskuddsordningen mot barnefattigdom. Ordningen skal dempe konsekvensene for barn som lever i fattigdom, blant annet ved å gjøre det mulig å delta i ferie og fritidsaktiviteter, uavhengig av inntekten til foreldrene. I tillegg legger vi opp til at kommunene skal kunne benytte økte frie midler til å styrke arbeidet mot barnefattigdom.

RETTSSTAT: ET KRAFTIG LØFT FOR FRI RETTSHJELP

Rettsstaten er en avgjørende pillar i demokratiet og størrelsen på lommeboka skal ikke hindre tilgang på god rettshjelp. De Grønne foreslår derfor et markant løft i tilbudet om fri rettshjelp og starter med en heving av inntektsgrensen for tilgang på fri rettshjelp. I tillegg vil vi starte arbeidet med å bygge opp et førstelinjerettshjelpstilbud for hele landet. Vi sikrer fri rettshjelp i asylsaker med barn som har vært minst tre år i Norge, og øremerker støtte til rettshjelpstiltak for prostituerte.

RUS: EN BEDRE OG HUMAN RUSBEHANDLING

Tunge rusmisbrukere er blant de aller mest utsatte gruppene i det norske samfunnet. De Grønne

mener rusavhengighet er et helseproblem som samfunnet har ansvar for å forebygge, behandle og møte med kunnskap og respekt. Hvis rusavhengighet i større grad ble behandlet som en helseproblem ville både akutte hjelpetiltak og langsiktig oppfølging og rehabilitering bli betydelig enklere enn i dag. De Grønne foreslår uansett en betydelig styrking av rusarbeidet i statsbudsjettet for 2017; Vi foreslår blant annet å øke støtten til det kommunale rusarbeidet og til forsøk med heroinassistert behandling i Oslo.

PSYKISK HELSE: ET STYRKET PSYKISK HELSEVERN

Vår psykiske helse er avgjørende for at vi har det godt, håndterer ulike livssituasjoner og tar ansvar for oss selv og omgivelsene rundt oss. Derfor er det svært alvorlig at flere og flere opplever svekket psykisk helse. Hvert femte barn/ungdom i dag sliter med psykiske plager. Det viktigste vi kan gjøre for å forebygge psykiske helseutfordringer er å sikre gode og trygge oppvekstvilkår for barn og gjøre samfunnet vårt til en god arena for å leve meningsfulle liv.

Hovedgrep psykisk helse og livskvalitet:

- Innføre et regnskap for livskvalitet
- Styrke arbeidet med livskunnskap i skolen
- Motvirke økende sosiale forskjeller

Samtidig må behandlingstilbudet styrkes. I dette statsbudsjettet foreslår vi blant annet å styrke det psykiske helsevernet i kommunene. Pengene går blant annet til etablering av flere MO-sentre og lavterskel substitusjonsbehandlingssentre, og til å ansette flere psykologer. Vi foreslår å reversere et kutt på 5 mill i redusert priskompensasjon for psykisk helsevern. Vi bevilger statlig støtte til psykologtjeneste for studenter, som i dag finansieres gjennom semesteravgift, og vi setter av penger til 250 nye helsesøsterstillinger i skolehelsetjenesten.

Se også: kapittel om integrering og skole.

43

Tabell: Bedre velferd	Tall i millioner kr
Nasjonal tilskuddsordning for barnefattigdom.	110
Øke veiledende sats for sosialhjelp fra kommunene med 10%.	470
Øke overgangsstøtten med 5%.	150
Uføretrygd; Reversere endringene i barnetillegget for uføre fra statsbudsjettet for 2015. Kuttet rammer særlig familier med mange barn.	37
Flere tilrettelagte arbeidsplasser for arbeidstakere med redusert arbeidsevne, inkludert varig tilrettelagte.	85
Økt lønnstilskudd til personer med redusert arbeidsevne.	100
Øke støtte til barnetilsyn for enslige foreldre.	100
Barnetrygd; Utvide småbarnstillegget til enslige forsørgere til å omfatte alle slik at alle enslige forsørgere får tillegg på 660. I tillegg økes satsen.	59
Doble bevilgningen til barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn for å øke kvaliteten på tilbudene og inkludere flere kommuner i ordningen.	30
Doble tilskuddet til arbeidet mot barnefattigdom via Kulturdepartementet	10
Øke med 25 mill til politiets spesialiserte menneskehandlingsgrupper i storbyene, og 5 mill til politiets oppfølging av handlingsplan mot menneskehandel.	30
Fjerne kutt i boligsosialt kompetansetilskudd.	25
Opptrapping mot bemanningsnorm og norm for pedagogtettethet i barnehagen.	50
Vi starter opptrapping mot to barnehageopptak	381
Redusert SFO-/AKS-pris for barn fra lavinntektsfamilier	75
Styrke ordningen med kommunal omsorgslønn.	50

Satsing på rehabilitering gjennom «raskere tilbake».	30
Innføre et førstelinjerettshjelpstilbud (170 mill). Opptrapping av inntektsgrensen for fri rettshjelp (135 mill.). Sikre fri rettshjelp i asylsaker med barn (3 mill.) og øke rettshjelpsmidler til Norsk Organisasjon for Asylsøkere (2,2 mill). Øremerket støtte til rettshjelpstiltak for prostituerte (10mill).	320,2
Kraftig styrking av arbeidet for å bedre levekårene for rom.	20
Øke støtten til incest og voldtektssentrene for å sikre høyere kapasitet og kvalitet slik at flere kan få hjelp.	25
Styrke arbeidet med voldsforebyggende tiltak.	15
Øke støtten til senter for voldsutsatte barn.	10
Trappe opp meklings- og forebyggingsarbeidet ved familievernkontorene og målrette innsatsen mot barnefamilier.	25
Øke støtten til Barneombudet.	5
Øke støtten til det kommunale rusarbeidet	40
Opprette en pott for organisasjoner, åpen for alle som arbeider faglig og politisk innenfor rus og psykisk helse.	21,2
Styrke det psykiske helsevernet i kommunene.	50
Reversere et kutt på 5 mill i redusert priskompensasjon psykisk helsetilbud	5
Gratis tannhelse til og med 20 år.	60
Forsøk med heroinassistert behandling i Oslo	5
10 mill. øremerkes til ROSA-prosjektet i Krisesentersekretariatet. 5 mill. til informasjonskampanje for bekjempelse av menneskehandel og 0,5 mill. til telefonnummer til hjelp for ofre for menneskehandel.	15,5
10 mill. til overnattingstilbud og humanitære tilbud for tiggere/arbeidssøkere fra Sør-Europa.	10
Øke rammetilskuddet til kommunene	3 000

HELSE: FOREBYGGING FØRST

Helseutgiftene per innbygger i Norge er i kraftig vekst. Dette skyldes ikke bare at befolkningen blir eldre, men også flere andre utviklingstrekk som kan møtes med politiske tiltak. Et av dem er økende utbredelse av livsstilssykdommer, inaktivitet i deler av befolkningen, usunt kosthold og psykiske plager. De Grønne vil prioritere forebygging fremfor reparasjon på alle områder i politikken - ikke minst når det gjelder helse.

Forebygging er den enkleste veien til høy livskvalitet, god helse og enorme besparelser for fellesskapet. En rapport fra Vista Analyse (2016) har anslått at det er 80 milliarder kroner å hente i årlige samfunnsøkonomiske gevinster ved økt fysisk aktivitet. Disse tallene reflekterer store muligheter for å gi nordmenn bedre liv. Derfor vil De Grønne gjennomføre tiltak for et mer helsefremmende samfunn både i samferdselspolitikken, skattepolitikken, byutviklingspolitikken og skolepolitikken. I tillegg bør prioriteringene i selve helsesektoren dreies mot mer tidlig innsats.

Tabell: Forebyggende helseutgifter	Tall i millioner kr
Gi alle menn født i 1992 eller senere gratis HPV-vaksine.	221
Styrke opplysningsarbeidet for sunnere kosthold	10
Styrke det forebyggende arbeidet med psykisk helse i skolen.	10
Finansiere gratis frukt og grønnsaker i grunnskolen.	52,2
Øke tilskuddet til friluftaktivitet fra 52 mill til 82 mill.	30
Styrke friluftorganisasjonene i Norge.	15
Opprette en pott til frivillige organisasjoner som fremmer fysisk aktivitet i nærmiljøet.	50
Styrke det forebyggende helsearbeidet i kommunene.	50

Finansiere 250 nye helsesøsterstillinger	167,5
Momsfritak frukt og grønt	3 000
Momsfritak elsykler	160

Tabell: Avgiftsøkninger forebyggende helse	Tall i millioner kr
Økt tobakksavgift med 15%	735
Økt moms fra 15-20% på ikke-økologiske kjøttvarer	1 000
Fjerne tax-free-kvoten på tobakk	650
Fjerne tax-free-kvoten på alkohol	850
50% økning i avgift på sjokolade og sukkervarer	644
Øke sukkeravgiften med 50%	92,25

SKOLE: EN MER INKLUDERENDE SKOLE

Byggingen av det bærekraftige Norge er et gigantisk kunnskapsprosjekt og forutsetter evne og vilje til å omsette kunnskap til bærekraftige løsninger på mange nivåer i samfunnet. Barnehager og skoler skal sørge for kunnskap, ferdigheter og kompetanse som er nødvendig for å klare seg både i dagens og fremtidens samfunn. Det skal være rom for å utvikle egne talenter og interesser, og bli trygge og gode medmennesker. Barn og unge tilegner seg også viktig kunnskap og ferdigheter på ulikt vis utenfor skolen. Derfor vil vi at skolen skal ta i bruk flere læringsstrategier.

Hovedsatsninger skole

- Å gi den enkelte elev mer tid med en motivert, engasjert og kompetent lærer ved å trappe opp lærertettheten.
- Å få flere yrkesgrupper inn i skolen for å ivareta ikke-pedagogiske behov elevene har for å kunne trives og lære.
- Å satse på praktisk læring og bevissthet om livsgrunnlaget vårt gjennom støtteordninger for etablering og drift av skolehager.
- Styrke skolehelsetjenesten for å forebygge helseplager blant barn og unge og for å avlaste læreren som i dag har mange ikke-pedagogiske hensyn å ta.
- Satse på praktisk og estetisk metodikk som skal gi elevene en mer allsidig tilnærming til læring.
- Å øke lærlingtilskuddet til 10 000 og innfører en garantiordning for å sikre elever lærlingplass.
- Å få to barnehageopptak, som skal bidra til forutsigbarhet og trygghet for barn og foreldre uavhengig av fødselstidspunkt.
- Å opprette 2000 nye studieplasser og innrette høyere utdanning og yrkesfag mer mot å løse utfordringene Norge står ovenfor.

Hver elev lærer på sin måte og i sitt tempo. Kompetente lærere som har tid til å hjelpe og forklare er en forutsetning for at den enkelte elev skal få det læringsutbytte de har krav på. De Grønnes budsjett vil gi lærerne mer tid i klasserommet. Vi vil redusere oppgaver som ikke er pedagogiske, blant annet ved å ansette flere helsesøstre og rådgivere som kan bistå elever med for eksempel psykososiale og emosjonelle utfordringer. Vi vil ha en systematisk gjennomgang av dagens rapporteringsregime, og fjerne overflødig rapportering som ikke bidrar til å fremme opplæringslovens formål. Dette vil frigjøre tid for lærerne, og gir store innsparinger i skolen som blant annet kan brukes på bedre læringsmiljø. I tillegg vil vi bruke 300 millioner kroner til å starte opptrappingen av lærertettheten.

SKOLEHVERDAGEN: MER ALLSIDIGHET OG MINDRE STRESS

Trivsel er en forutsetning for god læring. I dag sliter hvert femte barn/ungdom med psykiske plager.

45

På videregående er frafallet så stort som en tredjedel. Det er en indikasjon på at mange ikke trives, føler seg trygge og at skoledagen ikke oppleves meningsfylt for dem. Slik skal det ikke være. Det er et politisk ansvar at barn og unge har det bra på skolen og at undervisningen oppleves som givende, nyttig og relevant. For å styrke innsatsen på fysisk og psykisk helse i skolen øker vi rammetilskudd til kommunene med 163 millioner kroner. Vi ønsker å ansette flere helsesøstre som er trent til å håndtere utfordringene dagens unge sliter med. Vi ønsker også å styrke læreres og skoleledelsens kompetanse på hvordan de kan avdekke og møte barn og unge som sliter med psykiske utfordringer, og bidra til utvikling av hjelpetiltak for å løfte denne elevgruppen inn i en lettere skolehverdag. For skoler over 500 elever vil De Grønne styrke tilbudet om sosialrådgivning ved å innføre en norm om ett årsverk til dette formålet.

LIVSMESTRING: LIVSKUNNSKAP INN I SKOLEN

Mange barn og unge opplever trakassering og krenkelsers i skolen som påvirker læring og trivsel, og ofte fører til omfattende helseproblemer. Med det økende antall unge som rapporterer om psykiske helseproblemer og nedstemthet, ser vi også behovet for økt kunnskap om livsmestring. Siden midten av 90-tallet har skolen vært gjenstand for en betydelig teoretisering gjennom en rekke reformer. Det passer ikke for alle. De Grønne mener praktiske og estetiske ferdigheter må verdsettes sterkere. I budsjettet foreslår vi å etablere flere skolehager og styrke praktiske fag som mat og helse i kombinasjon med ungt entreprenørskap. Vi vil øke lærlingtilskuddet med 10 000 kroner pr lærling for å styrke yrkesopplæringen, og innfører en grønn lærlinggaranti som sammen med lærlingtilskuddet er på totalt 600 mill. Vi mener offentlige virksomheter, som helse og omsorgsinstitusjoner, bør pålegges å ta imot lærlinger fra relevante fagretninger, slik at flest mulig får fullført utdannelsen de har begynt på.

46

KUNNSKAP: VITEN TILPASSET EN VERDEN I ENDRING

For å bygge det grønne samfunnet, trenger vi et utdanningssystem som gir folk den nødvendige kunnskapen. Samtidig skriker både utdanningssystemet og helsevesenet etter kvalifisert arbeidskraft. Derfor vil vi både opprette 2000 nye studieplasser i tillegg til å omfordele midler innenfor høyere utdanning slik at Norge står rustet til å møte fremtidens utfordringer. Å sørge for at elever fullfører utdanning gjennom mer variert undervisning og høyere lærlingtilskudd er en del av det. I tillegg gjør vi det gjennom å løfte fagkompetansen på miljø- og klimavennlige bygg og energieffektivisering hos yrkesfaglærere. Vi styrker og tiltak for livslang læring blant håndverkere slik at kompetanseheving på miljø- og energiområdet blant håndverkere kan skje i praksis, i videregående opplæring, formell videreutdanning og etterutdanning. Dette er nødvendig om vi skal få den nødvendige kompetansen til å gjennomføre det grønne skiftet.

Tabell: Kunnskap	Tall i millioner kr
Gi elevene mer tid med en motivert, engasjert og kompetent lærer ved å starte en kraftig opptrapping av lærertettheten.	300
Sette av 30 millioner i støtte til pilotprosjekter og veiledning i skolehage for lærere og skoleledere, og 10 millioner til et ekskursjonsfond som skolene kan søke på.	40
Opprette et beredskapsteam mot trakassering og krenkelsers som kan rykke inn i vanskelige saker.	15
Styrke kulturinnsatsen i skolen.	10
250 nye helsesøsterstillinger i skolehelsetjenesten	167,5
5 millioner i økt støtte til faglige nettverk mellom skole og bedrifter.	5
Påby kommunene å ta imot lærlinger innen helse- og oppvekstfag som ikke har fått lærlingplass.	103
Bevilge statlig støtte til psykologtjeneste for studenter, som i dag finansieres gjennom semesteravgift.	50
Bygge 800 flere studentboliger enn regjeringen.	45,6
Støtte til realfagsprosjektet ENT3R.	2

Innføre 11 måneders studiestøtte og feste studiestøtten til 1,2 G	-168,8
Opprette et publiseringsfond for å sikre Open Access-publiserings på universiteter og høyskoler.	10
Øke basisbevilgningen til universiteter og høyskoler.	100
Støtte til kompetansearbeidet til Rosa kompetanse og Sex og politikk.	5
Opprette 2000 studieplasser for å møte fremtidens utfordringer.	95,4
Løfte fagkompetansen på miljø- og klimavennlige bygg og energieffektivisering hos yrkesfaglærere.	50
Forsøk med programmering i skolen	50
Reversere fjerning av nettundervisning norskopplæring for barn i utlandet	11,3
Styrke tiltak for livslang læring blant håndverkere slik at kompetanseheving på miljø- og energiområdet blant håndverkere kan skje i praksis, i videregående opplæring, formell videreutdanning og etterutdanning.	10
Grønn lærlinggaranti: MDG øker lærlingtilskuddet med 10 000 kr pr. lærling som koster 200 millioner og vil redusere antallet uten plass. Vi setter av totalt 600 millioner kroner til økt tilskudd og en garantiordning som sikrer alle lærlingplass.	600
Reversere økningen i studielånsrenten	365,7

KULTUR: ET RIKT KULTURLIV

Klodens ressurser blir ikke større, men vi blir stadig flere som deler på dem. Derfor ønsker De Grønne et samfunn der vi har mer fokus på opplevelser og mindre fokus på ting. Et rikt kulturliv er en sentral del av et slikt samfunn.

De immaterielle verdiene som skapes i kulturfeltet må få større plass i økonomien på bekostning av materielt forbruk. Kulturaktiviteter har en stor egenverdi for både utøveren og mottakeren, i tillegg til at det også kan være grunnlag for viktige næringer. Kultur både gleder og utfordrer og bidrar på sitt beste til økt forståelse av både individ og samfunn og er derfor viktig for å skape forsoning, fremskritt og utvikling.

47

KULTURELT MANGFOLD: ET LØFT FOR EN DEN UTØVENDE KUNSTEN

De Grønne vil gjøre det enklere å være utøvende kunstner enn det som er tilfelle i dag. Særlig viktig er det å føre en mer aktiv politikk for å sikre kunstneres inntekter etter overgangen til digitale medier. Vi foreslår derfor en statlig utredning av ulike løsninger for kompensasjon for rettighetshavere. I tillegg foreslår vi å øke arrangørstøtten under Kulturrådet slik at det blir enklere å tjene penger på konserter og kunstprosjekter.

For å sikre et kulturelt mangfold er det viktig å styrke kulturlivet også utenfor de etablerte institusjonene. De Grønne foreslår derfor en belønningsordning som premierer institusjoner som lager kunstprosjekter i samarbeid med det frie feltet.

KUNST: LAVERE TERSKEL FOR Å SE OG UTØVE KUNST

Skal vi styrke kulturens plass i samfunnet er det viktig å gjøre kultur av høy kvalitet tilgjengelig også til dem som ikke oppsøker slik kultur. Derfor foreslår vi å øke støtten til både den kulturelle spaserstokken og den kulturelle skolesekken, samt å styrke kvaliteten i kunst- og kulturundervisning i grunnskolen. Videre setter vi av 30 mill til tiltak for å gjøre bibliotekene mer tilgjengelige for nye grupper.

For å sikre god rekruttering er det viktig å ha god infrastruktur tilgjengelig, særlig for barn og unge som vil utøve forskjellige kunstformer. Bygging av store kulturhus i flere byer de siste årene ikke

nødvendigvis har bidratt til dette. De Grønne foreslår derfor å sette av 50 mill. kr i øremerkede midler til utlån/billig utleie av øvingslokaler i kommunene. Kommuner som får til vekselbruk av kulturhus mellom det lokale og det profesjonelle kulturlivet skal premieres gjennom ordningen.

KULTURARV: ET STERKERE KULTURMINNEVERN

Kulturarven er viktig i kommunikasjonen mellom ulike grupper, generasjoner og bidrar til å styrke personlig, lokal og nasjonal identitetsdannelse. De Grønne ser på kulturarven og kulturminnene våre som en avgjørende del av et rikt kulturliv. På svært mange områder har disse verdiene blitt nedprioritert og forsømt. Vi foreslår derfor en betydelig satsing på bygningsvern, fartøyvern, kulturlandskap og bevaring av håndverkstradisjoner. Stavkirkene har en særstilling i norsk historie og kulturarv og vi foreslår derfor å etablere et program for vedlikehold av stavkirker og istandsetting av steinkirker.

Kulturminner har en egenverdi som kilder til kunnskap og opplevelser. I tillegg ser vi kulturminnevern som en del av det grønne skiftet ved at det bidrar til grønne arbeidsplasser, samt at det i mange tilfeller fører til redusert ressursbruk gjennom gjenbruk av blant annet bygninger. Samtidig truer klimaendringene kulturarven fordi ekstremvær og mildere og fuktigere klima øker skaderisikoen. Kulturarven vår uerstattelig, på like linje som naturen vår og det biologiske mangfoldet.

Tabell: De Grønnes viktigste tiltak for et rikt kulturliv	Tall i millioner kr
Innsatspakke for friluftslivet	60
Frivillige miljøorganisasjoner og allmenntilretteleggende miljøstiftelser	15
Kompensasjon for rettighetshavere ved overgang til digitale medier	5
Norsk kulturfond, økt støtte til konsertarrangører	70
Belønningsordning for samarbeid med frie kunstnere	20
Den kulturelle spaserstokken	5
Den kulturelle skolesekken	10
Garantiinntekter og langvarige stipend	25
Heve kvaliteten på kulturundervisning i grunnskoleopplæringen	10
Bedre bibliotektilbud	30
Verne om mediemangfoldet - økt produksjonstilskudd	45
Øremerkede midler til utlån/billig utleie av øvingslokaler i kommunene	50
Øke støtten til billedkunstnere via Norsk kulturfond	20
Vern av kulturarv og kulturminner via norsk kulturminnefond	70
Program for vedlikehold av stavkirker og istandsetting av steinkirker.	10
Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalderen og brannsikring	10
Tilskudd til fartøyvern	45
Innovasjon Norge - program for verdiskapning ved bruk av kulturarv.	60
Garantilønn for utøvere av truede tradisjonshåndverk	12
Nasjonalt register over kulturarv, som håndverk, folkemusikk o.l.	2

DYREVELFERD: VI TAR DYRENES EGENVERDI PÅ ALVOR

«Et barn som rekker ut hånden for å hjelpe et lidende dyr, vil en dag rekke ut hånden til sin neste.»

ALBERT SCHWEITZER

Norsk lov slår fast at dyr har egenverdi og rettigheter. Både familiedyr og dyr i matproduksjon og andre næringer skal ha mulighet til å utfolde artstypiske og individuelle behov, inkludert stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig adferd. Dyrs levemiljø skal i følge loven fremme god helse og bidra til trygghet og trivsel for dyra.

De Grønne mener dyrevelferd fortjener en langt større plass både i den norske politiske debatten og på norske statsbudsjetter. Flere hundre millioner dyr lever sine liv i norske fjøs, oppdrettsmerder og som kjæledyr. Selv om kravene til dyrevelferden i Norge er bedre enn i mange andre land, har vi fortsatt en lang vei å gå. Derfor foreslår De Grønne en omfattende tiltakspakke for å bedre livskvaliteten til alle typer dyr som holdes av mennesker. Bedre dyrevelferd oppnås ved blant annet lavere dyretetthet, mindre intensiv produksjon, sunnere raser og mer beitebruk i jordbruket. Et landsdekkende dyrepolitisk grep med økte ressurser er et viktig grep for å styrke respekten for dyrs rettigheter i alle sektorer.

DYR I PRODUKSJON: BEDRE VELFERD I LANDBRUKET

Hovedmålet med regjeringens landbrukspolitikk er å produsere billigst mulig mat. Dette fører til en rekordrask industrialisering, mer stordrift og lite rom for å ta hensyn til dyrene. I kyllingproduksjonen har kravene om effektiv produksjon ført til at vi bruker en kyllingrase som vokser så fort at den knapt er levedyktig når den slaktes etter 30 dager. Samtidig fører sentraliseringen av storfeproduksjonen til at færre dyr slippes på beite om sommeren og det er mer effektivt å bruke importert kraftfôr.

De Grønne vil snu disse trendene. I dette statsbudsjettet foreslår vi å starte arbeidet med å innføre en mer robust og saktevoksende kyllingrase. Vi foreslår en omlegging av landbrukspolitikken der beitebruk og desentralisering belønnes. Vi foreslår en ny tilskuddsordning som belønner bønder som går foran med ekstra god dyrevelferd. Og vi foreslår en sterk opptrapping av veterinærdekningen over hele landet. I årene som kommer må landbrukspolitikken gi rom for strengere krav til mange typer dyrehold. De Grønne mener at økte matpriser kan være et riktig virkemiddel hvis det kan gi store forbedringer for dyrs livskvalitet og helse. Pelsdyroppdrett må avvikles og alle subsidier til denne næringen foreslås derfor fjernet.

FISKEOPPDRETT: OMLEGGING TIL LUKKEDE ANLEGG

Oppdrettslaksen har blitt Norges vanligste husdyr og kanskje Norges største dyrevelferdsutfordring. De Grønne mener det ikke er forsvarlig å øke konsesjonene i fiskeoppdrettet i Norge før næringen får bukt med lakselus, avfall, smitte, rømming, dårlige dyrevelferd og andre utfordringer fra anleggene. Vi foreslår derfor 500 millioner kroner til en investeringsordning for oppdrettere som vil legge om til lukkede anlegg eller tilsvarende miljøstandard, inkludert 30 millioner som øremerkes til investeringer i motstrømsanlegg og andre tiltak som bedrer forholdene for laksen. Vi vil også innføre en luseavgift, som gjør at det lønner seg å være blant de seriøse oppdretterne som løser luseproblemet. En overgang til lukkede anlegg kan løse flere dyrevelferdsproblemer som lusepåslag og medikamentbruk, men det er fortsatt behov for en omfattende forskningsinnsats på feltet. Vi foreslår derfor et eget program for forskning på gode dyrevelferdsløsninger i oppdrettsnæringen i tillegg til en generell bevilgning til forskning på dyr, fugler og fisk sine artstypiske behov og evne til å føle frykt og smerte.

KJÆLEDYR: FÆRRE HJEMLØSE DYR

Utfordringene for kjæledyr handler delvis om å stille krav til dyreeiere, og om å øke kunnskapen om dyrs behov hos de som har ansvar for et kjæledyr. I tillegg er det behov for økt innsats for hunder, katter og andre familiedyr som av ulike årsaker mangler hjem. De Grønne foreslår å gjennomføre en nasjonal informasjonskampanje om dyrevelferd for kjæledyr i 2017 for å legge til rette for bedre dyrehold i norske hjem. I tillegg må samfunnet stille opp for de eierløse kjæledyrene. Vi foreslår en ny støtteordning for de største kommunene, som skal sikre at sentre for eierløse dyr har forutsigbarhet i driften og kapasitet til vaksinasjon, sterilisering, omsorg og omplassering, også i de mest krevende periodene. Midlene skal stimulere til samarbeid mellom kommune og frivillige organisasjoner, og kan også brukes til forebyggende arbeid ut mot dyreeiere.

Tabell: Tiltak for bedre dyrevelferd	Tall i millioner kr
Dyrepoliti – kraftig opptrapping	40
Styrke veterinærdekningen over hele landet	30
Støtte til spydspisser for bedre dyrevelferd i landbruket	30
Styrke forebyggende og konfliktdepnende tiltak i rovviltforvaltninga	70
Investeringsstøtte for bedre fiskevelferd i oppdrettsnæringa.	30
Støtte sentre for hjemløse dyr i større norske byer	25
Støtte til omstilling for pelsdyrbønder.	15
Fjerne subsidier til avløserordning for pelsdyrnæringa	-15
Tilskudd til bruk av mobile slakterier	15
Bekjempe naturkriminalitet internasjonalt	10
Styrke Mattilsynets arbeid med dyrevelferd.	10
Program for forskning på fiskevelferd i oppdrett	5
Økt støtte til NOAH og Dyrevernalliansen	1
Økt forskning på dyrs artstypiske behov og evne til å føle frykt/smerte.	6
Utrede etablering av et eget Dyretilsyn	1
Innføre en merkeordning for animalske produkter med god dyrevelferd	5
Utvikle avslinje for kyllingrase med bedre dyrevelferd	1
Utredning om bedre slakteristruktur. (Veterinærinstituttet)	1
Nasjonale informasjonskampanje om dyrevelferd for kjæledyr	2
Tiltak for hjemløse katter	4

50

Tabell: Noen tiltak på andre områder som påvirker dyrevelferd	Tall i millioner kr
Økt merverdiavgift på kjøttvarer for å redusere kjøttforbruket	1 000
Fjerne moms på frukt og grønt for økt forbruk av vegetarisk mat	3 000
Landbruksoppgjør for bedre kvalitet, bærekraft og dyrevelferd	50
Investeringstilskudd til lukkede oppdrettsanlegg uten lakselus	500
Tiltak mot marin forsøpling	105
Avgift på lakselus i oppdrettsnæringa	900

NORGE

– EN DEL AV VERDEN

“We are at a point in human evolution when human solidarity on a global scale is absolutely vital for the survival of the human species. That means understanding that ... we are all co-inhabitants of this planet”

PETRA KELLY TYSK POLITIKER, FREDSAKTIVIST OG EN AV GRUNNLEGGERE TIL PARTIET DIE GRÜNEN.

De Grønne bygger sin politikk på solidaritet med verdens fattige, naturen og med framtidige generasjoner. Vi vil ta imot flyktningene som kommer til Norge på en verdig måte, uten å redusere kvaliteten i integreringsarbeidet og uten å ta penger fra fattige i andre deler av verden. I tillegg er det viktig at vi bidrar til at utviklingsland, som ofte rammes hardere av klimaendringene enn oss, har mulighet til å gjennomføre nødvendige tilpasninger.

Hovedgrep internasjonal solidaritet og global klimahandling:

- Vi øker bistanden drastisk sammenlignet med regjeringen
- Vi øker regjeringens satsing til FN's klimafond med 600 millioner.
- Vi bevilger en milliard til flyktningeleire.
- Vi satser på bærekraftig og klimatilpasset jordbruk og fornybar energiproduksjon.
- Vi bevilger økte midler til fred og menneskerettighetsarbeid.

53

BISTAND: STYRKE DEN FOREBYGGENDE BISTANDEN

Millioner av internt og regionalt fordrevne lever under usikre og kummerlige forhold i flyktningeleire. Vi øker bistanden til flyktningeleire med 1 milliard. I tillegg foreslår vi å øke bistanden ytterligere for å bidra til fredsbygging, utvikling og klimahandling i utviklingsland. Å satse på et bærekraftig og klimatilpasset jordbruk i utviklingsland styrker matsikkerheten, samtidig som det vil kunne begrense fattigdommen på landsbygda. I tillegg til setter vi av 3 milliarder for å finansiere De Grønnes forslag om et garantifond for investeringer i bærekraftig energi i utviklingsland.

Tabell: Bistand	Tall i millioner kr
Øke støtten til regionbevilgning til Afrika, Asia og Latin-Amerika	417
Etablerte demokratiske strukturer, en kunnskapsrik befolkning som kjenner sine rettigheter og høy folkelig deltagelse i politiske prosesser er fredsbyggende. Vi øker støtten til siviltt samfunn, fred, forsoning og demokratibygging i utviklingsland.	337
Opprette et program for tilgang til fornybar energi i fattige land, og øke støtten til fornybar energi	500
Reversere kutt og øke støtten til internasjonal landbruksforskning, samt øke støtten til bærekraftig landbruksutvikling, kvinner i jordbruket og utdanning for jenter	175
Øke støtten til flyktninger, spesielt syriske.	1 000
Øke støtten til gjeldsslette, bærekraftig låneopptagelse og arbeid med å unngå gjeldsutfordringer	100
Øke støtten til opprydding og sanering av forurensede områder	100

KLIMAPROSENT: OVER 30 MILLIARDER TIL KLIMATILTAK I ÅRET

De Grønne vil innføre en klimaprocent som en ny finansieringsmekanisme for overføringer fra oljefondet (SPU). Forslaget innebærer å bruke en prosent av Norges BNI til FN's klimafond fra SPU hvert år i tillegg til bevilgningene over statsbudsjettet. I 2016 tilsvarer dette om lag 35 milliarder kroner til klimatiltak i utviklingsland. En klimaprocent vil ikke gi kostnadsvekst (inflasjon) og press i norsk økonomi på samme måte som økt innenlandsk oljepengebruk. De Grønne vil fortsette arbeidet for en klimaprocent på Stortinget, men ordningen er ikke en del av dette alternative budsjettet fordi pengene tas direkte fra SPU. Vi har imidlertid lagt til virkningen av å øke overføringene til FN's Grønne fond fra 400 millioner kroner til 1 milliard i 2017.

ASYL OG INTEGRERING: ET STYRKET MOTTAKSAPPARAT

På grunn av regjeringens politikk har vi sett en markant nedgang i antall asylsøkere. Norge har både en plikt til å hjelpe flere asylsøkere enn i dag. En viktig forutsetning for en raus asylpolitikk er en integreringspolitikk der kommunene har ressurser og kompetanse til å skape både trygghet, aktiviteter og gode forutsetninger for integrering. Vi foreslår flere grep for å styrke mottaksapparatet for asylsøkere.

Tabell: Bedre integrering og mottak av flyktninger (Endring i forhold til regjeringen)	Tall i millioner kr
Reversere kutt i ytelsene til asylsøkere, blant annet kuttet fra 2016 på 20 % i ytelsene til mottaksbeboere.	120
Sette av 25 mill. til å styrke utlendingsforvaltningens kompetanse på barn og LHBT.	25
Støtte NOAS' arbeid med å informere familier med lengeværende barn om regelendringer og rettshjelpsmuligheter.	5
Relokalisere 1000 av asylsøkerne som befinner seg i Hellas og Italia	10
Øke tilskudd til kommuner som huser enslige mindreårige asylsøkere, øremerket barnefaglig kompetanse og bemanning i asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere.	100
Øke aktivitetstilskuddet til frivillige organisasjoner slik at de kan bidra til integreringsarbeidet i samarbeid med kommunene	50
Øke tilskudd til opplæring av barn og unge som søker opphold i Norge	40
Utrede ulike modeller for en forvaltningsdomstol for asylsaker som kan erstatte Utlendingsnemnda.	10
Sikre fri rettshjelp i asylsaker med barn som har vært minst tre år i Norge (3 mill.) og øke rettshjelpsmidler til NOAS (2,2 mill).	5,2
Styrke oppfølgingen av barn i asylmottak.	30

VEDLEGG

VEDLEGG 1: HVORDAN KUTTE KLIMAGASSUTSLIPPENE?

Paris-avtalen trådte i kraft 4. November. Norge skal oppfylle forpliktelsene våre i samarbeid med EU. For første gang vil vi få en forpliktende avtale som innebærer at vi faktisk må levere utslippskutt. De Grønne leverer som eneste parti et budsjett som oppfyller Norges klimamål for 2020 og 2030.

Regjeringens budsjettforslag gir ikke svar på hvordan vi skal nå våre klimaforpliktelser og sier at det vil bli vanskelig. Regjeringen, støttepartiene og Arbeiderpartiet later som Klimaforliket og utslippsmålet for 2020 ikke eksisterer, og skyver klimautfordringen foran seg.

KLIMAFORLIKET (2020-MÅLENE)

Stortingets klimaforlik fra 2008 og 2012 forutsetter at utslippene våre i 2020 skal være redusert til mellom 45 og 47 millioner tonn CO₂- ekvivalenter. Regjeringen og samarbeidspartiene tuftet i tillegg regjeringssamarbeidet på at klimaforliket skulle forsterkes. I fjor lovet budsjettforliket mellom regjeringen og støttepartiene at budsjettet for 2017 skulle bidra til å "styrke klimaforliket" og gi betydelige kutt i norske utslipp. Det gjør ikke regjeringens budsjettforslag.

I tre omganger har Regjeringen utsatt disse klimakuttene. Skal vi nå klimaforliket må utslippene derfor de neste årene reduseres med om lag 7 millioner tonn per år. De Grønne sitt alternative statsbudsjett gjør det, mens regjeringens opplegg ikke engang redegjør for klimaeffekten og mest sannsynlig bidrar til økte norske utslipp.

Skal vi nå målene i klimaforliket vil vi også måtte ta større kutt i kvotepliktig sektor. For å sikre at kutt i norsk kvotepliktig sektor gir reelle, globale klimakutt setter De Grønne av årlige bevilgninger for å kjøpe kvoter på det Europeiske kvotemarkedet tilsvarende kuttene vi gjennomfører i kvotepliktig sektor, og at vi sletter disse.

De Grønne vil også sørge for rapporteringssystemer som viser om virkemidlene som implementeres virker som forutsatt - og som derfor gjør det mulig å endre virkemidlene dersom det viser seg at de ikke er tilstrekkelige til å nå målene vi har satt oss.

De Grønne er enig i at det er en utfordrende oppgave å kutte utslippene så mye på så kort tid, men vi viser at det er mulig. Vi må da imidlertid tørre å ta de tøffe valgene og gjennomføre den politikken som er nødvendig for å få dette til.

De Grønnes hovedgrep for å nå klimaforliket innen 2020:

- Redusere oljeavhengigheten.
 - Stanse letingen etter mer olje som kloden ikke tåler at vi henter opp.
 - Avlyse 23 og 24 konsesjonsrunde - det er ingen grunn til å lete etter mer olje og gass når vi ikke kan hente opp alt som vi allerede har funnet
 - Starte nedtrappingen av dagens oljeaktivitet.
- Forsere satsingen på karbonfangst og lagring (CCS).
- Elektrifisere kysten gjennom en offensiv satsing på
 - Elektrifisering av ferger,

- Utbygging av landstrøm, både de største havnene våre og i sårbare fjordanløp for å sikre landstrøm til forurensende cruisetrafikk
- Elektrifisering av fiskeoppdretten.
- En utvikling av en utslippsfri fiskeflåte
- Redusere flytrafikken
 - Innføre en høyere flyseteavgift enn regjeringen
 - Avvikle tax-free salget
- Bidra til redusert utslipp i landbrukssektoren gjennom
 - Økt økologisk landbruk, som reduserer utslipp av nitrogengjødsel
 - Redusert kjøttforbruk
 - Økt satsing på biogass
- Forsere satsingen på en utslippsfri vei-transportsektor gjennom å
 - innføre en klimabelønningsordning for privatpersoner
 - innføre et CO2 fond for yrkestransportnæringen
 - øke satsingen på kollektivtransport
 - få alle busser over på biogass og annen fornybar energi

KLIMAAVTALEN MED EU (2030-MÅLENE)

Avtalen med EU vil gi Norge et nødvendig høyt mål, trolig over 40 prosent utslippskutt innen 2030, og forpliktende årlige CO2-budsjetter. Norge løper en risiko for sanksjoner om vi bryter forpliktelsene, så det lønner seg å komme i gang med kuttene i 2017, og ikke skyve problemet foran oss, slik regjeringen gjør.

Norges klimaavtale med EU vil innebære at Norge vil måtte kutte med nærmere 40 pst i ikke-kvotepliktig sektor. Det vil si at vi må kutte nærmere 40 pst i transportsektoren, avfall-, bygg og landbrukssektoren. De Grønne viser at dette er fullt mulig, også at vi bør ha minst tilsvarende mål i kvotepliktig sektor.

Under følger en tabell for hvilke utslippsreduksjoner vi kan nå i 2020 og 2030 med De Grønnes politikk og alternative statsbudsjett.

Tabell: Tiltak for klimakutt i 2020 og 2030 - tusen tonn

	2020	2030
Kvotepliktig sektor		
Olje og gass -gradvis utfasing	1 133	7 200
Industri		1 200
Ytterligere CCS store punktutslipp		800
Tizir		240
Ytterligere tiltak raffinerier		170
Klinkersubstitusjon i sement industrien		68
CCS Brevik	787	787
CCS Melkøya		920
CCS Yara	470	470
Flyseteavgift	150	360
Sum	2 540	12 215

	2020	2030
Ikke-kvotepiktig		
Personbiler	1 662,0	3 000
Yrkestransport	1 046,1	2 720
Busser	107,7	350
Landstrøm	178	356
Elferger	161,5	525
Fiskemerder	66,7	200
Innenriks sjøfart		600
Oljefyr i husholdningene	500	500
Oljefyr, grunnlast i alle bygg	660	660
Klemetsrud	165	165
Elektrifisering av jernbanestrek	6	86
Innblanding bio fly	100	140
Landbruk	200	770
Avfall	100	200
HFK&PFK		300
Fjernvarme, økt materialgjenvinning	200	500
Innenriks luftfart		140
Plast		70
Ikke kvotepliktig	5153,0	10 982
Total	7 692	22 447

57

De Grønnes forslag til alternativt statsbudsjett foreslår tiltak som vil kunne gi utslippsreduksjoner i størrelsesorden skissert over. Tallene er et estimat basert på bl.a. Miljødirektoratets rapport om miljøtiltak mot 2020 og rapporten om mulige miljøtiltak og reduksjon i utslipp mot 2030.

Det legges til grunn at vi skal ha en klimalov med årlige klimabudsjetter og regnskap, hvor Norge måler utslippsreduksjonene vi oppnår i de enkelte sektorene og fremmer nye virkemidler eller strammere virkemiddelbruk dersom vi ser at vi ikke når målene.

HOVEDGREP FOR Å NÅ KLIMAMÅLENE FOR 2030

Oljeindustrien:

- Avlyse 23. og 24. konsesjonsrunde.
- Gradvis nedtrapping av allerede åpne oljefelt.
- Stanse ny oljeleting, inkludert på islandsk kontinentalsokkel. Det foreslås at Norge trekkes ut av sin andel i Petoro Iceland AS.
- Bevilgningene til petroleumsforskning på 308 mill kr kuttes og overføres til forskning i fornybar energisektoren
- Vi reduserer SDØEs letekostnader.
- Avvikle mulighet for raske avskrivninger i ordinær skatt.
- Avvikle muligheten til å få dekket letekostnader dersom selskapene ikke kommer i skatteposisjon.
- Fjerne investeringsfradrag i særskatten.

Industrisektoren:

- Vi øker bevilgningene til Enova slik at det kan gis støtte til utvikling og implementering av store utslippsreducerende tiltak i industrien.
- Vi foreslår bevilget 230 mill kroner til en ekstrainsats for utvikling av CO2lagring og injeks-

jonskapasitet i Nordsjøen. Dette er viktig både for å skaffe lagringsplass for fangst av karbon fra nasjonale store punktutslipp, men også for å skape fremtidig næringsvirksomhet gjennom lagring av karbon fanget i UK, eller på kontinentet.

- Vi foreslår at det allerede nå vedtas full utvikling og utbygging av Herøya, Norcem Cement og Klemetsrud. Karbonfangst og lagring for Melkøya settes i gang og skal være implementert innen 2025, ytterligere to store punktutslipp forutsettes igangsatt.

Veitransportsektoren:

- Vi foreslår etablering av en klimabelønningsordning for privatpersoner. Vi øker drivstoffavgiften og betaler avgiften ut igjen til innbyggerne.
- Vi foreslår å etablere et CO2 fond for den næringsrettede veitransporten. Dette fondet vil:
 - Få klare mål for utslippsreduksjoner som skal oppnås
 - Få ansvar for å rulle ut energistasjoner og hurtigladestasjoner for elbiler.
 - Få mulighet til å gi støtte for investeringer i kjøretøyparken for å sikre overgang til kjøretøy som bruker fornybar energi.
 - Få ansvar for videre forskning som bidrar til teknologiutvikling som på sikt gir oss en utslippsfri veitransportflåte.
 - Vi reduserer støtten til hybridbiler, som bidrar til å forsinke overgangen til en elektrisk bilpark.
- For øvrig transportsektor bevilger De Grønne over Enovas og Innovasjon Norges budsjett midler for å bidra til at:
 - vi innen 2023 skal ha installert landstrøm i de største havnene og de meste sårbare fjordene med stor cruise trafikk.
 - vi innen 2023 skal ha elektrifisert fiskeoppdrettsanleggene langs kysten.
 - at fergetrafikken vår så langt som mulig er elektrifisert innen 2030 og at der hvor det ikke er teknisk mulig å elektrifisere sjøtransporten så forutsettes fornybare energikilder nyttet.
- Stor satsing på kollektiv utbygging.
- Avvikler tax-free salg og innfører et flyseteavgift som bidrar til reduserte utslipp fra flytrafikken.

58

Avfallsektoren

For at avfallssektoren skal bidra til lavutslippssamfunnet i 2050, innfører De Grønne tiltak og virkemidler for en sirkulær økonomi. Lavutslippssamfunnet må ha høy grad av gjenbruk, reparasjon, materialgjenvinning og biologisk behandling av avfallstyper som gir positive miljøeffekter over livsløpet. Dette gjelder blant annet for plastavfall, edelmetaller, jordartmetaller og andre metaller, tekstiler og våtorganisk avfall. De Grønne innfører slike tiltak allerede i statsbudsjettet for 2017 og vil utløse 300 000 tonn kutt i klimagassutslipp fra avfallsforbrenning innen 2030 basert på en offensiv politikk for å realisere Miljødirektoratets kvantifiserte og ikke-kvantifiserte utslippsreduksjoner for sektoren. Det betyr en 30 % reduksjon i klimagassutslipp fra forbrenning i Norge.

Konkrete tiltak for avfallsektoren som foreslås i dette budsjettet er:

- Fjerne moms på reparasjoner
- Høyere avgift på fossil plast
- Verbalt forslag om påbud om utskilling av matavfall
- Avgift på matavfall fra handel
- Etablere et forskningssenter som skal bidra til et samfunn som i større grad har fokus på resurseffektivisering og sirkulærøkonomi
- Umiddelbar videreutvikling av karbonfangst og lagring for Klemetsrud

Landbruk

- Vi har flere virkemidler rettet mot produksjon av økologisk mat. Det vil bidra til å redusere utslippene fra nitrogengjødsel.
- Økte avgifter på kjøtt vil føre til redusert konsum av kjøtt og derigjennom lavere metanutslipp.

VEDLEGG 2: VERBALFORSLAG FOR DE GRØNNES STATSBUDESJETT

- Stortinget ber regjeringen utrede organiseringen av en Miljøfunnsordning etter modell av Skattefunn ordningen.
- Stortinget ber regjeringen, under ESAs ministerrådsmøte 2. desember, videreføre dagens nivå på medlemskap i ESAs frivillige program. Forslaget har ikke budsjettmessige konsekvenser for 2017.
- Stortinget ber regjeringen om å innføre påbud om utskilling av matavfall i landets kommuner.
- Stortinget ber regjeringen innarbeide i Enovas mandat et mål om fullelektrifisering av dagens fiskemerder innen 2023.
- Stortinget ber regjeringen innarbeide i Enovas mandat et mål om utrulling av landstrøm i de 20 havnene med størst utslipp, i 9 hurtigruteanløpshavner og i sårbare fjorder med mye cruisetraffikk innen 2023.
- Stortinget ber regjeringen utforme en modell for avgift på lakselus i oppdrettsnæringen som gir anslått provenyeffekt på 900 mill.kr.
- Stortinget ber regjeringen, fra budsjettåret 2018, i stedet for å innføre en skatt på arbeid i finansnæringen – øke skattesatsen på overskudd i finansiell sektor fra 25 pst. til 28,5 pst. for å oppnå samme påløpte proveny fra finansskatten som i regjeringens forslag.
- Stortinget ber regjeringen om å innføre et skattefradrag i inntektsskatten for investeringer i bedrifter etter modell fra den engelske ordningen Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS). Stortinget ber regjeringen utforme en fradragsordning etter denne modellen utifra en forutsetning av at den skal ha en helårseffekt på om lag 1,2 mrd.
- Stortinget ber regjeringen legge frem en plan for gradvis nedtrapping av dagens oljevirkosomhet. Nedtrappingstakten må koordineres med vår forutsetning om å nå klimaforliket i 2020 og over 40 pst reduksjon i klimagassutslippene fra sektoren innen 2030.
- Stortinget ber regjeringen utvikle dagens leterefusjonsordning.
- Regjeringen bes opprette et CO2fond for næringslivets veitransport.
- Stortinget ber regjeringen videreføre regnskap for livskvalitet iht til Helsedirektoratets rapport fra juni 2016, med oppstart i 2017.

MILJØPARTIET DE GRØNNES FORSLAG TIL ENDRINGER I STATSBUDDSJETTET FOR 2017

Alle tall i tusen

Utenriksdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	Endring	Kommentar
100		Utenriksdepartementet			
	21	Spesielle driftsutgifter	12 715	85 000	75 mill. til å bekjempe naturkriminalitet i verden. 10 mill. oppstart av arbeidet med å gjøre Norge til verdens første Fairtradestat.
118		Nordområdetiltak mv.			
	70	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland	307 641	5 000	Vi øker posten for å styrke det sivile samarbeidet med Russland. Prosjektsøknader fra organisasjoner som ikke tidligere har hatt norsk-russiske samarbeidsprosjekter vil bli prioritert på tilleggsbevilgningen.
120		Grønt garantifond			
	50	Tapsfond		100 000	Ses sammen med post 90
	90	Grønt garantifond		3 000 000	Vi oppretter et garantifond for fornybar kraftproduksjon i u-land etter modell av GIEKs u-landsordning.
150		Bistand til Afrika			
	78	Regionbevilgning for Afrika	2 094 640	100 000	Reverserer kutt fra 2015.
151		Bistand til Asia			
	78	Regionbevilgning for Asia	591 500	253 000	Reverserer kutt fra 2015.
153		Bistand til Latin-Amerika			
	78	Regionbevilgning for Latin-Amerika	80 000	64 000	Reverserer kutt fra 2015 og fra i fjor.
160		Sivilt samfunn og demokratiutvikling			
	70	Sivilt samfunn	1 955 471	90 000	Potten skal komme sivilsamfunnsaktører i utviklingsland til gode og bidra til kapasitetsbygging og eierskap der. Økte midler prioriteres brukt på støtte til jordbruksorganisasjoner, aktører innenfor demokrati-, rettsstat- og menneskerettighetsarbeid, organisasjoner som jobber med seksuelle og reproduktive rettigheter og barne- og mødrehelse.
161		Næringsutvikling			
	70	Næringsutvikling	149 000	5 000	Øremerkes til bærekraftig landbruksutvikling.
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter			
	70	Nødhjelp og humanitær bistand	4 436 124	1 000 000	Potten økes med en milliard til å bedre forholdene i flyktningeleire verden over, og skal særlig komme syriske flyktninger til gode. Midlene skal brukes til husly, kvalitetssikrede vann- og sanitærforhold, utdanning, etablering av barnevennlige områder, helsebistand samt tilrettelegging for inntektsbringende arbeid for flyktninger som er nødt til å bo i flyktningeleire over lengre perioder.
164		Fred, forsoning og demokrati			
	70	Fred, forsoning og demokratiltak	390 900	247 000	Reverserer kutt. Viktig å støtte krefter som kan bidra til fredelige løsninger, skape stabilitet, og på lenger sikt være med å forhindre at enda flere mennesker legger ut på flukt.
	72	Global sikkerhet, utvikling og nedrustning	154 700	20 000	Vi øker posten for å prioritere atomnedrustning.
165		Forskning, kompetanseheving og evaluering			
	70	Forskning	148 000	40 000	Forskning i samarbeid mellom vitenskapelige institusjoner og bondeorganisasjoner i utviklingsland på hvilke former for landbruk som best kan tilpasse seg klimaendringer og som kan bidra til å redusere klimaendringene.
166		Klima, miljø og fornybar energi			
	72	Klima og miljø	767 200	700 000	Øke støtten til opprydning og sanering av forurensede områder (100 mill) samt øke støtten til FNs grønne fond med 600 millioner.
	74	Fornybar energi	470 000	500 000	Reverserer kutt og øke støtten til fornybar energi for å opprette et program for tilgang til fornybar energi i fattige land.
168		Kvinnens rettigheter og likestilling			
	70	Kvinnens rettigheter og likestilling	306 700	100 000	Øke støtten til utdanning for jenter og kvinner i jordbruket.
170		FN-organisasjoner mv.			
	81	Matsikkerhet og klimatilpasset landbruk	105 000	30 000	Økt satsing på matsikkerhet og klimatilpasset landbruk for at verden står bedre rustet til å takle klimaendringene.
172		Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak			

	70	Gjeldslette, betalingsbalansetøtte og kapasitetsbygging	270 000	100 000	Øke støtten til både UNCTADs arbeid med utvikling av retningslinjer for den praktiske gjennomføringen av prinsippene for ansvarlig långivning og lånopptak, og implementering av bærekraftsmål 17.4 som handler om å assistere utviklingsland med å oppnå langsiktig gjeldsbærekraft.
		Sum utgifter		6 439 000	
		Sum Utenriksdepartementet eksklusiv 90 poster		3 439 000	

Kunnskapsdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	Endring	Kommentar
225		Tiltak i grunnsopplæringen			
	61	Uteaktiviteter	0	40 000	30 mill til støtte til pilotprosjekter og veiledning i skolehage for lærere og skoleledere. 10 mill til et ekskursjonsfond som skolene kan søke på.
	64	Tilskudd til opplæring av barn og unge som søker opphold i Norge	441 618	40 000	Øker med 40 mill siden det er et målrettet integreringstiltak.
	71	Tilskudd til kunst- og kulturarbeid i opplæringen	30 157	10 000	For å styrke kulturskolene og heve kvaliteten i kunst og kulturundervisning i grunnskolen øker vi med 10 millioner.
	74	Tilskudd til organisasjoner	22 236	5 000	Øke støtten til "Rosa kompetanse" og "Sex og politikk".
	75	Nasjonale beredskapsteam mot mobbing	0	15 000	Vi vil opprette et beredskapsteam mot mobbing (inkludert nettmobbing) som kan rykke inn i vanskelige mobbesaker.
226		Kvalitetsutvikling i grunnsopplæringen			
	21	Spesielle driftsutgifter	924 606	57 000	50 mill til forsøk med programmering som fag. 5 mill. i økt støtte til faglige nettverk mellom skole og bedrifter pluss 2 mill til realfagsprosjektet ENT3R.
	22	Videreutdanning for lærere og skoleledere	1 325 314	50 000	Fordeles mellom post 22 og 21. MDG styrker yrkesfagløftet fra regjeringens 60 millioner til 110 millioner. Økningen på 50 millioner øremerkes til å løfte fagkompetansen på miljø- og klimavennlige bygg og energieffektivisering hos yrkesfaglærere. Arbeidet skal samordnes med Direktoratet for byggkvalitet.
	62	Tilskudd for økt lærertetthet	236 882	300 000	Vi starter opptrappingen mot en minsteressursnorm på 18 elever i 1.-4. kl., 20 elever i 5.-7. kl. og 22 elever 8.-10. kl. I løpet av denne stortingsperioden vil vi trappe opp normen til 15 elever i 1.-4. kl. og 20 elever i 5.-7. og 8.-10. kl.
	71	Tilskudd til vitensentre	54 832	-	Vi ønsker ikke å legge om fra grunntøtte til prosjektstøtte.
228		Tilskudd til frittstående skoler mv.			
	78	Kompletterende undervisning	11 964	11 313	Reverserer fjerning av nettundervisning norskopplæring for barn i utlandet.
254		Tilskudd til voksenopplæring			
	71	Tilskudd til voksenopplæring, Nettskoler	0	17 000	Vi vil gjenopprette denne posten som ble fjernet av regjeringen i budsjettet for 2015.
	72	Tilskudd til voksenopplæring, Studiesenter	0	7 000	Vi vil gjenopprette denne posten som ble fjernet av regjeringen i budsjettet for 2015.
258		Tiltak for livslang læring			
	21	Spesielle driftsutgifter	97 639	10 000	MDG styrker tiltak for livslang læring blant håndverkere slik at kompetanseheving på miljø- og energiområdet blant håndverkere kan skje i praksis, i videregående opplæring, formell videreutdanning og etterutdanning. Arbeidet skal samordnes med Direktoratet for byggkvalitet og skal starte et nasjonalt kompetanseløft for håndverkere.
260		Universiteter og høyskoler			
	50	Statlige universiteter og høyskoler	33 073 857	188 900	100 mill. i økte basisbevilgninger til statlige universiteter og høyskoler, 78,9 mill som en del av de totalt 2000 studieplassene innenfor fag som vi trenger både for å gjennomføre det grønne skiftet (bioøkonomi, kraftproduksjon etc.), for å møte behovene som følge av teknologisk utvikling (IKT, etc.), og andre samfunnsendringer (helsefag, pedagogikk etc.). I tillegg 10 millioner til publiseringfond for å sikre Open Accesspublisering.
	70	Private høyskoler	1 342 194	4 100	En del av 2000 nye studieplasser.
270		Internasjonal mobilitet og sosiale formål for studenter			
	75	Tilskudd til bygging av studentboliger	644 556	45 600	Vi bygger 800 flere studentboliger.
285		Norges forskningsråd			
	52	Langsiktig, grunnleggende forskning	1 666 085	-10 000	Omprioriterer til mer fokus på nødvendig forskning for å komme oss over i et bærekraftig samfunn og kutter fosilforskning (10mill).
	53	Strategiske satsinger	1 431 423	40 000	Omprioritering vekk fra fosilforskning til klimautslippsreducerende teknologier og energieffektivisering (øker 50 mill), inkludert støtte til CeBES, og kutter fosilforskning (10 mill).
	56	Forskning for omstilling til bærekraft	0	125 000	Forskning på vilkår og drivere for omstillingen til et bærekraftig samfunn må styrkes. Vi vil opprette et nytt forskningssenter for formålet med fokus på resurseffektivisering og sirkulærøkonomi.
	57	Forskning for frivillige organisasjoner	0	100 000	Midler frivillige organisasjoner kan søke på for å få utført forskning på egne problemstillinger. Forskningen skal utføres av regulære forskningsinstitusjoner
920		Norges forskningsråd			

	50	Tilskudd til forskning	2 298 700		Tilskudd til Pilot-E for å styrke transportnæringens bruk av fornybart drivstoff forutsettes finansiert av CO2 fondet.
925		Havforskningsinstituttet			
	21	Spesielle driftsutgifter	323 400	100 000	Økt satsing på tang og tare: Marin teknologi, prosesseringsteknologi og bioraffinering, genetikk og biologi.
	22	Fiskeriforskning og -overvåking	139 200	27 900	Vi trenger mer kunnskap om samspillet mellom arter og samspillet mellom arter og deres leveområder i økosystemet om vi skal kunne forvalte havressursene våre uten at det går på bekostning av livet i havet.
928		Annen marin forskning og utvikling			
	72	Tilskudd til Nofima	101 800	50 000	Tang og tare: Marin bioteknologi og nye anvendelser (mat, fôr, medisin, biokjemikalier, bioenergi).
2410		Statens lånekasse for utdanning			
	50	Avsetning til utdanningsstipend	6 574 149	-153 300	Vi innfører 11 måneders studiestøtte og fester studiestøtten til 1,2 G. I tillegg øker posten som følge av 2000 nye studieplasser med 15,5 mill.
	72	Rentestøtte	906 005	-157 800	Vi reverserer økningen i studielånsrenten regjeringen gjorde, noe som reduserer denne posten litt, men reduserer inntektene under kap 5617 post 80. Vi innfører og 11 måneders studiestøtte. I tillegg kommer en liten økning som følge av 2000 nye studieplasser.
		Sum utgifter		922 713	
<i>Inntekter (i tusen kroner)</i>					
5617		Renter fra Statens lånekasse for utdanning			
	80	Renter	3 728 910	-524 000	Vi beholder fratrukket fra de beste boliglånstilbudene på 0,50 prosentpoeng (-520 900), i tillegg til en liten endring som følge av 1,2 G studielån over 11 måneder (-3100).
		Sum totalt		1 446 713	

Kulturdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
300		Kulturdepartementet			
	1	Driftsutgifter	164 074	5 000	Utredde løsninger for kompensasjon for rettighetshavere tilpasset overgangen til digitale medier.
	22	Belønningsordning for samarbeid med frie kunstnere (Ny post)	0	20 000	Vi vil belønne region-/landsdelsinstitusjoner innen musikk og scenekunst for å lage oppsetninger i samarbeid med det frie feltet.
	23	Støtte til kulturlokaler i kommunene	0	50 000	Vi setter av 50 mill. til kommunene for å stille billige øvingslokaler til disposisjon.
315		Frivillighetsformål			
	70	Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner	1 319 900	171 000	Det har vært en reell reduksjon i kompensasjonen de siste 3 årene. Vi vil styrke det frivillige arbeidet og øke til 1,5 mrd. kroner i 2017 slik at avkortningen blir reversert til 2014 nivå. Ref Høringsinnspill fra Frivillighet Norge.
	71	Tilskudd til frivilligsentraler	(-127 766)	150 000	Tilskuddet til frivillighetssentralene er flyttet inn i den generelle rammen til kommunene. Vi er bekymret for at dette vil kunne redusere støtten til frivilligheten. Vi foreslår å videreføre tilskuddet som en statlig oppgave slik at alle kommuner sikres en plattform for satsing på frivillighet. Tilskuddet foreslås økt med 25 mill ift 2016-budsjettet.
	72	Tilskudd til frivillig virksomhet for barn og unge	5 960	19 000	Kulturdepartementet foreslår for 2017 at midlene til Frifond i sin helhet finansieres av spillemidler til kulturformål. Vi vil opprettholde den statlige bevilgningen for å styrke arbeidet med frivillig virksomhet for barn og unge.
	76	Tilskudd til tiltak mot barnefattigdom	10 180	10 000	Vi ønsker å styrke arbeidet på dette feltet.
320		Norsk kulturråd			
	21	Spesielle driftsutgifter	3 000	5 000	5 mill. til støtte for gatekultur-prosjekter.
	22	Database for kulturbygg (NY POST)	0	5 000	5 mill til oppbygging av database over kulturlokaler.
321		Kunstnerøkonomi			
	74	Garantiinntekter og langvarige stipend	128 714	25 000	Vi vil bidra til at flere kunstnere sikres forutsigbare økonomiske rammebetingelser.
323		Musikk og scenekunst			
	55	Norsk kulturfond	0	70 000	Øke støtten til konsertarrangører som livnærer musikere (50 mill). Konserter spiller en viktigere rolle for mange musikere i dag enn tidligere pga fallende platesalg. I tillegg foreslår vi å øke støtten til scenekunst med spesielt fokus på arrangører (20 mill). Det må bli lettere å utøve scenekunst enn det som er tilfelle i dag.
325		Almenne kulturformål			
	77	Ny post Garantilønn for utøvere av truede tradisjonshåndverk	0	12 000	Vi vil sikre truede tradisjonshåndverk gjennom garantilønn for utøvere av utvalgte håndverk.
326		Språk-, litteratur- og bibliotekformål			
	80	Tilskudd under nasjonalbiblioteket	0	30 000	Støtte spesielt til tiltak som gjør bibliotekene tilgjengelige for grupper som i liten grad bruker dette tilbudet i dag.
328		Museum og visuell kunst			
	55	Norsk kulturfond	0	20 000	Billedkunsten har sakkert akterut i forhold til andre kunstformer når det gjelder offentlig støtte, derfor øker vi denne posten.
335		Mediestøtte			
	71	Produksjonstilskudd	303 000	45 000	Vi ønsker å verne om mediemangfoldet og en norsk offentlighet med mange ulike stemmer. Vi foreslår å øke støtten for å motvirke svekkelsen av mange norske medier de siste årene.
	75	Tilskudd til samiske aviser	27 500	10 000	Vi ønsker en økning i aktiviteten for å bevare samisk språk og kultur.
		Sum Kulturdepartementet:		647 000	

Justis- og beredskapsdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
400		Justis- og beredskapsdepartementet			
	21	Spesielle driftsutgifter	6 569	10 000	Vi ønsker å utrede ulike modeller for en forvaltningsdomstol for asylsaker som kan erstatte Utlendingsnemnda.
430		Kriminalomsorgen			
	1	Driftsutgifter	4 612 327	-270 000	Vi kutter bevilgningene til leie av fengselsplasser i Nederland. Det er viktig å redusere soningskoene, men vi prioriterer andre tiltak i dette budsjettet.
440		Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten			
	1	Driftsutgifter	16 632 764	95 000	Økes med 25 mill til spesialiserte grupper i storbyene til å etterforske menneskehandel, 5 mill til politiets oppfølging av handlingsplan mot menneskehandel, 25. mill til Økokrim for å etterforske miljøkriminalitet og 40 mill til å utvide prøveprosjektet med dyrepoliti i Sør-Trøndelag og Rogaland til en landsdekkende enhet under Politidirektoratet.
	21	Spesielle driftsutgifter	145 307	-19 200	Kutter 7,1 mill. til økt tvangsretur og 12,1 mill til flere plasser på Trandum.
	70	Tilskudd	80 080	33 100	10 mill. øremerkes til ROSA-prosjektet i Krisesentersekretariatet. 10 mill. til overnattingstilbud og humanitære tilbud for tiggere/arbeidssøkere fra Sør-Europa. 5 mill. til å styrke kriminalomsorgen i regi av frivillige organisasjoner. 5 mill. til informasjonskampanje for bekjempelse av menneskehandel og 0,5 mill. til telefonnummer til hjelp for ofre for menneskehandel. Styrke Økokrim med øremerkede midler på 2,6 millioner kroner til arbeidet med grov kriminalitet mot dyr. Midlene skal benyttes til veiledning av politidistriktene.
470		Fri rettshjelp			
	1	Driftsutgifter	689 897	320 200	Innfører et førstelinjerettshjelpstilbud for hele landet (170 mill.) Øker inntektsgrensen for fri rettshjelp til Kr 275 000 (enlig)/400 000 (gifte/samboende) (135 mill). Sikrer fri rettshjelp i asylsaker med barn som har vært minst tre år i Norge (3 mill.). Øker rettshjelpsmidler til Norsk Organisasjon for Asylsøkere (2,2 mill). Øremerket støtte til rettshjelpstiltak for prostituerte (10 mill).
	72	Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak	47 038	25 000	Styrke rettshjelpstilbudet for asylsøkere i fasen rett etter ankomst og øremerke støtte til rettshjelpstiltak for kvinner og prostituerte interesseorganisasjoner.
474		Konfliktråd			
	1	Driftsutgifter	117 325	10 000	Styrke Konfliktrådets arbeid med gjennopprettende prosesser (restorative justice).
490		Utlendingsdirektoratet			
	21	Spesielle driftsutgifter, asylmottak	2 778 776	-120 000	5 mill prioriteres til introduksjonsprogram for asylsøkere med begrenset tillatelse. Samtidig reduseres posten med 25 millioner for å reversere økte bevilgninger til tilbakekallelser av oppholdstillatelse. Posten reduseres også med 100 millioner som en besparelse for å raskere avvikle kontrakter knyttet til tomme asylmottak.
	23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling	4 334	25 000	MDG setter av 25 mill. til å styrke utlendingsforvaltningens kompetanse på barn og LHBT.
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	117 000	-100 000	Regjeringen skriver i Prop. 1 S Justis at det skal foretas en oppstartsbevilgning på 17 mill. kroner i 2017 til modernisering av UDIs IKTsystemer. MDG avventer neste bevilgning til 2018 i tråd med dette.
	70	Stønader til beboere i asylmottak	477 162	120 000	MDG reverserer regjeringens kutt fra 2016 på 20 % i ytelsene til mottaksbeboere og samtidig kuttet på 5,9 mill.kroner for at ingen familier i mottak skal få over 10 000 kroner per måned
	71	Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i asylmottak	31 046	5 000	Støtte til NOAS for å informere familier med lengeværende barn om regelendringer og rettshjelpsmuligheter.
	72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger	101 117	-20 000	MDG vil føre en mer human asylpolitikk som vil medføre færre avslag på usikkert grunnlag og større menneskelige hensyn. Det vil føre til noe færre returer. Samtidig vil MDG innefor denne rammen styrke UDIs tilskuddsordningen til retur- og tilbakevendingsstiltak (Prosjekt 16-6) med 4 millioner kroner for å kunne styrke prosjektet med to årsverk. MDG vil også evaluere ordningen med returrådgivere (1-2 millioner kroner) og ha oppstart på et prosjekt med et eget utreisecenter for barnefamilier (10 millioner kroner).
	73	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støttetiltak	20 997	10 000	MDG øker støtten til UNHCRs arbeid for å beskytte flyktninger mens de er på flukt.
	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet	16 623	10 000	Økes fordi MDG ønsker å relokalisere 1000 av asylsøkerne som befinner seg i Hellas og Italia.

491		Utlendingsnemnda			
	1	Driftsutgifter	320 997		Styrking av UNEs barnefaglige kompetanse forutsettes som en del av den økte bevilgningen fra 2016 til 2017.
496		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere			
	61	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger	3 995 314	-2 455 000	MDG ønsker ikke at refusjonsordningen for kommunale barnevernstiltak til enslige mindreårige legges om til en ordning med fast tilskudd. Provenynøytralt ved at tilsvarende beløp (2455 millioner) plusses på kap 854 post 65.
	61	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger	3 995 314	100 000	Tilskudd til kommuner som huser enslige mindreårige asylsøkere økes med 100 millioner kroner som øremerkes til å styrke barnefaglig kompetanse og bemanning i asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere.
	71	Tilskudd til innvandererorganisasjoner og annen frivillig virksomhet	81 210	50 000	MDG mener innsatsen for integrering må styrkes spesielt ved å øke aktivitetstilskuddet til frivillige organisasjoner slik at de kan bidra til integreringsarbeidet i samarbeid med kommunene.
497		Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne			
	60	Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	2 527 846	34 900	Øke timetallet til norskopplæring i mottak fra 175 til 250 for sikre gode nok norskkunnskaper til å gi en vellykket integrering og attraktivitet i arbeidsmarkedet.
		Sum Justis- og beredskapsdepartementet:		-2 136 000	

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
500		Kommunal- og moderniseringsdepartementet			
	1	Driftsutgifter	397 384	-4 000	KMD har reduserte leiekostnader med 4 millioner kroner som MDG prioriterer på de øvrige KMD postene nedenfor framfor økte driftsutgifter.
	21	Spesielle driftsutgifter	88 682	30 000	5 mill. til å målsette og følge opp effektiviseringspotensialet med hensyn på ressursforbruk og økologisk fotavtrykk for staten, kommuner og fylker som innkjøper og eier av bygninger, kjøretøy og materiell. 5 mill. til styrking av departementets kompetanse innen bærekraftig lokal og regional planlegging. 10 mill. til etablering av en ny Demokratiavdeling i departementet. 10 mill. til utfasingsprogram for fossil energi i offentlige bygg.
	22	Forskning	0	5 000	5 mill å utrede og forske på effektiviseringspotensialet med hensyn på ressursforbruk og økologisk fotavtrykk for staten, kommuner og fylker som innkjøper og eier av bygninger, kjøretøy og materiell; bærekraftig lokal og regional planlegging.
	50	Forskningsprogrammer	75 374	5 000	MDG øker med 5 mill. kroner for å utvide og videreføre Plansatsing mot store byer for å skape bærekraftige bo- og leveområder.
521	50	Tiltak for forsterket demokrati og medvirkning (NY POST)		10 000	Midler til forsøk som styrker innbyggernes deltakelse i beslutningsprosessene, både i store og små kommuner.
525	1	Fylkesmannsembetene, driftsutgifter	1 842 681	115 000	MDG øker fagkapasiteten på klima- og miljøområdet hos fylkemennene med 50 % for å stoppe nedbygging av natur og tapet av naturmangfoldet.
530	30	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, prosjektering av bygg	89 037	10 000	Økes for å dekke kostnader ved å stille energikrav til alle nye prosjekter.
531	30	Eiendommer til kongelige formål, større rehabiliteringsprosjekter	32 251	10 000	Økes for å dekke kostnadene ved å stille energikrav til alle nye prosjekter og gjøre eksisterende bygg mer energieffektive
532	30	Utvikling av Fornebuområdet, investeringer	10 200	10 000	Økes for å dekke kostnadene ved å stille energikrav til alle nye prosjekter.
533	45	Eiendommer utenfor husleieordningen, større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	26 600	10 000	Økes for å dekke kostnadene ved å stille energikrav til alle nye prosjekter.
534	45	Erstatningslokaler for departementene, større utstyrsanskaffelser og vedlikehold		10 000	Økes for å dekke kostnadene ved å stille energikrav til alle nye prosjekter.
2445	24	Statsbygg	1 029 976	35 000	Støtte til utfasing av fossil energi som oppvarming i offentlige bygg og gjøre eksisterende bygg mer energieffektive.
2445	30	Statsbygg, prosjektering av bygg	138 001	30 000	15 mill. til prosjektering og bygging av plussus. 10 mill. til pilotprosjekt på fornybar og utslippsfri anleggsdrift i regjeringskvartalet. Sikre Y-blokka i forbindelse med at MDG mener den skal vernes som en viktig del av norsk kulturav. Starte pilotprosjekt for å gjøre ny NTNU campus til en spydspiss for bærekraftsløsninger (se også KD).
540	21	Direktoratet for forvaltning og IKT, Spesielle driftsutgifter	27 441	10 000	Oppstart av felles portal for statlige tjenester og informasjon etter mønster av det britiske gov.uk. Bør gi vesentlig forenklingsgevinst når det er etablert.
540	21	Direktoratet for forvaltning og IKT, Spesielle driftsutgifter		35 000	Videreføre og styrke DIFIs arbeid med miljøhensyn i offentlige innkjøp. Etablere søknadsbasert tilskuddsordning som fremmer bruken av miljøvennlige anskaffelser hos offentlige virksomheter.
541	71	IKT-politikk, tilskudd til fri programvare		15 000	Styrke Nasjonalt Kompetansesenter for fri programvare.
550		Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene			
	62	Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene	459 200	100 000	MDG støtter og øker ordningen, men vil at den skal målrettes for det grønne skiftet i distriktene og være omfattet av bærekraftskriterier. Vi vil satse på grønn næringsutvikling over hele landet og øremerke 600 friske millioner til miljøvennlig næringsutvikling fordelt på 550 post 62, 64 og 70, samt kap 553 post 60, 63, 65 og 70 MDG øker og legger om ordningen slik at andelen miljørettede prosjekter økes betydelig (i 2015: hhv 34 % og 45 % for fylkeskommunale midler og distriktrettede risikolån- og garantier.
	64	Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn	173 000	100 000	MDG støtter og øker ordningen, men vil at den skal målrettes for det grønne skiftet i distriktene og være omfattet av bærekraftskriterier. Vi vil satse på grønn næringsutvikling over hele landet og øremerke 600 friske millioner til miljøvennlig næringsutvikling fordelt på 550 post 62, 64 og 70, samt kap 553 post 60, 63, 65 og 70 MDG prioriterer innen denne posten også tiltak for grønt og sosialt entreprenørskap samt etablering av samvirkebaserte foretak.

	70	Bedriftsrettede programmer i distriktene	95 000	50 000	MDG støtter og øker ordningen, men vil at den skal målrettes for det grønne skiftet i distriktene og være omfattet av bærekraftskriterier. Vi vil satse på grønn næringsutvikling over hele landet og øremerke 600 friske millioner til miljøvennlig næringsutvikling fordelt på 550 post 62, 64 og 70, samt kap 553 post 60, 63, 65 og 70
551		Regional utvikling og nyskaping			
	60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	0		MDG støtter å målrette ordningen og gjør det ytterligere ved å satse på grønn næringsutvikling over hele landet og øremerke 600 friske millioner til miljøvennlig næringsutvikling fordelt på 550 post 62, 64 og 70, samt kap 553 post 60, 63, 65 og 70
	63	Forsøksordning for egenarbeid	0	20 000	Etablering av gjør-det-selv-verksteder i et utvalg kommuner med plass, utstyr og veiledning for at folk kan drive egenproduksjon, etter mønster av "Häus der Eigenarbeit" i Tyskland.
553		Omstillingsdyktige regioner			
	60	Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse	133 000	150 000	MDG reverseres regjeringens kutt i 552 post 72, og målretter midlene mot det grønne og blå skiftet over 553 post 60, 65, 74 og 76. MDG øker og omprioriterer midlene til regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, til det grønne og blå skiftet og sosialt entreprenørskap, samt etablering av samvirkebaserte foretak gjennom støtte til regionale sentre for dette.
	63	Grenseregionale Interreg-program	45 000	-	Kun 30 % av dagens ordning er av særlig relevans for det grønne skiftet. MDG legger om ordningen slik at den utelukkende skal brukes til tiltak av særlig relevans for det grønne skiftet.
	65	Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet	130 000	100 000	MDG øker og målretter omstillingsprogrammer i arbeidsmarkedet til å bidra til det grønne og blå skiftet.
	74	Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljø	243 000	144 000	MDG øker og målretter midlene til nasjonale tiltak for næringsklynger og innovasjonsmiljøer til å bidra til det grønne og blå skiftet. Det innføres krav om at klyngeprogrammet skal bidra til verdiskaping gjennom bærekraftig innovasjon.
	76	Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid	54 000	100 000	MDG øker og målretter utviklingsprogram for byregioner til å bidra til det grønne og blå skiftet. Kun 30 % av dagens ordning er av særlig relevans for det grønne skiftet. Økningen skal utelukkende brukes til tiltak av særlig relevans for det grønne skiftet.
554		Kompetansesenter for distriktsutvikling			
	1	Driftsutgifter	27 729	10 000	Distriktsenteret jobber for å styrke kommunar og regionar si evne til å utvikle attraktive og vekstkraftige lokalsamfunn. MDG vil styrke arbeidet og målrette dette mot det grønne og blå skiftet, for å skape attraktive og bærekraftige lokalsamfunn.
567		Nasjonale minoriteter			
	60	Tiltak for rom	6 371	20 000	MDG prioriterer en kraftig styrking av arbeidet for å bedre levekårene for rom.
	71	Tilskudd til Romanifolkets/taternes kulturfond	5 374	10 000	MDG øker støtten til å synliggjøre romanifolkets/taternes kultur og historie for å fremme forståelse og en positiv utvikling for dem.
571		Rammetilskudd til kommuner			
	21	Spesielle driftsutgifter	21 667	5 000	MDG vil har nytt inntektssystem for kommunene som må legge til grunn at de skal fremme en mer miljøvennlig, mer klimavennlig og mer omstillingsvennlig kommunalpolitikk og setter av 5 millioner kroner til å utvikle dette i samarbeid med KS i 2017. Det skal også utvikles et indikatorsett for grønn omstilling i norske kommuner.
	60	Innbyggertilskudd	121 954 282	5 126 000	MDG styrker lokaldemokratiet og kommunenes handlingsrom med 3 mrd for å gjennomføre det grønne og blå skiftet samtidig som velferdstilbudene styrkes. MDG mener frivillig kommunesammenslåing skal motiveres av et ønske om bedre velferdstilbud og grønnere kommuner og regioner, ikke økt statlig støtte. MDG målretter derfor disse for å bidra til det grønne og blå skiftet i norske kommuner og øker de frie inntektenene med 1058 millioner kroner (fra tilsvarende kutt på 573 post 60 incentivmidler kommunereform). MDG reverseres også ordningen med utvidet forsøk med statlig eldreomsorg og øker innbyggertilskuddet med 1068 mill. kroner tilsvarende MDGs kutt på kap 765 post 65.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			167,5 millioner til 250 nye helsesøsterstillinger i skolehelsetjenesten.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			100 millioner: Sette av penger til å oppgradere og ta igjen vedlikeholdsetterslep i vann og avløpssystemet. Tiltak for å holde sysselsetting oppe og øke evnen til å håndtere klimaendringer.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			470 millioner: Øke veiledende satser for sosialhjelp med 10 %.

	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			163 millioner: Vi setter av penger som gjør det mulig å styrke kommunenes arbeid med fysisk og psykisk helse i skolen og øker rammebevilgningene til kommunene med 163 millioner.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			103 millioner for at kommunene skal ta i mot læringer innen helse- og oppvekstfag som ikke har fått lærlingplass.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			50 millioner til å øke støtten til mat- og helsefaget slik at det kan bli mer praktisk.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			50 millioner til å øke støtten til faget entreprenørskap og gründervirksomhet.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			50 millioner til: Aktivitetstilbud i skolegården (både konkrete aktivitetsopplegg og utbedring av skolegårder).
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			50 millioner til å styrke kulturskolen.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			50 millioner til: Opptapping mot bemanningsnorm og norm for pedagogtettighet i barnehagen.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			381 millioner: Kostnaden ved å innføre to opptak i året er anslått til 762 mill i 2017. (svar 181) Vi starter opptapping mot to opptak.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			50 millioner til: Styrke ordningen med omsorgslønn i kommunene.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			44 millioner til: Sette krav i avtaleverket til at alle skoler over 500 skal ha et årsverk til sosialpedagogisk rådgivning. Dagens avtaleverk utløser et årsverk til sosial- og yrkesrådgivning for om lag 500 elever.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			75 millioner til redusert SFO-pris for barn i lavinntektsfamilier.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			675 millioner: Inndekning pga tapte inntekter som følge av MDGs forslag om økt bunnfradrag i formuesskatten.
	60	Rammetilskudd til kommuner, innbyggertilskudd			Tiltakene over - 3 mrd = Øvrige satsinger som kommunene prioriterer til det grønne og blå skiftet.
	61	Distriktstilskudd Sør-Norge	845 390	50 000	MDG øker satsene for de regionalpolitiske tilskuddene (postene 61,62) med 150 millioner (ca 5%) som øremerkes til tiltak for reduserte utslipp, energieffektivisering, bærekraftig næringsutvikling og grønn omstilling i norske kommuner.
	62	Distriktstilskudd Nord-Norge	2 129 275	100 000	MDG øker satsene for de regionalpolitiske tilskuddene (postene 61,62) med 150 millioner (ca 5%) som øremerkes til tiltak for reduserte utslipp, energieffektivisering, bærekraftig næringsutvikling og grønn omstilling i norske kommuner.
	64	Skjønnstilskudd	1 701 000	100 000	MDG øker satsene for skjønnstilskuddet med 100 millioner (ca 5%) som øremerkes til en belønningsordning for foregangskommuner for reduserte utslipp, energieffektivisering, bærekraftig næringsutvikling og grønn omstilling i norske kommuner. Hele posten vil også i større grad innrettes for å bidra til det grønne og blå skiftet der folk bor.
	66	Veksttilskudd	422 426	5 000	For kommuner med høy vekst ønsker MDG å innrette veksttilskuddet slik at disse kommunene tilrettelegger for at nye bo-områder planlegges og bygges etter bærekraftskriterier. Det gis 5 millioner til å utvikle og implementere disse kriteriene for bærekraftig samfunnsplanlegging.
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner			
	60	Innbyggertilskudd	32 138 648	600 000	En grønn lærlinggaranti: MDG øker lærlingtilskuddet med 10 000 kr pr. lærling som koster 200 millioner og vil redusere antallet uten plass. Før denne effekten koster det 660 millioner å tilby alle uten plass lærlingplass i det offentlige. MDG setter av totalt 600 millioner kroner til økt tilskudd og en garantiordning som sikrer alle lærlingplass.
	60	Innbyggertilskudd	32 138 648	-142 000	Vi ønsker å reversere endringen i laveste MVA sats som ble økt fra 8-10% i 2016 budsjettet. Denne reverseringen reduserer fylkeskommunenes utgifter til bl.a. kollektiv transport.
	64	Skjønnstilskudd	659 000	33 000	MDG øker satsene for skjønnstilskuddet (postene 64) med 66 millioner (ca 5%) som øremerkes til en belønningsordning for fylkeskommuner for reduserte utslipp, bærekraftig næringsutvikling og grønn omstilling. Hele posten vil også i større grad innrettes for å bidra til det grønne og blå skiftet der folk bor.
573		Kommunereform			
	60	Engangskostnader og reformstøtte ved kommunesammenslåing	1 058 325	-1 058 325	Vi mener frivillig kommunesammenslåing skal motiveres av et ønske om bedre velferdstilbud og grønnere kommuner og regioner, ikke økt statlig støtte. MDG målretter derfor disse for å bidra til det grønne og blå skiftet i norske kommuner og øker de frie inntektene med 1058 millioner kroner (kap 571 post 60).
576		Vedlikehold og rehabilitering			

	60	Tilskudd til vedlikehold og rehabilitering i kommuner	650 000	178 000	MDG gjør dette tilskuddet landsdekkende for alle kommuner som har ledighet over 3,1 pst.
581		Bolig- og bomiljøtiltak			
	77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet	22 120	50 000	Stortinget har vedtatt at energibruken i eksisterende bygninger skal ned med 10 TWh innen 2030 (anmodningsvedtak 870). Staten må bidra til fylle det nasjonale kompetansebehovet for bærekraftig bolig- og byggkvalitet og MDG styrker derfor dette arbeidet betydelig.
	78	Boligsosialt kompetansetilskudd	38 865	40 000	Reversere kutt tilbake til 2014-nivået inkl inflasjonsjustering.
587		Direktoratet for byggkvalitet			
	1	Driftsutgifter	100 241	5 000	MDG vil at Direktoratet for byggkvalitet skal få hovedansvaret for å oppfylle stortingets vedtak om at energibruken i eksisterende bygninger skal ned med 10 TWh innen 2030 (anmodningsvedtak 870) og samordne innsatsen som skjer i regi av OED (gjennom ENOVA) og Kunnskapsdepartementet (gjennom Forskningsrådet og utdanning/etterutdanning av ingeniører og håndverkere). MDG bevilger 5 mill. ekstra til Direktoratet for byggkvalitet for å starte dette arbeidet allerede i 2017.
	22	Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling	44 587	55 000	Stortinget har vedtatt at energibruken i eksisterende bygninger skal ned med 10 TWh innen 2030 (anmodningsvedtak 870). Staten må bidra til fylle det nasjonale kompetansebehovet for bærekraftig bolig- og byggkvalitet og MDG styrker derfor dette arbeidet betydelig med en dobling av midlene med 55 millioner. MDG prioriterer spesielt kompetanseheving og forprosjekter innen nær-nullenergibygg, energieffektivisering som for eksempel FutureBuilt
	70	Tilskudd til Lavenergiprogrammet	6 678	25 000	Viktig å heve kunnskapsnivået om passivhus og energieffektivisering og videreføre engasjementet for dette blant norske håndverkere. MDG prioriterer blant annet et treårig prøveprosjekt med støtte til håndverkere som selger energieffektiviseringstiltak i eksisterende bygg. Dette virkemidlet er et supplement (og et mulig mer effektivt virkemiddel) til ENOVAs ordninger med støtte til byggeier.
588		Rentestøtte til miljøvennlige skolebygg			
	60	Rentestøtte til miljøvennlige skolebygg	0	100 000	Vi vil starte arbeidet med å ta igjen det store vedlikeholdsetterslepet for skolebygg, samtidig som vi sikrer et kraftig løft i miljøstandarden og sørger for at gamle skolebygg blir betydelig mer energieffektive
590		Planlegging og byutvikling			
	61	Bærekraftig byutvikling	19 613	10 000	MDG styrker innsatsen for bærekraftig byutvikling og tar sikte på en videre opptrapping.
	65	Områdesatsing i byer	19 639	20 000	MDG styrker KMDs arbeid med bærekraftig områdesatsning i byer samtidig som vi foreslår omfattende områdesatsinger over kap. 1400 post 65.
	72	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling	34 171	20 000	MDG reverserer kuttet på denne posten og vil ha videreført tiltak i Groruddalen i Oslo, indre Oslo øst, i byområder i Bergen og Trondheim med miljømessige og sosiale utfordringer. MDG legger opp til en ny områdesatsing i Groruddalen med sikte på en ny avtale om dette mellom staten og Oslo, med mulighet for å gi tilsagn på opp til 20 millioner kroner i 2016.
2412		Husbanken			
	90	Husbanken, lån fra Husbanken		2 000 000	Vi vil utvide adgangen til og rammen for startlån. Vi vil også innføre en egen ordning for lån til oppkjøp av store boliger med sikte på oppdeling, eller ombygging til generasjonsboliger. Kriteriene for startlån skal også endres slik at energikriterier innføres.
2426		Siva SF			
	70	Tilskudd	49 650	15 000	MDG ønsker å styrke arbeidet med å utvikle nærmiljøer og kunnskapsmiljøer for det grønne og blå skiftet i distriktene. Derfor styrker vi SIVAs arbeid med 15 millioner.
2427		Bionova			
	50	Fond/tapsavsetning	0	300 000	Til risikoavlastning og tapsavsetning i Bionova
	97	Egenkapital Bionova (NY POST)		2 000 000	Etter modell av ENOVA vil vi starte opp BIONOVA for å systematisere innovasjonen og øke kommersialiseringer av biobasert verdiskapning. Ordningen finansieres på samme måte som Miljøteknologiordningen, gjennom avkastinger fra et eget statlig fond. Den skal først og fremst bidra til risikoavlastning i den mest krevende utviklingsfasen i samarbeid med private aktører.
		Sum Kommunal- og moderniseringsdepartementet:		10 776 675	
		Sum Kommunal- og moderniseringsdepartementet minus 90 -poster:		6 776 675	

Arbeids- og sosialdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
601		Utredningsvirksomhet, forskning m.m.			
	21	Spesielle driftsutgifter	57 660	55 000	5 mill til utredning av modeller for borgerlønn. 50 mill til forsøk med kortere arbeidstid.
605		Arbeids- og velferdsetaten			
	1	Driftsutgifter	11 463 353	-	Styrke førstelinjen i Nav, men forutsetter at det kan gjøres ved omdisponering av ressurser.
	70	Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykemeldte	0	30 000	Vi støtter regjeringens økning og foreslår en ytterligere opptrapping for å forebygge langvarig sykefravær.
621		Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering			
	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	155 760	65 000	Regjeringen har foreslått flere kutt og omdisponeringer på posten, blant annet omdisponering av boligsosialt tilskudd til rammetilskudd til kommunene. Vi foreslår at disse endringene reverseres. I tillegg øker med 35 mill ekstra til flere arbeidsplasser for arbeidstakere med redusert arbeidsevne.
	70	Frivillig arbeid	93 190	15 000	Vi støtter regjeringens økning, men øker 15 mill ekstra som tilskudd til sosialt entreprenørskap og organisasjoner som arbeider for vanskeligstilte.
2620	70	Stønad til enslig mor eller far	2 510 000	150 000	Regjeringen fortelleslår å kutte i bevilgningen pga forventet lavere etterspørsel. Vi foreslår å bruke handlingsrommet på å øke rammen for overgangsstonad med 5 %.
2620	72	Stønad til enslig mor eller far	295000	100 000	Øker støtten til barnetilsyn for å støtte enslige foreldre.
634		Arbeidsmarkedstiltak			
	76	Tiltak for arbeidssøkere	7720850	103 000	Det trengs en kraftigere økning av lønntilskuddet til sysselsetting av personer med redusert arbeidsevne for å sikre et mer inkluderende arbeidsliv. Vår økning gir 1000 slike arbeidsplasser.
	77	Varig tilrettelagt arbeid	1 326 990	40 000	Tiltak er rettet mot personer som mottar uføretrygd eller i nær framtid ventes å få innvilget uføretrygd og bidrar til å legge til rette for en fortløpende deltakelse i arbeidslivet for flere.
2650	71	Sykepenger for selvstendige	1530000	180 000	De Grønne vil styrke sykelønnsordningene for næringsdrivende som i dag er diskriminert sammenliknet med arbeidstakere. Vi foreslår 80 % sykepenger fra dag 17 mot 65 % i dag MDG 58/2015 S
2655	70	Uføretrygd	83810000	37 000	Vi vil reversere endringene i barnetillegget for uføre, som ble gjennomført i statsbudsjettet for 2015. Kuttet rammer særlig familier med mange barn.
2670		Alderdom, grunnpensjon	214 885 000	-2 638 000	Fra 1.9 2016 har gifte og samboende pensjonister fått betydelig økte overføringer fordi avkortingene av pensjonen til denne gruppen er redusert fra 85 til 90 pst. Vi reverserer denne endringen slik at reglene for pensjonsutbetaling blir de samme som før 2016. Dette reduserer statens utgifter på post kap 2655, post 70 og kap 2670, post 70 med 2638 millioner. Fordeling mellom postene ikke oppgitt. Hele innsparingen settes derfor på kap 2670 der størstedelen av utgiftsreduksjonen skal føres. V 257 2016
		Sum Arbeids- og sosialdepartementet:		-1863000	

Helse- og omsorgsdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
700		Helse- og omsorgsdepartementet			
	1	Driftsutgifter	235 887	5 000	Utrede en mer omfattende omsorgslønn for å gi folk en reell mulighet til å ta hånd om sine nærmeste dersom de ønsker det.
701		Direktoratet for e-helse			
	1	Driftsutgifter	209 759	5 000	Til å utrede muligheten for å gjøre videosamtale godkjent til psykiatrisk behandling på DPS-nivå, på lik linje med fysisk oppmøte og telefonsamtaler.
702		Beredskap			
	21	Spesielle driftsutgifter	24 669	5 000	Styrking i tråd med vårt ønske om å styrke beredskapen i alle sektorer.
710		Folkhelseinstituttet			
	21	Spesielle driftsutgifter	725 634	221 000	Økning for å gi alle menn født etter 1992 gratis HPV vaksine, og innføre det for menn opp til 26 år.
711		Ernæring og mattrygghet			
	21	Spesielle driftsutgifter	0	10 000	Styrke opplysningsarbeidet for sunnere kosthold. Fordeles utover 710, 714 og 720.
714		Folkhelse			
	60	Kommunale tiltak	78 969	10 000	Vi styrker det forebyggende arbeidet med psykisk helse i skolen.
	70	Rusmiddeltiltak mv.	116 788	6 900	Opprette en pott for organisasjoner som er åpen for alle samarbeidskonstellasjoner som arbeider faglig og politisk innenfor rus og psykisk helse med et budsjett på 21,2 mill. Denne potten inkluderer dagens støtte til Actis, som vil måtte søke på lik linje med andre. 3,7 mill er overført fra kap 765 post 14, 14, 3mill er omprioriteringer innenfor posten og 3,2 mill er en generell økning.
	74	Skolefrukt mv.	20 151	52 180	Vi finansierer gratis frukt og grønnsaker i grunnskolen.
	79	Andre tilskudd	45 849	25 000	Psykisk helse i skolen, viderefører tilskuddsordningen.
719		Annet folkehelsearbeid			
	73	Annet folkehelsearbeid, fysisk aktivitet	0	50 000	Regjeringen vil stryke posten (i 2015) til fordel for økte bevilgninger til kommuner og friluftsråd. Vi vil opprettholde disse bevilgningene men samtidig styrke den eksisterende posten og målrette den særlig til frivillige organisasjoner som fremmer fysisk aktivitet i nærmiljøet, ikke minst for barn og unge.
732		Regionale helseforetak			
	70	Særskilte tilskudd	1 815 800	20 000	Støtte til utfasing av fossil energi som oppvarming i offentlige bygg i de byggene som eies av de regionale helseforetakene.
	79	Raskere tilbake	600 513	30 000	Vi vil styrke satsingen på rehabilitering.
761		Omsorgstjeneste			
	65	Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene	1 224 906	-1 224 906	Vi går imot forsøk med statlig finansiering av eldreomsorg.
762		Primærhelsetjeneste			
	60	Forebyggende helsetjenester	157 511	50 000	Styrking av det forebyggende helsearbeidet i kommunene.
	75	Grønn resept	0	10 000	Engangsbevilgning til introduksjon av konseptet "Grønn resept".
765		Psykisk helse og rusarbeid			
	60	Kommunale tjenester	408 768	55 000	Styrker det psykiske helsevernet i kommunene ved å støtte regjeringens økning og trappe opp ytterligere. Pengene går blant annet til etablering av flere MO-sentre og flere lavterskel substitusjonsbehandlingssentre, og til å ansette flere psykologer. I tillegg reverserer vi et kutt på fem mill i redusert priskompensasjon.
	62	Rusarbeid	468 653	40 000	Setter av 40 mill for å øke kapasiteten i det kommunale rusarbeidet.
	71	Brukere og pårørende	140 752	-3 700	Overfører støtten til Rådet for psykisk helse til kap 714 post 70 for å samle og øke tilskuddene til organisasjoner som driver med rus og psykisk helse.
	73	Utviklingstiltak mv.	141 251	50 000	Vi bevilger statlig støtte til psykologtjeneste for studenter, som i dag finansieres gjennom semesteravgift.
769		Utredningsvirksomhet mv.			
	21	Spesielle driftsutgifter	14 591	5 000	Vi vil styrke "Den kulturelle spaserstokken".
780		Forskning			
	50	Norges forskningsråd mv.	333 280	23 400	Reverserer kutt.
781		Forsøk og utvikling mv.			
	79	Tilskudd	64 067	5 000	Forsøk med heroinassistert behandling i Oslo.
2711		Spesialisthelsetjeneste mv.			
		Sum Helse- og omsorgsdepartementet		-490 126	

Barne- og likestillingsdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
231		Barnehager			
	50	Tilskudd til samiske barnehagetilbud	16 565	3 000	Vi trapper opp denne posten noe for å øke kvaliteten på tilbudet.
	63	Tilskudd til tiltak for å styrke den norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage	142 036	25 000	Språk er viktig for mestring, integrering og læring. Derfor ønsker vi en reell opptrapping av denne posten. Regjeringen foreslår ingen realitetsøkning i dette arbeidet, men har flyttet 138 mill til denne posten fra en annen post som er nedlagt.
	70	Tilskudd for svømming i barnehagene, prøveprosjekt frivillige organisasjoner	25 290	20 000	Vi vil styrke dette arbeidet.
840		Tiltak mot vold og overgrep			
	61	Tilskudd til incest- og voldtektssentre	86 617	25 000	Vi vil at incest og voldtektssentrene skal sikres høyere kapasitet og kvalitet slik at flere kan få hjelp.
	70	Tilskudd til voldsforebyggende tiltak mv.	54 348	15 000	Vi styrker arbeidet med voldsforebyggende tiltak.
	73	Tilskudd til senter for voldsutsatte barn	20 420	10 000	Bevilgningen inneholder ingen reell økning. Vi foreslår en opptrapping av arbeidet for voldsutsatte barn.
842		Familievern			
	1	Driftsutgifter	295 956	25 000	Familiekontorene driver med mekling og forebygging ved samlivskonflikter. Vi ønsker å trappe opp dette arbeidet og målrette innsatsen mot barnefamilier.
845		Barnetrygd			
	70	Tilskudd	15 180 000	59 000	Vi foreslår å utvide småbarnstillegget til enslige forsørgere med barn 0-3 år til å omfatte barn 0-18 år, slik at alle enslige forsørgere får tillegg på 660 kroner per barn. I tillegg foreslår vi å øke småbarnstillegget til enslige forsørgere med barn 0-3 år med 50 prosent. Dette koster henholdsvis 41 og 18 millioner.
846		Familie- og oppveksttiltak			
	60	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn	29 789	30 000	Ordnningen bidrar til å skape åpne og inkluderende fritidstilbud til barn og ungdom og omfatter 23 bykommuner og 8 prioriterte bydeler i Oslo. Vi foreslår å doble bevilgningen for å øke kvaliteten på eksisterende tilbud og inkludere flere kommuner i ordningen.
	61	Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom	178 412	110 000	Ordnningen skal dempe konsekvensene for barn som lever i fattigdom. Hovedmålet er å gjøre det mulig for flere barn og unge å delta i ferie og fritidsaktiviteter, uavhengig av inntekten til foreldrene. Vi mener det er behov foren kraftig økning i innsatsen.
	62	Utvikling i kommunene	79 647	10 000	Regjeringen har kuttet noe i posten. Vi foreslår i stedet en liten opptrapping.
	70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	123 716	6 000	Vi styrker posten noe og målretter noe av økningen til arbeid for å fremme kjønnslikestilling.
	71	Utviklings- og opplysningsarbeid mv.	21 227	3 000	Vi vil styrke dette arbeidet.
848		Barneombudet			
	1	Driftsutgifter	15 595	5 000	Vi foreslår en solid kapasitetsøkning hos Barneombudet.
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet			
	21	Spesielle driftsutgifter	68 374	800	Etablere en stilling med fokus på LHBTQ+. Det er allerede gjennomført en pilotprosjekt for en slik stilling. Dette bør bli en fast ordning.
	60	Kommunalt barnevern	693 944	30 000	Vi vil øke styrke oppfølgingen av barn i asylmottak og setter av 30 millioner til dette.
	65	Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige, mindreårige asylsøkere og flyktninger	470 000	2 535 000	Vi ønsker en mer human innvandringspolitikk og budsjetterer med at flere barn og mindreårige asylsøkere skal få komme til Norge. MDG ønsker ikke at refusjonsordningen for kommunale barnevernstiltak til enslige mindreårige legges om til en ordning med fast tilskudd, og overfører derfor 2 455 mill fra kap 496 post 61 hit.
856		Barnevernets omsorgssenter for enslige, mindreårige asylsøkere			
	1	Driftsutgifter	1 083 662	15 000	Norge bør ta imot flere mindreårige asylsøkere. Vi tar høyde for dette.
862		Positiv miljømerking			
	70	Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking	7558	2 000	Vi styrker Svanemerkeordningen.
868		Forbrukerombudet			
	1	Driftsutgifter	27 115	5 000	Norge trenger et sterkere forbrukerombud med mer kapasitet.
871		Likestilling og ikke-diskriminering			
	72	Lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønn	11 274	6 000	Vi vil styrke tiltaksordningen for bedre levekår for LHBTQ+- personer.
	73	Likestillingssentre	6 232	3 000	Vi reverserer kutt på posten og foreslår en liten økning.

873		Likestillings- og diskrimineringsombudet			
	50	Basisbevilgning	54 065	5 000	Vi vil sikre økt kapasitet hos Likestillings og diskrimineringsombudet.
2530		Foreldrepenger			
	70	Foreldrepenger ved fødsel	19 810 000	-	Vi vil reversere regjeringens endring i fedrekvoten. Budsjetteeffekten er antakelig liten. SV 341 2016
		Sum Barne- og likestillingsdepartementet		2947800	

Nærings- og fiskeridepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
900		Nærings- og fiskeridepartementet			
	21	Spesielle driftsutgifter	67 800	62 000	Foreslås bevilget 10 mill kroner til å utrede en Miljø-funn ordning for å fremme miljørelaterte investeringer. Baseres på dagens Skattefunn ordning. Det haster å etablere en ny lagringsløsning for det radioaktive avfallet på Kjeller, inkludert utredning av mellomlagring. Institutt for eneriteknikk som har ansvaret for avfallet i dag har bedt om minst 60 mill, men regjeringen har kun bevilget 28. I tillegg til IFEs forslag kan det bli behov for ekstraordinære tiltak for å sikre avfallet i 2017. Det må påregnes økende utgifter til dette arbeidet i kommende år.
	73	Tilskudd til Ungt Entreprenørskap	27 100	5 000	Ungt entreprenørskap er et viktig initiativ for å få flere unge til å starte egen virksomhet.
	79	Tilskudd til Mechatronics Innovation Lab	0	20 000	Videreføre bevilgningen til Mechatronics Innovation Lab. Nasjonalt senter for innovasjon, pilotering og teknologikvalifisering.
917		Fiskeridirektoratet			
	1	Fiskeridirektoratet	407700	30 000	De siste årene har fiskeriopsynet blitt sentralisert tilstedeværelsen langs deler av kysten har blitt svekket. Antall årsverk brukt på havressursforvaltning og marin arealforvaltning gått ned.(Prop 1S 2017 NFD-prop, side 110). Vi foreslår 20 millioner ekstra til å styrke fiskeriopsynet langs kysten for å hindre overfiske og ulovligheter. Vi setter også av 10 millioner til økt kontroll av oppdrettsnæringen.
919		Diverse fiskeriformål			
	75	Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene	36200	7 000	Vi jobber for å opprettholde og videreutvikle et livskraftig distriktsfiske. Derfor stryker vi føringstilskuddet med 7 millioner kroner.
	77	Investeringstilskudd til lukkede anlegg		500 000	Vi jobber for en overgang til lukkede oppdrettsanlegg og vil etablere en ordning med investeringsstøtte til oppdrettere som vil gå over til lukkede oppdrettsanlegg. Maksimal støttesats settes til 40 prosent av investeringen. 30 millioner av ordningen øremerkes til dyrevelferdsløsninger som f.eks motstrømsanlegg som gir fisken et mer tilpasset miljø.
3917		Fiskeridirektoratet			
	13	Inntekter fra vederlag oppdrettskonsesjoner	10000	-10 000	Det er ikke miljømessig forsvarlig med vekst i oppdrettsnæringen. Vi sier nei til nye konsesjoner og dermed til vederlag.
920		Norges forskningsråd			
	50	Tilskudd til forskning	2298700	225 000	100 mill. kr til nytt forskningsprogram for å fremme utvikling av miljøeffektive produkter. 100 mill. kr ekstra til MAROFF-programmet for å utløse flere prosjekter knyttet til fremtidens nærskipfart. Vi vil også etablere et nytt forskningsprogram for marin bioprospektering som et ledd i vår satsing på bioøkonomi og setter av 25 mill. til dette.
922		Romvirksomhet			
	72	Nasjonale følgemidler	15 000	9 900	Dette er virkemiddel for god industriretur av vår deltakelse i ESAs programmer. Reverserer kutt.
950		Forvaltning av statlig eierskap			
	21	Spesielle driftsutgifter	23 400	70 000	Omstilling til bærekraftige næringsveier på Svalbard og prosjekt for å utvikle - Svalbard Lokalstyre.
	51	Tapsavsetning, egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	144 000	-94 000	De 50 mill som gjennstår brukes til å forberede nedstengning av gruvene.
2421		Innovasjon Norge			
	50	Innovasjon - prosjekter, fond	543 500	75 000	20 mill kroner øremerkes bioøkonomi, 15 mill kroner til etablerertilskuddsordningen, 40 mill kroner til innovative offentlige anskaffelser.
	51	Landsdekkende såkornfond	0	200 000	Ordnningen gjøres om til et landsdekkende Grønt såkornfond, spesielt rettet mot bioøkonomi, aquamarine initiativ og miljøteknologi.
	55	Tapsfond (ny post)	0	150 000	Tapsavsetning for byggelånsgarantier til skipsbyggingsindustrien.
	53	Såkornfond, Agder-Telemark risikoavlastning	0		Slås sammen med post 51 og gjøres landsdekkende.
	71	Innovative næringsmiljøer	106 500	50 000	Økt støtte til klynge- og nettverksprogrammet og innovasjonsprosjekter for utvikling av marine alger.
	73	Kommersialisering av materialgjenvinning		70 000	Utvikle et program for å kommersialisering av nye og forbedrede løsninger for materialgjenvinning.
	75	Grønt skipsfartsprogram (Ny post -tittel)	0	300 000	Fond for støtte til grønn skipsfart, inkludert ferger, supplybåter, fiskebåter og skip.
	76	Miljøteknologi	434 500	200 000	Styrke satsingen på miljøteknologi og pilot og demonstrasjonsprosjekter, inkludert marine alger.
	77	Tilskudd til pre-såkornfond	50 000	50 000	Reverserer regjeringens kutt.
	79	Skogindustri, grønn verdiskapning	0	154 000	Etablere et nytt program som en femårig satsing.
	95	Egenkapital Såkornfond	0	1 000 000	Egenkapital til et grønt såkornfond/katapultordning.

	90	Lånegaranti (ny post)		2 000 000	Øke byggelånegarantiordningen for skipsbyggingsindustrien.
3950		Forvaltning av statlig eierskap:			
	95	Tilbakeføring av egenkapital Investinor AS		-1250000	Investinors mandat er bra, men ikke mulig med kutt som er gjennomført.
		Sum Nærings- og fiskeridepartementet:		3 843 900	
		Sum Næring minus 90 -poster		2 093 900	

Landbruks- og matdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
1112		Kunnskapsutvikling og beredskap m.m. på matområdet			
	50	Kunnskapsutvikling, kunnskapsformidling og beredskap, Veterinærinstituttet	95 938	11 500	Vi ønsker en kraftig styrking av Veterinærinstituttet og setter av 5 mill til mer forskning om dyrevelferd og dyrevelferdsindikatorer og 1 mill til en utredning om en mer fleksibel og finmasket slakteristruktur. Vi foreslår økte bevilgninger til gjennomføringen av den nasjonale handlingsplanen mot antibiotikaresistens (5 mill) Vi foreslår også 0,5 mill til å støtte rådet for dyreetikk.
	70	Tilskudd til matsentraler i store byer (ny post)	0	20 000	Vi foreslår en egen tilskuddsordning til å etablere og drive matsentraler i de største byene i Norge.
	71	Norecopa	0	2 000	Det er behov for en kraftig opptrapping av arbeidet med alternativer til dyreforsøk. Vi foreslår at arbeidet skjer i regi av Norecopa. Norecopa er en medlemsorganisasjon som representerer forvaltningen, akademien, industrien og dyrevernebevegelsen.
1115		Mattilsynet			
	1	Driftsutgifter	1 351 510	59 000	Det er behov for en generell styrking av Mattilsynets viktige arbeid med miljø, helse og dyrevelferd for både landdyr og fisk inkludert reindriften. Det settes av 30 millioner til en generell styrking av Mattilsynets driftsbudsjetter. Vi vil innføre en merkeordning for animalske produkter med bedre dyrevelferd. (5 mill) Vi vil også gjennomføre følgende utredninger; 1. Avgift på kasting av mat. 2. Etablering av et eget Dyretilsyn som erstatter Mattilsynets arbeid med dyrevelferd (4 mill til sammen). Vi foreslår også 20 mill til som øremerkes til styrket tilsyn og kontroll med lakselus og rømming.
	21	Spesielle driftsutgifter		2 000	Støtte til en større informasjonskampanje om dyrevelferd for kjøledyr.
	23	Støtte til spydspissløsninger for bedre dyrevelferd i landbruket	0	30 000	Vi ønsker å etablere en ny støtteordning til spydspissløsninger for bedre dyrevelferd i landbruket. Formålet er å stimulere til at enkelte bruk kan gå foran og teste ut teknologi og driftsformer som gir bedre dyrevelferd for dyra. Høy dyrevelferd er viktig av hensyn til dyra, men også fordi norsk landbruk bør rendyrke egenskaper knyttet til høy dyrevelferd, miljøstandard og kvalitet. Støtten skal utgjøre den statlige delen av et spleiselag mellom stat og bonde og kan gå til både til investeringer og til driftstilskudd i en avgrenset periode. Vi ser for oss en opptrapping hvis prosjektet er vellykket det første året.
4115		Mattilsynet			
	1	Gebyr m.m.	193764	-21 000	Vi foreslår å avvikle kontrollavgiften for økologisk mat. Dette reduserer inntektene på posten med 12 mill. I tillegg vil vi reversere regjeringens økning i gebyrsatsene for kjøttkontroll. Dette reduserer inntektene med 9 mill.
1136		Kunnskapsutvikling m.m			
	50	Kunnskapsutvikling, formidling og beredskap, Norsk institutt for bioøkonomi	226 646	20 000	NIBIO er sentral i utviklingen av metoder for bærekraftig landbruk. Vi ønsker et eget program for agroøkologiske forskning under NIBIO. I tillegg foreslår vi en generell styrking av NIBIO med 10 mill.
1137		Forskning og innovasjon			
	50	Forskningsaktivitet, Norges forskningsråd	261323	40 000	Økning bl.a. til å gjeninnføre en egen avslinje for slaktekylling i Norge, som er mer robust, vokser saktere. Vi foreslår også 15 mill til gjeninnføring av et eget forskningsprogram for økologisk landbruk, 8 mill til forskning på alternativer til dyreforsøk og 5 millioner til et eget program for forskning på gode dyrevelferdsløsninger i oppdrettsnæringen. I tillegg foreslår vi å sette av 6 millioner ekstra til å styrke forskningen på dyr, fugler og fisk sine artstypiske behov og evne til å føle frykt og smerte.
	51	Basisbevilgninger m.m, Norges forskningsråd	185277	10 000	Foreslår en styrking i basisbevilgningen til de fem forskningsinstituttene under LMD: Skog og landskap, Bygdeforskning og Veterinærinstituttet. Også strategiske midler til Nofima AS kommer herfra.
	57	Utviklingsmidler for skånsomt skogbruk (ny post)		10 000	10 mill settes av til arbeid med å forbedre regelverk for miljøsertifisert skogbruk, med vekt på bevaring av biomangfold og landskapsverdier, energibruk, og forbud mot giftsprøyting og kunstgjødsel.
	56	Utviklingsmidler til urbant landbruk (ny post)		20 000	Vi vil legge til rette for mer andelslandbruk, flere kolonihager, parsell- og skolehager og andre former for matproduksjon i byer og tettsteder.
1138		Støtte til organisasjoner m.m.			

	70	Støtte til organisasjoner	29 509	10 000	Posten omfatter støtte til organisasjoner som gjør viktig arbeid imat og landbrukspolitikken. Vi foreslår å øke støtten med til sammen 5 mill inkludert økt støte til NOAH og Dyreveralliansen. I tillegg foreslår vi å sette av 4 millioner til et forsøksprosjekt for dyrevennlig håndtering av problemet med hjemløse katter der det viktigste tiltaket er kastrering. Arbeidet skal skje av de frivillige organisasjonene på dyrevernfeltet. Vi går mot regjeringens forslag om å omgjøre støtten fra grunnstøtte til prosjektstøtte. Bondens Marked gis 1 million for å drifte satsing på mathaller i flere store byer.
	71	Internasjonalt skogpolitisk samarbeid - organisasjoner og prosesser	1 251	3 000	Vi ønsker ikke å svekke aktivitetsnivået og foreslår å reversere regjeringens kutt.
	72	Stiftelsen Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK)	5 000	2 000	Vi ønsker mer forskning og formidling av kunnskap om økologisk landbruk i tråd med våre ambisjoner om at en større andel av matproduksjonen skal bli økologisk.
	73	Sentre for hjemløse dyr i de største byene.	0	25 000	Vi vil samarbeide med kommuner og frivillige organisasjoner om å etablere sentre for hjemløse dyr i de største byene.
1139		Genressurser, miljø- og ressursregistreringer			
	71	Tilskudd til genressursforvaltning og miljøtiltak	24 019	15 000	På denne posten vil vi styrke bønderes arbeid med bevaring av plante- og dyregenetiske ressurser.
1142		Landbruksdirektoratet			
	50	Arealressurskart	7 617	3 000	Vi ønsker å trappe opp det viktige arbeidet med å gi skogbruket god oversikt over biologisk mangfold og naturverdi.
	51	Kornberedskap	0	25 000	Forberede og etablere beredskapslagring av korn, med mål om at lagrene skal dekke ett års forbruk.
	60	Tilskudd til veterinærdekning	142 664	30 000	Vi vil styrke veterinærdekningen over hele landet. Kommunene er pålagt å bidra til dette, men dekningen bør trappes opp kraftig slik at det blir lette å få rask behandling. Uten veterinær er det dyrevelferdsmessig uforsvarlig å holde dyr.
	75	Grønt matprogram for offentlige kantiner	0	15 000	Etablere et program for å øke bruken av økologisk og kortreist mat i offentlige kantiner i tråd med b.l.a Riksrevisjonens (2016) forslag til tiltak for å innfri Stortingets øko-mål.
	76	Tilskudd til bruk av mobile slakterier	0	15 000	Kompensasjon for ekstraavgifter, med mål om å redusere omfanget av lange dyretransporter.
1149		Verdiskapings- og utviklingstiltak i skogbruket			
	71	Tilskudd til verdiskapningstiltak i skogbruket	95 570	-30 000	Vi kutter i denne posten for å unngå statlig subsidiering av skogsbilveier
	72	Tilskudd til økt bruk av tre	0	60 000	Regjeringen foreslår å utvikle Trebasert innovasjonsprogram. Vi foreslår å videreføre det. Økt bruk av trevirke er viktig for å redusere klimagassutslipp og for å bygge opp en sterkere bioøkonomi i Norge.
	73	Tilskudd til skog-, klima- og energitiltak	42 247	-33 000	Regjeringen har foreslått 42 mill til "klimatiltak i skog" som tettere planting etter hogst, gjødsling o.l. Vi mener pengene bør brukes på tiltak som ikke skader naturmangfoldet og som gir påvist klimaeffekt. Det er anslått at 33 mill av denne posten kan gå til tiltak med negative miljøkonsekvenser.
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.			
	50	Tilskudd til Landbrukets Utviklingsfond	1 148 053	-34 000	Vi vil stanse subsidiering av nye skogsbilveier og kutter derfor utgiftene til skogsbilveier som skjer over denne posten. I Prop 1 S 2017 er det satt av 214 mill til skogbruk. Vi kutter 100 av disse. Vi foreslår samtidig å øke bevilgningene til utvalgte kulturlandskap med 4 mill pga at ordningen er vedtatt utvidet, samt en økning på 2 mill til kroner til DebioInfo for 2017 for videreutvikling av Matvalget som kompetansesenter for økologisk og bærekraftig matforbruk. I tillegg setter vi av 60 mill for å reversere øvrige kutt på posten.
	74	Direkte tilskudd	7 965 410	500 000	Vi øker tilskuddsrammen for jordbruksoppkjøret med 500 millioner utover den som ble vedtatt av Stortinget i juni. Dette i tråd med vårt alternative forslag til jordbruksoppkjøret med omfattende satsing på lokale ressurser, små og mellomstore bruk og , bedre dyrevelferd og mer økologisk jordbruk.
	77	Utviklingstiltak	246 380		Fjerne subsidier (15 mill) for avløserordning for pelsdyrnæringen og bruke pengene på omstillingstilskudd for bønder som driver med pelsdyr - over samme post.
		Sum Landbruks- og matdepartementet:		851 500	

Samferdselsdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner			
	60	Innbyggertilskudd	1751900	-200 000	NTP-målet er overopplyt, og vi kutter regjeringas økning i tilskudd til fylkesveier.
1310		Flytransport			
	70	Luftfartsformål. Kjøp av innenlandske flyruter	815400	-50 000	Vi kutter i de økte subsidiene til flybilletter med 50 mill. Kuttet tas på de strekningene med best alternativ til fly.
1320		Statens vegvesen			
	30	Bymiljøavtalene	200000	500 000	Vi vil prioritere arbeidet med å få på plass bymiljøavtalene. Midler overføres hit fra kap. 1330 post 61 når bymiljøpakker er inngått. Vi ønsker å utvide ordningen med bymiljøavtalen til å gjelde flere byer enn i dag.
	30	Store prosjekter	8640800	-1 790 000	Vi kutter ikke-påbegynte veiprosjekter, blant annet E39 Rogfast. jfr. Samferdselsdepartementets svar på SVs spørsmål 116, og omdisponerer 500 millioner til tiltak for gående og syklende innenfor de resterende midlene. Merk at hele post 30 er riksveginvesteringer.
	30	Tiltak for gående og syklende	477000	650 000	Vi øker med 650 millioner til etablering av sammenhengende sykkelveinett, ekspressykelveier, trygge gang- og sykkelveier og skoleveier. Gjennomsnittlig NTP-ramme er 643,3 millioner.
	30	Trafikksikkerhetstiltak	551100	300 000	Vi øker for å begrense etterslepet i forhold til NTP
	30	Miljø- og servicetiltak	78100	100 000	Vi øker for å begrense etterslepet i forhold til NTP. Potten går blant annet til støyskjerming og til å ivareta biologisk mangfold.
	30	Kollektivtrafikk og universell utforming	97600	50 000	Vi øker satsningen på kollektivknutepunkter og framkommelighetstiltak, samtidig som vi satser på tiltak for dem framkommelighetstiltakene går på bekostning av.
	30	Felles etatsutgifter	388700	-50 000	Vi kutter etatsutgifter fordi det blir mindre veiutbygging å administrere.
	30	Planlegging og grunnerverv m.m.	1450000	-500 000	Vi reduserer veiutbyggingen, og kutter derfor også i midlene til grunnerverv og planlegging.
	62	Skredsikring fylkesveier	687 800	100 000	Vi foreslår en omfattende pakke for å sikre veier mot skred, ekstremvær og flom. Vi øker også bevilgningen til dette over budsjettet til NVE.
	63	Statens vegvesen, tilskudd til gang- og sykkelveier	100000	500 000	Vi øker med 500 mill. for å sette fart tempoet i utbyggingen av gang og sykkelveier. Vi ønsker en ordning for kommunale og fylkeskommunale veier for å stimulere til helhetlige sykkelpakker i byer og tettsteder. Kommuner og fylker kan søke. Betingelser egenandel på min 50 %
	72	Kjøp av riksvefergetjenester	1140900	50 000	Vi er glade for at regjeringa satser på ferjetransporten, og øker med 50 millioner for raskere omlegging til elferger.
1321		Nye Veier AS			
	70	Tilskudd til Nye Veier AS	2075200	-2 000 000	Foreslår avvikling av Nye Veier AS, setter av penger til kostnader ved å reversere inngåtte avtaler.
	75	Tilskudd til egenkapital (til Nye Veier AS)	1000000	-1 000 000	Foreslår avvikling av Nye Veier AS.
1330		Særskilte transporttiltak			
	60	Særskilt tilskudd til kollektivtransport	78300	20 000	Vi øker med 20 millioner øremerket utvidelse av TT-ordningen og annen tilrettelegging for eldre og bevegelseshemmede. Regjeringens post går både til TT og til nasjonal reiseplanlegger.
	61	Belønningsordningen kollektivtransport store byer	939700	2 000 000	Nær tredobler posten for å styrke den og få flere byer inn i ordningen. Flere av avtalene avsluttes i 2016. Staten må bidra kraftig til å finansiere økt kollektivtransport i Oslo, Akershus, Trondheim, Kristiansand, Buskerudbyen, Grenland, Nedre Glomma og Tromsø, og vi vil at ordningen skal dekke flere områder i tillegg. Midlene overføres til post om bymiljøavtaler når disse avtalene inngås. (kap 1320, post 30).
	71	Særskilte transporttiltak, stimuleringspakke for endret bilbruk	0	50 000	Etablere pendler- og samkjøringsparkering og stimulere til ulike former for bildeling.
	75	Fjerning av bompengekutt	502800	-502 800	Vi fjerner bompengesubsidiene.
1352		Jernbanedirektoratet			
	70	Kjøp av persontransport med tog	3284500	205 000	Vi setter av penger til flere avganger, for eksempel Trondheim-Oslo og Hamar-Elverum. Vi utvider og rabatordningen på med 20 pst.måneds- og årskort hos NSB (105 mill).
	71	Drift og vedlikehold av jernbanenettet	6824300	525 000	Jernbanevedlikehold og drift må gis høyere prioritet, jfr. Riksrevisjonens rapport.
	72	Planlegningsmidler jernbane	1473000	500 000	Øke planleggingsposten i budsjettet for å igangsette prosjektering og utredning av elektrifisering av gjenværende strekninger og for å komme i gang med hastighetsøkninger og dobbeltsporbygging, inkludert full InterCity-utbygging og oppstart planlegging av Grenlandsbanen samt utredning av Nord-Norgebanen.

	73	Investeringer jernbane	8763300	370 000	Gjennomfører ferdig utredede og byggeklare jernbaneprosjekter i 2017.
1360		Kystverket:			
	30	Kystverket, nyanlegg og større vedlikehold	408800	80 000	Begrense vedlikeholdsetterslepet på navigasjonsinfrastrukturen som godstransport på sjø er avhengig av.
	45	Kystverket, større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	217 000	60 000	Midler til forurensningsberedskap.
	72	Tilskudd for overføring av gods fra veg til sjø	30000	20 000	Vi utvider regjeringens gode forslag, og setter av mer midler til dem som satser på dette.
1380		Nasjonal kommunikasjonsmyndighet			
	71	Tilskudd til bredbåndsutbygging	93700	50 000	Vi forserer bredbåndsutbyggingen.
		Sum Samferdselsdepartementet:		37 200	

Klima- og miljødepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
1400		Klima- og miljødepartementet			
	1	Driftsutgifter	280 455	40 000	Generell styrking av budsjettet til KLD fordi miljøforvaltningen skal løse mange store utfordringer der måloppnåelsen er svak. I tillegg vil vi øke bevilningene til kontrolltiltak og evaluering av snøscooterløyper og vi vil sette av 15 millioner til å styrke plankompetansen i KLD. 2/3 av regjeringens foreslåtte økning går til nye lokaler for departementet. Det legges også inn 5 millioner til en NOU om norske miljømål inspirert av den svenske Miljømålsutredningen.
	21	Spesielle driftsutgifter	49 383	30 000	Som en del av en større satsing på grønt skifte i kommunene foreslår vi at det etableres et introduksjonsprogram og en permanent kompetansebase for miljørådgivere. Når en miljørådgiver tiltrer i stillingen skal det gjennomføres et kurs som blant annet gir faglig oversikt og innføring i hovedmålene i norsk klima og miljøpolitikk. Se kap 1400, post 63
	22	Framtidsombud	0	500	Det avsettes 0,5 mill til å utrede et framtidsombud med ansvar for å sikre en bærekraftig utvikling og grunnleggende rettigheter for våre etterkommere.
	23	Grønne offentlige innkjøp		15 000	Bevilgningen til Difi reetableres og settes til 15 mill. kroner (Kap. 1407, ny post) for å reetablere og styrke Difis arbeid innen grønne offentlige anskaffelser inkludert avskogingsfrie offentlige innkjøp. Viktig oppfølging av ny lov om offentlige anskaffelser som skjerper miljøbestemmelsene for innkjøp.
	51	Miljøkompetanse for arbeidslivet	0	10 000	Vi vil styrke miljøkompetansen i handels- og tjenestenæringene. Vi setter av 10 mill. til et pilotprogram rettet mot innkjøpere og kundebehandlere.
	62	Den naturlige skolesekken	3 409	5 000	MDG ønsker en opptrapping med sikte på at alle skoler skal delta. Dette er en strategisk viktig satsing både for å styrke naturfag og sette det inn i en pedagogisk ramme som handler om miljø og bærekraft.
	63	Grønt og blått skifte i kommunene (Ny post)	0	300 000	Norske kommuner står ovenfor et stort endringsprosjekt i møte med dramatiske klimaendringer. Gjennomføringen av det grønne og blå skiftet krever lokal kompetanse og ressurser. Arbeidet med å skape en oppdrettsnæring uten forurensing, gjøre transportsektoren utslippsfri, stanse tap av biologisk mangfold innen 2020 og riktige investeringer i klimatilpasning er eksempler på tiltak som krever stor fagkunnskap og lokalkunnskap. På denne posten vil vi finansiere etableringen av stillinger som miljørådgivere som skal bistå i dette arbeidet. Alle kommuner bør ha minst én ansatt miljørådgiver ettersom kommuner med små innbyggere ofte forvalter store arealer og verneverdier. I store kommuner, eller kommuner med komplekse miljøutfordringer vil det være behov for flere nye stillinger. Se også kap 1400 post 21. Vi starter opptrappingen i år.
	65	Områdesatsing i byer	0	50 000	Vi foreslår en storsatsing på bærekraftige lokalmiljøer med økt biomangfold, flere grøntområder og attraktive sosiale byrom etter modell fra b.l.a. Groruddalssatsingen. Både miljø, livskvalitet og flere møteplasser i lokalsamfunnet er viktige målsettinger. Målet er at byer over hele landet skal ha mulighet til å etablere en områdesatsing» (50 mill).
	74	Tilskudd til AMAP	4 231	1 000	Norge er forpliktet til å støtte arbeidet med miljøovervåking i Arktis og AMAP er den viktigste delen av samarbeidet i Arktisk råd.
	76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	59 098	20 000	Vi ønsker en generell styrking av arbeidet med nasjonale og internasjonale tiltak for å oppfylle våre internasjonale klima og miljøforpliktelser og til å styrke Norges internasjonale arbeid. Vi foreslår 5 millioner til oppfølging av Aichi målene, samt et program for fremme av bærekraft i næringslivet. (10 mill) I tillegg øker vi støtten til den naturlige skolesekken over denne posten. (5 mill).
	79	Tilskudd til kulturminneforvaltning	20 580	50 000	Norge har syv steder på UNESCOs liste over verdens kultur- og naturarv. Vi støtter regjeringens økning, men ønsker å styrke forvaltningen og ivaretagelsen av kulturminner i Norges verdensarvområder ytterligere.
1410		Miljøforskning og miljøovervåking			
	21	Miljøovervåking og miljødata	228 933	130 000	Posten økes med 110 mill ekstra til økologisk grunnkart. Bare tre av fire verdifulle naturområder kartlagt. Full kartlegging av viktige naturtyper koster ca 700 mill. (Sabima-rapport 2015). Nødvendig med stor opptrapping for å få grunnkart på plass innen 2021. Tiltaket reduserer forsinkelser, ekstrakostnader og konflikter i forbindelse med planarbeid. I tillegg foreslår vi at det settes av 20 millioner til et kunnskapsløft for vannmiljøet.
	50	Basisbevilgninger til miljøforskningsinstituttene	178 734	40 000	Vi vil styrke basisbevilgningene direkte til instituttene betydelig.

	51	Forskningsprogrammer m.m.	272 488	15 000	Vi støtter regjeringens positive satsing på forskning på lavutslippssamfunnet som vektlegger samarbeid med næringslivet og som utgjør mesteparten av økningen på 15 millioner. Vi foreslår en ytterligere styrking av denne satsingen med 5 millioner. I tillegg setter vi av 10 millioner til økt forskning på hvilke konsekvenser arealinngrep får for biomangfoldet.
	53	Internasjonalt samarbeid om miljøforskning	6 672	15 000	Vi vil styrke miljøforskning på klimaendringer, naturmangfold og utvikling av en internasjonal bioøkonomi. En hovedprioritering er å initiere en grundig og kritisk gjennomgang av muligheter og skadevirkninger knyttet til økt bruk av biodrivstoff på det internasjonale markedet.
	54	Artsprosjektet m.m.	30 656	10 000	Vi vil styrke Artsdatabankens arbeid med å oppdatere og formidle kunnskap om norsk natur. 2 millioner øremerkes styrking av arbeidet med artsobservasjoner.
	70	Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene	48 141	20 000	Det trengs flere nasjonale forskningsprogrammer med fokus på, blant annet klimaendringer, luft- og støyforurensning og ferskvannøkologi.
	73	Infrastrukturtiltak til miljøinstituttene	9 433	5 000	I tråd med økt aktivitet på andre poster økes også tilskudd til infrastrukturtiltak.
1420		Miljødirektoratet			
	1	Driftsutgifter	639 555	80 000	De reelle driftsutgiftene er kuttet med 30 mill i et "ekstraordinært innsparingstiltak" som vil ramme verneområder og villaksforvaltning. Den tilsynelatende økningen skyldes 58 mill i økte utgifter pga omlegging av pensjonsutbetalinger. Kuttet må reverseres og direktoratets kapasitet må økes for å stoppe nedbygging natur, utslipp, forurensning og miljøgifter i mat og andre produkter.
	21	Spesielle driftsutgifter	182 822	50 000	Her dekkes kostnader med verneplaner vedtatt av Stortinget. Vi vil styrke arbeidet med planlegging av nasjonalparker, samt marint vern og skogvern. Fylkesmennenes og nasjonalparksyrenes arbeid styrkes også. 5 mill til går til en egen handlingsplan for sjørrett. Og 10 millioner går til styrket innsats mot fremmede arter. I tillegg foreslås en økning av arbeidet med oppfølging av naturmangfoldmeldingen, samt å gjenninføre bevilgning til oppsyn med vannscooter langs kysten som regjeringen har foreslått å kutte.
	22	Statlige vannmiljøtiltak	268 386	85 000	Norge ligger langt etter med implementeringen av EUs vannmiljøtiltak og regjeringen har i år kuttet i denne satsingen. Justert for prisvekst er den reelle reduksjonen betydelig. Dersom det skal være mulig å nå miljømålene i vannforvaltningsplanene trengs et kraftig løft, blant annet i innsatsen for restaurering av vassdrag og våtmarker. Vi setter av 60 millioner til dette. I tillegg foreslås 25 mill på post 22,3 til å videreføre arbeidet med en genbank for å redde de sterkt truede laksebestandene i Hardangerfjorden. Over 50 pst. av laksebestandene i fjorden er i ferd med å gå tapt, men regjeringen har foreslått kutte ut arbeidet med en genbank.
	30	Statlige erverv, båndlegging av friluftsområder	32 460	120 000	Flere friluftsområder må beskyttes for å sikre nært naturen i pressområder mot bit for bit-nedbygging. Vi setter av 80 mill til dette. Samtidig må det etableres en politikk for å restaurere natur ettersom storstilt restaurering krevs for å innfri Aichi målene. Vi setter av 40 mill til dette. Tiltak; Utvidelser av Oslomarka, etablering av "markavern" i flere områder, samt restaurering av natur og opplevelsesverdier f.eks gjennom vern, eller avtaler om mer skånsom skogdrift.
	31	Tiltak i verneområder	64 419	35 000	I følge Miljødirektoratet er nesten en tredjedel av norske verneområder truet av mangel på skjøtselstiltak. Slike tiltak er nødvendige for å hindre gjengroing, fjerne av fremmede organismer og forsøpling. Mljømyndighetene har et særlig ansvar for vernede områder.
	33	Statlige erverv, nytt vern	9 062	150 000	Aktiviteten på posten er svært liten etter mange år med få verneinitiativer. Vi foreslår en femtendobling av innsatsen. Hovedsatsingen er en helt ny kategori naturvern - nemlig lovfestet vern av villmarkspregede områder. Vi setter av 120 mill til utgifter ved slikt vern. Samtidig starter vi et program for å kartlegge mulighetene for store sammenhengende nasjonalparker på tvers av landegrensene, særlig på Nordkalotten. En sterk opptrapping av arbeidet med marint vern finansieres også på denne posten. Det foreslås bevilget 15 mill til begge de to siste formålene.
	34	Statlige erverv, nasjonalparker	52 650	20 000	10 mill til opprettelse av nasjonalpark i Østmarka. 10 millioner til utvikling av en omfattende plan for nye store nasjonalparker i Norge.

35	Statlige erverv, skogvern	392 112	308 000	Vi øker bevilgningene til skogvern med sikte på å nå målet om at 10 prosent av den produktive skogen skal vernes i løpet av en tiårsperiode i tråd med stortingsvedtak i juni 2016 om 10 pst skogvern. Vern av den mest artsrike og diverse skogen i Norge er et avgjørende grep for å stanse tap av naturmangfold. Det må varsles en opptrapping med ytterligere 300 mill. kroner i 2018. En allianse av skogeiere, industri, miljøvern og friluftsliv, med over en million medlemmer har flere år på rad sendt felles brev til regjeringen og bedt om mer penger til skogvern. Det er ikke mangel på områder som tilbys som frivillig vern. (Kilde WWFs høringsinnspill okt 2016)
36	Marin nasjonalparkplan	0	20 000	Vi setter av 20 millioner til eget program for etablering av marine nasjonalparker.
37	Skogplanting	14 375	-14 375	Fjerne støtten til skogplanting som klimatililtak. Klimagevinsten er usikker, tiltaket kan endre lokale miljøforhold og ha negativ innvirkning på skogsnatur.
38	Restaurering av myr	13 325	26 000	Vi er glade for at regjeringen har etablert en egen post med midler til å restaurere myr, men mener at posten bør økes. Vi foreslår et tredobling.
39	Oppryddingstiltak	12 483	30 000	Vi trenger en mangedobling av innsatsen for oppryddning av forurenset sjøbunn og andre giftutslipp. Det er nødvendig med svært store investeringer her, og dette er starten på en større opptrapping.
61	Tilskudd til klimatililtak og klimatilpassing	106 920	200 000	I budsjettet for 2016 ble ordningen "Klimasats" innført av regjeringen og bevilget med 100 millioner til kommunale klimatililtak. Direktoratet mottok 332 søknader, med samlet beløp på 414 mill. Direktoratet sier de aller fleste søknadene var godt innenfor kriteriene. Vi foreslår derfor en dobling av bevilgningen.
69	Oppryddingstiltak	271 562	50 000	Vi trenger en mangedobling av innsatsen for oppryddning av forurenset sjøbunn og andre giftutslipp. Det er nødvendig med svært store investeringer her. Dette er derfor starten på en større opptrapping. Regjeringens økning skyldes pågående arbeid i Puddefjorden i Bergen og i Sandefjord.
70	Tilskudd til vannmiljøtiltak	24 755	30 000	På post 70, 3 er det nødvendig med flere stillinger til dedikerte fagfolk i vannområdene og vannregionene må på plass for å garantere en kunnskapsbasert, helhetlig og langsiktig vannforvaltning.
71	Marin forsøpling	15 290	78 290	Vi øker til 4 ulike tiltak; 1. Vi støtter forslag om et prøveprosjekt der båteierne kan levere inn kassert båt gratis, og få en vrakpant. Båteier slipper å betale opptil 40 000 kr for levering og kan få 1500 - 2000 i vrakpant. (Høringsinnspill fra Redningssekskapet.) 30 mill 2. Utvide prøveordningen "Fishing for litter" til en landsdekkende og permanent belønningsordning som gir fiskere incentiver til å levere avfall. 30 mill. 3. Vi dobler regjeringens etablerte tilskuddsordning. 14,29 mill. 4. Vi setter av 3 mill til utredninger a) en profesjonell ryddetjeneste for marint avfall, b) innføring av produsentansvar for fiskeritstyr og c) andre løsninger som sikrer at utstyr som brukes i fiskerivirksomhet returneres til land.
72	Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	148 892		MDG ønsker en omlegging til en provenytnøytral og risikobasert erstatning i ulvesonen.
73	Tilskudd til rovvilttiltak	70 051	70 000	I tillegg til økning til eksisterende ordninger foreslås 30 mill til en ordning der kommuner i ulvesonen kan søke om midler til konfliktdepende og tapsforebyggende tiltak, samt 5 mill til et nasjonalt program for systematisk utvikling av skadeforebyggende tiltak og 5 mill til naturinformasjonssenter om rovdyr i Hedmark.
77	Diverse organisasjoner og stiftelser m.m.	14 416	8 000	Generell økning til å styrke organisasjoner som spiller en viktig rolle for natur og friluftsliv, som Hold Norge Rent, Soppkontrollen og videreføring av "Miljø nær folk". Vi setter også av 4 millioner ekstra til stiftelsen Miljøfyrtårn.
78	Friluftslivformål	159 821	105 000	SSB-rapport 2015 viser at helseutgifter har økt med 50 mrd på 3 år. Mer friluftsliv kan realisere store gevinster. Vi foreslår en innsatspakke der tilskuddet til friluftsliv økes fra 52 mill til 82 mill. Vi foreslår 5 mill i økt driftsstøtte til Forum for natur og friluftsliv, Norsk friluftsliv og FL. 5 mill til tilskuddsmidler til kartlegging av friluftsområder i kommunene, samt at tilskuddet til Skjærgårdstjenesten foreslås økt fra 24 til 69 mill i tråd med stortingsvedtak om utvidelse (okt 2016). Vi setter av penger til økninger flere formål.
80	Frivillige miljøorganisasjoner og allmennyttige miljøstiftelser	57 402	15 000	Regjeringen foreslår å kutte posten fra 59 til 57 millioner, dette betyr kutt til bla Fortidsminneforeningen og Sabima. Vi ønsker mer frivillig engasjement og kapasitet gjennom organisasjonene som støttes via denne posten. Økningen skal gå til grunnbevilgninger for å sikre forutsigbarhet og faglig kapasitet i tråd med organisasjonenes egne prioriteringer. Det bevilges også 300 000 kroner til organisasjonen Spire i 2017. Fra 2018 skal Spire regnes som en ordinær søker. (Posten er identisk med tidligere post 70 på kap 1400).

	81	Verdensarvområder, kulturlandskap og verdiskaping naturarv	26 261	10 000	Vi vil legge til et nytt formål i arbeidet med verdensarvområder og kulturlandskap, nemlig å stoppe tapet av naturmangfold i verdensarvområder og kulturlandskap gjennom aktiv skjøtsel. 5 mill. øremerkes også satsing på villrein. Det bør også etableres flere utvalgte kulturlandskap.
	82	Tilskudd til truede arter og naturtyper	64 989	50 000	Norge har forpliktet seg til å stanse tapet av naturmangfold. Skal vi nå dette målet må det iverksettes redningsaksjoner for langt flere av artene som lever i norsk natur. Det kan skje ved å gjøre flere av våre mest truede arter til prioriterte arter. Det har ikke blitt iverksatt nye handlingsplaner siden 2013. Regjeringen følger ikke opp komiteens merknader til naturmangfoldmeldingen. Vi foreslår 35 mill ekstra til tiltak og oppfølging av handlingsplaner og 15 mill. kroner til utvikling av nye faggrunnlag og handlingsplaner.
	84	Internasjonalt samarbeid	4 964	2 000	Norge er medlem i en rekke viktige internasjonale organisasjoner på miljøområdet. MDG mener at vi bør bidra med mer prosjektfinansiering.
	85	Naturinformasjonssentre	52 714	10 000	Vi vil styrke dette arbeidet.
1422		Miljøvennlig skipsfart			
	21	Spesielle driftsutgifter	5 338	5 000	Vi ønsker vi å etablere et samarbeidsprosjekt for bærekraftig skipsfart der blant annet KLD og Sjøfartsdirektoratet inngår.
1423		Radioaktiv forurensning i det ytre miljø			
	1	Driftsutgifter	15 629	3 000	Vi vil styrke arbeidet med å bekjempe radioaktiv forurensning.
1424		MAREANO			
	21	Spesielle driftsutgifter	33 684	10 000	MDG ønsker en satsing på bioøkonomi og marin bioprospektering er en viktig del av dette. MAREANO har viktig erfaring og metodikk som kan brukes i et større program for marin bioprospektering.
1425		Vilt- og fisketiltak			
	21	Spesielle driftsutgifter	27 768	20 000	Vi foreslår 5 millioner til å styrke den lokale villaksforvaltningen. I tillegg foreslås 15 mill til gjennomføring av Miljødirektoratets handlingsplan for opprustning av laksetrappet, blant annet i Vefsna.
1429		Riksantikvaren			
	21	Spesielle driftsutgifter	51 363	13 000	10 millioner til sikring av bryggebebyggelsen i Trondheim, samt 1 million ekstra til digitalisering og sikring av samiske kulturminner. 2 millioner til etablering av et nasjonalt register over Norges immaterielle kulturarv, som tradisjonelt håndverk, folkemusikk, folkedans og andre tradisjonelle kulturuttrykk.
	22	Bevaringsoppgaver	24 378	10 000	Posten styrkes for å sette fart på bevaringsoppgaver knyttet til stavkirkene i Norge.
	50	Tilskudd til samisk kulturminnearbeid	3 551	1 000	Vi ønsker å styrke dette arbeidet og foreslår en liten økning.
	71	Tilskudd til fredete kulturminner i privat eie, kulturmiljø og kulturlandskap	122 015	25 000	Det er i dag ca. 3 400 fredede bygninger i privat eie i Norge. Mange ønsker å komme i gang med istandsetting av fredede bygninger. Økte tilskudd gir positiv sysselsettingseffekt.
	73	Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalderen og brannsikring	45 952	10 000	Det må iverksettes et program for vedlikehold av stavkirker og for istandsetting av steinkirker. Økte tilskudd gir positiv sysselsettingseffekt
	74	Tilskudd til fartøyvern	61 883	45 000	Regjeringen har foreslått et betydelig kutt. Vi vil reversere kuttet og øke satsingen på fartøyvern noe for å gi kontinuitet og forutsigbarhet og positiv sysselsettingseffekt.
	79	Tilskudd til verdensarven	52 036	10 000	Vi foreslår å reversere regjeringens kutt.
1432		Norsk kulturminnefond			
	50	Til disposisjon for kulturminnetiltak	86 659	70 000	Vi ønsker en kraftig opptrapping i arbeidet for å verne kulturminner, spesielt kulturlandskap. For hver krone gitt av fondet utløses ytterligere tre kroner fra private for istandsetting av kulturminner. I 2016 kom det søknader for 238 mill ifølge Fortidsminneforeningens høringsinnspill.
1471		Norsk Polarinstitutt			
	1	Driftsutgifter	223 671	5 000	Økt forskning på isavhengige pattedyr for å skaffe bedre oversikt over konsekvensene av mindre isutbredelse.
1481		Klimavoter			
	26	Innkjøp og sletting av kvoter i ETS-systemet	0	51 000	Vi setter av 51 millioner til å kjøpe til å kjøpe og slette kvoter i EUs kvotesystem, for å bidra i dugnaden for å senke taket for hvor mye CO2 som kan slippe ut i Europa. Gitt en kvotepris på 7 euro pr tonn anslår vi at en bevilgning på 51 mill vil finansiere kjøp og sletting av 800 000 tonn klimagassutslipp.
1482		Internasjonale klima- og utviklingstiltak			
	73	Klima- og skogsatsingen	2 709 213	693 000	Regjeringens forslag på 2,8 milliarder på post 1 og 73 til sammen er en svekkelse av klimaforliket fra 2008. Ambisjonsnivået for klima- og skogsatsingen var 3 mrd. kroner årlig. Målet har ikke blitt nådd de siste årene. Bevilgningen har aldri blitt inflasjonsjustert. Det betyr at den reelle innsatsen gradvis reduseres. Prisjustering av klimaforlikets ambisjonsnivå tilsvarer 3,5 mrd. 2016-kroner.
		Sum Klima- og miljødepartementet:		3 265 415	

Finansdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
1610		Tolletaten			
	1	Driftsutgifter	1 480 300	13 000	Prosjekt for å utarbeide et elektronisk system for moms for utenlandshandel på internett.
1620		Statistisk sentralbyrå			
	1	Driftsutgifter	564 500	7 000	Etablere enhet som skal dedikeres til regnskap for livskvalitet.
		Sum Finansdepartementet:		20 000	

Forsvarsdepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
1710		Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg			
	1	Driftsutgifter	3631748	25 000	Vi reverserer regjeringas kutt i midlene til miljøopprydning (her ligger midlene til tilbakeføring av Hjerkin).)
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	277515	-50 000	Vi støtter forslaget V, KrF og regjeringspartiene har blitt enige om på denne posten.
	47	Nybygg og nyanlegg	1629700	20 000	Støtte til utfasing av fossil energi som oppvarming i offentlige bygg.
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben			
	1	Driftsutgifter	825403	-20 000	Vi støtter forslaget V, KrF og regjeringspartiene har blitt enige om på denne posten.
1731		Hæren			
	1	Driftsutgifter	5362228	98 000	Vi støtter forslaget V, KrF og regjeringspartiene har blitt enige om på denne posten.
1732		Sjøforsvaret			
	1	Driftsutgifter	4191223	120 000	Vi støtter forslaget V, KrF og regjeringspartiene har blitt enige om på denne posten.
1734		Heimevernet			
	1	Driftsutgifter	1245353	133 000	Vi støtter forslaget V, KrF og regjeringspartiene har blitt enige om på denne posten.
1761		Nye kampfly med baseløsning			
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	7282849	-300 000	Vi forlenger perioden for innfasing av kampfly, venter til 2019 med å ta stilling til antallet fly og går for delt løsning Andøya/Evenes. Missile-programmet. Det er avsatt 6,9 mrd. kroner på budsjettet for 2016, nær en dobling fra 2015. Vi er i utgangspunktet motstandere av kampflyanskaffelsen.
	47	Nybygg og nyanlegg	1309680	-200 000	Vi forlenger perioden for innfasing av kampfly og venter til 2019 med å ta stilling til antallet fly. Missile-programmet. Det er avsatt 6,9 mrd. kroner på budsjettet for 2016, nær en dobling fra 2015. Vi i utgangspunktet motstandere av kampflyanskaffelsen.
1790		Kystvakten			
	1	Driftsutgifter	1094428	50 000	Kystvakta gjør et svært viktig arbeid innen fiskerioppsyn, miljøvern, søk og redning og tolloppsyn, og er ett av områdene der vi fortsatt har et samarbeid med Russland.
		Sum Forsvarsdepartementet:		-124 000	

Olje- og energidepartementet

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
1800		Olje- og energidepartementet			
	71	Tilskudd til Norsk Oljemuseum	45 800	-10 000	Redusere omfanget av nytt museumsmagasin
	72	Tilskudd til olje- og energiformål	5 000	-4 000	Kutte prosjekt for å gjøre petroleumssektoren mer konkurranse dyktig. Øvrige midler benyttes til klima og CO2-håndtering
1810		Oljedirektoratet			
	1	Driftsutgifter	297 000	-30 000	Effektivisering som følge av lavere aktivitet på sokkelen
	21	Spesielle driftsutgifter	57 000	-57 000	Bevilgningene til geologisk kartlegging bl.a. i Barentshavet kuttes
	23	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	125 000	-75 000	Samarbeidsprosjektene Diskos og Force forutsettes fullfinansiert av næringen.
1815		Petoro AS			
	70	Administrasjon	343 700	-343 700	Effektivisering som følge av lavere aktivitet på sokkelen (-30 mill). Flytter ellers Petoro inn under SDØE (-313,7 mill).
	72	Administrasjon, Petoro Iceland AS	1 500	-1 500	Det bør ikke åpnes for ny petroleumsvirksomhet i de arktiske havområdene, inkludert islandsk kontinentalsokkel. Norge bør derfor trekke ut sin andel i Petoro Iceland AS.
	73	Statlig deltakelse i petroleumsvirksomhet på islandsk kontinentalsokkel	7 100	-7 100	Det bør ikke åpnes for ny petroleumsvirksomhet i de arktiske havområdene, inkludert islandsk kontinentalsokkel. Norge bør derfor trekke ut sin andel i Petoro Iceland AS.
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat			
	1	Driftsutgifter	587 000	5 000	Støtte til flom og skredforebyggende arbeid.
	60	Tilskudd til flom- og skredforebygging		400 000	Del av et landsdekkende løft for miljøkompetanse og klimaforebygging i kommunene. Her foreslår vi å sette av 400 mill til ekstraordinære bevilgninger til kostnader ved klimatilpasning. Hensikten er at kommuner som har et spesielt stort behov for investeringer i ny infrastruktur og klimatilpasningstiltak skal få hjelp fra staten. Bør etterhvert trappes opp. Bør skje i samarbeid med kommunale miljørådgivere, se kap 1400, post 63.
	25	Vilkårsrevisjoner	0	5 000	Øke takten i vilkårsrevisjoner av eldre konsesjoner
	73	Tilskudd til utjevning av overføringstariffer	0	10 000	Gradvis nedtrapping av overføringstariffer.
1825		Energiomlegging, energi- og klimateknologi			
	50	Overføring til Energifondet	2 286 000	-250 000	Enovas bevilgning til investeringer i ENØK-tiltak kuttes med 250 mill. kr. Ordningen foreslås erstattet med en ordning med et skattefradrag på kap 5501 post 70 med beregnet provenyeffekt på -430 mill kroner.
	50	Overføring til Energifondet		200 000	100 mill kroner øremerkes særskilt støtteordning for installasjon av solcellepanel. Ordningen skal også kunne tas i bruk av offentlige aktører som kommuner og fylkeskommuner. 100 mill kroner settes av til støtte for utvikling av batteriteknologi.
	50	Overføring til Energifondet	0	400 000	Økte rammer for å støtte industrien omlegging til lavutslippsteknologi.
	51	Tilskudd til Enova	0	155 000	Gratis tilbud om energirådgivning i hjemmet.
	52	Fornybar energi i transportsktoren		1 000 000	Utrulling av landstrøm innen 2023, ved 20 havner med størst utslipp, 9 hurtigruteanløpshavner, sårbare fjorder med cruisetrafikk & støtte til nettførsterkning ved utrulling av elferger og elektrifiserte fiskemerder.
	53	Havvindprogram	0	300 000	Det bør etableres en insentivpakke for marin fornybar energi som gjør det attraktivt for næringslivet å bygge ut prosjekter hvor ny teknologi kan testes og kvalifiseres til bruk internasjonalt. Vi foreslår at minst 1,2 mrd over fire år og oppstart med 300 mill. kroner i budsjettet for 2017. Et viktig ledd i dette arbeidet er å etablere en demonstrasjonspark for havvind i tråd med Stortingets vedtak i Innst 70 S 2015-2016. (dok 8 fra MDG).
	54	Biogassprogram	0	300 000	Støtte til opprettelse av et nytt biogassprogram som bl.a. skal støtte opprettelse av biogassanlegg.
	95	Kapitalinnskudd	15 000	15 000	Økt innskuddskapital til investeringsselskapet Fornybar AS
1827		Energiomlegging			
	60	Investeringsprogram for lokale klimatiltak	0	300 000	Finansieringsprogram for klimatiltak i kommunene. Over 20 pst av norske utslipp kan kuttes med kommunale- og fylkeskommunale virkemidler. Realisering av potensialet skal kunne kjøpes av staten gjennom utslippsreducerende tiltak i kommunene. Eksempler på tiltak er større energi-effektiviserende tiltak, tiltak for trafikkreduksjon, finansiering av innkjøp av el-kjøretøy.
1830		Forskning og næringsutvikling			

	50	Overføring til Norges forskningsråd	896 200	1 000	305 mill kroner til petroleumsforskning av en bevilgning på 408 mill kr omprioriteres til forskning i energisektoren, spesielt til ytterligere satsing på Pilot-E som er et samarbeidsprogram mellom ENERGIX Enova og Innovasjon Norge for utvikling av miljøvennlig energiteknologi o gokt forskning på innovasjon for energieffektivitet. Pågående søknadsprosess på midler for 2017 stoppes.
	72	Tilskudd til Norwegian Energy Partners	30 200	-30 200	INTPOW skilles ut igjen fra INTSOK. INTSOK legges ned.
	73	Tilskudd til INTPOW	0	6 000	INTPOW skilles ut igjen fra INTSOK og reetableres som en egen fornybar enhet.
1840		CO2-håndtering			
	21	Spesielle driftsutgifter	4 800	50 000	Støtte arbeidet med å utvikle markedet for CO2 håndtering - ref omtale under Gassnova og Gassco.
	70	Gassnova SF	437 000	100 000	Igangsette et større prosjekt for å etablere Nordsjøen som lagringssted for CO2 også fra kontinentet og utvikle modeller som sikrer de forretningsmessige perspektivene. I samarbeid med Gassco. Gassnova etablerer videre et grunnlag for å innføre et pålegg om at Statoil elektrifiserer Snøhvit i tråd med utslippstillatelsen.
	74	Tilskudd til Gassco AS	30 000	50 000	Dagens bevilgning knyttes til å studere konsepter for transport av CO2 fra potensielle fangsprosjekter i Norge. Studien foreslås utvidet til også å gjelde transport og lagring av CO2 fra kontinentet.
	75	CO2-håndtering, lagring av CO2	0	30 000	Prosjekt for lagring av CO2 fra kontinentet&UK
2440		Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten			
	30	Investeringer	25 500 000	-3 697 500	Rapport viser at vi ikke kan utvinne ressurser fra alle felt som er åpnet for produksjon. Vi forutsetter en gradvis nedtrapping av allerede åpnete felt. Forhandlinger om nedtrappingsplan må iverskettes.
	70	Driftsutgifter Petoro		310 000	
5440		Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten			
	24	3Lete- og feltutviklingsutgifter	-1 700 000	500 000	1137 mill kroner antas å være bundet i oppstartede prosjekter
		Sum Olje- og energidepartementet:		2 503 500	

Skatter og avgifter

Kap.	Post	Navn på post	Gul bok 2017	MDG 2017	Kommentar
5501	70/72	Inntektsskatten. Trinnskatt, + personfradrag	45800000	-1 820 000	Innslagspunktene for trinn 1 og 2 i trinnskatten settes til henholdsvis 200 000 og 300 000 kroner. Innslagspunktet for trinn 3 holdes på nominelt samme nivå som i 2016, og satsen økes med 3 prosentpoeng - Innslagspunkt for trinn 4 på holdes nominelt samme nivå som i 2016, og øke økes med 3 prosentpoeng. I tillegg Innføres et nytt trinn 5 med innslagspunkt på 1,5 mill. kroner, med marginalsats på 27 pst. Samtidig økes personfradraget til 66 000 kroner for å sikre redusert skatt for lavtlønte.
	70	Formuesskatt		2 470 000	Vi foreslår å øke likningsverdien for sekundærbolig til 90 prosent og øke bunnfradraget til 1,7 millioner. Den samlede effekten av disse to tiltakene er reduserte inntekter til staten på 110 mill og reduserte inntekter til kommunesektoren på 675 mill. Vi foreslår samtidig innføre en trinnskatt for for den statlige delen av formuesskatten der denne settes til: 0,3% fra 5 mill kroner - 14,99 mill kroner, 0,5% fra 14,99 til - 25 mill kroner 0,7% for formuer over 25 mill kroner. Provenyeffekten av dette er økte inntekter på 2430 mill. Alt dette tilfaller staten. I tillegg foreslår vi å fjerne rabatten på aksjer og driftsmidler på 10 pst i regjeringens forslag. Dette gir omlag 700 mill i økt proveny når MDGs forslag til satser legges til grunn (anslag), der omlag 550 mill tilfaller kommunene. Kilder; MDG 17 2016 + MDG 21 2016 + SV 391 2016.
5501	72	Fellesskatt	191 300 000		
	72	Fellesskatt, minstefradrag for selvstendige.		-1 700 000	Innføring av et minstefradrag i næringsinntekten som alternativ for faktiske utgifter vil gi et provenytap på om lag 1,7 mrd. bokført i 2017. MDG 17 2016
	72	Fellesskatt, rentetak		1 140 000	Vi vil begrense subsidieringen av boliglån og foreslår et tak på fradrag for renter på lån på 40 G. Dette gir økte inntekter på 1140 millioner. MDG 35 2017
	72	Fellesskatt, skattefradrag for investeringer		-1 200 000	Vi foreslår å etablere et skattefradrag i inntektsskatten for investeringer i bedrifter etter modell fra den engelske ordningen Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS). Vil flytte kapital ut av boligmarkedet og inn i arbeidet for en grønn omstilling. Regjeringen bes utforme en hensiktsmessig fradragsordning med helårseffekt om lag 1,2 mrd.
	72	Fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger.		-90 000	Vi vil fjerne arbeidsgiveravgiften for nye lærlinger fra 1.7.2017. Påløpt effekt 130 mill.
	72	Fellesskatt, Skattefunn, økt skattefradrag for FOU		-650 000	Vi øker skattefradraget for forsknings og utviklingsprosjekter i små og mellomstore virksomheter fra 20 til 25 prosent for å sette fart på omstillingen av norsk økonomi.
	72	Fellesskatt, Skattefunn fjerne maksimal timesats		-	Fjerne maksimal timesats på 600 kroner. Ikke bokført effekt i 2017, koster 350 mill i 2018
	72	Fellesskatt skattefradrag frivillige organisasjoner		-10 000	Grensen for å kreve skattefradrag for gaver til frivillige organisasjoner heves til 50 000 kr. MDG 36 2017
	72	Fellesskatt, skattefradrag for ENØK		-430 000	Vi setter av en ramme på 400 millioner til innføring av et skattefradrag for ENØK-tiltak.
	72	Økt jordbruksfradrag økologisk		-1 000	Vi vil gi en ekstra økning i jordbruksfradraget for økologisk produksjon med 20 000.
	72	Fjerne jordbruksfradrag pelsdyrhold		7 000	Vi vil unnta inntekter fra pelsdyrhold fra jordbruksfradraget.
	72	Fellesskatt. Øke det generelle jordbruksfradraget		-105 000	Vi vil styrke inntektsmulighetene i norsk landbruk og øker jordbruksfradraget til 80 000. I tillegg økes satsen til 44 pst og øvre grense for fradraget til 190 000 kroner.
	72	Fellesskatt		-63 000	Øke sjomannsfradraget til 100.000 kr og satsen til 35 pst.
	72	Øke det generelle fiskerfradraget		-104 000	Vi vil styrke inntektsmulighetene i fiskerieringen. Øvre grense økes til 250 000 kroner og satsen økes til 38 pst.
	72	Fjerne rentefradraget for kredittkortgjeld og forbrukslån		800 000	Vi ser ingen grunn til at staten skal subsidiere denne type lån
	72	Fellesskapp, økt sparebeløp i BSU		-85 000	Vi foreslår å øke taket for BSU fra dagens 300 000 til 5 G (462 880) for å gjøre det lettere for å unge å komme seg inn på boligmarkedet. Påløpt kostnad; 110 mill. MDG 26 2016
	72	Fellesskatt (regler for forskudsskatt)		-	Vi vil endre reglene for innbetaling av forskudsskatt. Har antakelig ikke provenyeffekt av betydning.
	72	Fellesskatt, økt avskrivning på investeringer i skip		-40 000	Øke maksimal avskrivningssats for driftsmidler i saldogruppe e skip fra 14 til 20 pst. Kostnad anslås til om lag 160 mill. kroner påløpt og 40 mill. kroner bokført. MDG 46 2016
	72	Fellesskatt, økt avskrivning overføring og distribusjon av el.kraft m.m			Vi øker avskrivningssatsen i saldogruppe g (anlegg for overføring og distribusjon av el. kraft og elektroteknisk utrustning i kraftforetak) til 15 prosent. Den påløpte effekten av dette er reduserte avgifter på 360 mill, men det har ingen effekt i 2017. MDG 43 2016.
	72	Fellesskatt, økt avskrivning på miljøinvesteringer		-50 000	Øke avskrivningssatsen for maskiner med 10 pst for investeringer med påvis* miljøeffekt. Ikke mulig å kostnadsberegne.

	72	Fellesskatt økt beløpsgrense for lønnsoppgaveplikt		115 000	Grensen ved lønnsoppgaveplikt er i dag på 1000 kr. Vi vil redusere byråkrati for selvstendig næringsdrivende og gjøre det enklere for ungdom og andre å bidra med småjobber ved å øke grensen til 5000
	72	Grunnrenteskatt vannkraft		-125 000	Vi reverserer regjeringens økning i grunnrenteskatten for vannkraftproduksjon. MDG 28 2016
5502		Finansskatt			
	72	Finansskatt på handel med aksjer og obligasjoner (ny post)	0	3 300 000	Innføre en avgift på handel med aksjer og obligasjoner. Basert på erfaringene med transaksjonsskatten i Frankrike, anslår Finansdepartementet at en avgift på 0,1 pst. av verdien av de omsatte verdipapirene kan gi inntekter på 4,4 mrd, basert på et anslag om redusert handelsvolum på 10 pst. Vi foreslår en lav avgift på 0,07 prosent og legger til grunn at at provenyeffekten dermed blir på 2,2 mrd. MDG 15 2015.
		Sum skatter:		1 359 000	
5507		Skatt og avgift på utvinning av petroleum			
	71	Ordinær skatt på formue og inntekt	20 200 000	315 000	Inntektene på posten reduseres med 1185 mill fordi MDGs forslag om økt CO2-avgift og avgift på produsert vann reduserer inntektene til selskapene med til sammen 4939 mill. Inntektene øker med 1500 mill kroner fordi vi øker avskrivningsperioden fra 6 til 25 år for nye investeringer. MDG 54 2016
	72	Særskatt på oljeinntekter	31 900 000	5 380 000	Vi fjerner friinntekten på nye investeringer. Dette øker inntektene med 1350 mill i 2017 og betydelig høyere effekt på sikt. (MDG 55 2016.) Økt særskatt fra 54 til 56 pst øker inntektene med 680 mill (V 58 2016.). Vi vil også avskrivningsperioden fra 6 til 25 år for nye investeringer. Dette øker inntektene på posten med 3350 mill. (MDG 54 2016)
5508		Avgift på utslipp av CO2 i petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen			
	70	CO2-avgift i petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen	5 400 000	4 300 000	Effekt av å doble CO2 avgiften fra 1,02 kr pr Sm3 til 2,04 per Sm3. Økt avgift har begrenset effekt på produksjonen det første året, men vi legger til grunn en reduksjon på 10 pst.
	71	Avgift på produsert vann	0	639 000	Vi foreslår en ny avgift på produsert vann i petroleumsvirksomheten for å gi insentiver til redusert utslipp av dette til sjøen. Vi foreslår kr 10 pr M3. Utslipp i 2013 var på 127,8 mill m3. Det legges til grunn at avgiften halverer utslippene sammenliknet med i 2013.
		Sum oljeskatt		10 634 000	
5506	75	Miljøavgift på deponi av gruveavfall		400 000	Vi vil stimulere til økt tilbakeføring av gruveavfall i stedet for bruk av f.eks. sjødeponi. Satsen er satt til 50 kr per tonn.
5521		Merverdiavgift			
	70	Merverdiavgift	270 300 000		
	70			-5 325 000	Fjerne moms på; reparasjon av klær, sko, husholdnings- og fritidsvarer (500 mill.kr.), reparasjon og gjenbruk av elektronikk (200 mill.kr.), elsykler (160 mill.kr.), kollektivreiser (600 mill.kr.) økologisk mat, frukt og grønt (3 285 mill kroner) .Redusere moms fra 10-8 pst til bla persontransport og overnatting (580 mill.kr.).
	70			1 000 000	Fjerning av tax-free kvoten for alkohol og tobakk.
	70			450 000	Økt moms på kjøtt
	70			9 000 000	Øker generelle mva sats fra 25-26,2%.
	70			933 000	Fjerner momsfristak for netthandel.
5526		Avgift på alkohol			
	70	Avgift på alkohol	13 500 000	600 000	Fjerning av tax-free kvoten for alkohol.
5531		Avgift på tobakkvarer mv.			
	70	Avgift på tobakkvarer mv.	7 300 000	1 185 000	Fjerning av tax-free tobakk (450 mill.kr.) og økt tobakksavgift 15% (735 mill.kr.).
5536		Avgift på motorvogner mv.			
	71	Engangsavgift	16 900 000	1 120 000	Fjerne ladbare hybriders fradrag for utslipp under 85 g/km
	71	Engangsavgift		320 000	Doble Nox komponenten i engangsavgiften
	71	Engangsavgift		412 500	Likestille varebiler med personbiler- CO2 komponent, 25% innfasing
	71	Engangsavgift		1 100 000	Øke CO2 komponenten for biler med mest utslipp
	71	Engangsavgift		1 200 000	Senker nedre knekkpunkt i CO2-komponenten til 70 g/km
	72	Årsavgift	9 700 000	1 220 000	Reversere regjeringens forslag til redusert årsavgift
5538		Veibruksavgift på drivstoff			
	70	Veibruksavgift på bensin	5 600 000	3 300 000	Øke veibruksavgifter for bensin med 5 kroner
	71	Veibruksavgift på autodiesel	10 900 000	7 192 000	Øke veibruksavgiften for autodiesel privatbiler med 5 kroner og 1,5 kroner avgiftsøkning for nyttetransport
	71	Veibruksavgift på autodiesel		34 000	Oppheve avgiftsfristak for diesel til båtmotorer
	72	Veibruksavgift på naturgass og LPG	3 000		

	73	Overføring til CO2 fond for næringslivet		-2 496 000	250 mill kroner øremerkes fullfinansiering av hurtigløstasjoner i distriktene
	74	Klimabelønning - tilbakebetaling av avgift per capita		-7 996 000	Tilbakebetaling til innbyggere av økt drivstoffavgift.
5541		Avgift på elektrisk kraft			
	70	Avgift på elektrisk kraft	10 500 000	2 740 000	Økt elavgift med 6 øre
	70	Avgift på elektrisk kraft		-1 000	Fritak for elavgift brukt som drivstoff i ferger, skip, lastebiler, busser og landstrøm
5542		Avgift på mineralolje mv.			
	71	Avgift på smøreolje mv.	118 000	10 000	Øker smøreoljeavgiften med 10%
5543		Miljøavgift på mineralske produkter mv.			
	70	CO2-avgift	6 700 000	517 000	Vi øker CO2 avgiften til 500 kroner med unntak av bensin og autodiesel hvor avgiften økes i veibruksavgiften.
	70	CO2-avgift	0	55 000	Vi innfører en CO2 avgift på uttak av torv. I 2013 ble det tatt ut 98000 tonn fra norske myrer. Tilsvarende 6-700000m ³ . (FIVH2015). 1m ³ inneholder ca 275 kg CO2 (Bioforsk 2007). Settes en CO2 avgift til 400 kr/tonn innebærer dette en avgift på 110 kr per m ³ torv. Vi beregner en ca 20% reduksjon som følge av ny avgift. Dermed gir avgiften økte inntekter på ca 55 mill kr.
	71	Svovelavgift	15 000	19 000	Øker svovelavgiften
5548		Miljøavgift på visse klimagasser			
	70	Avgift på hydrofluorkarboner (HFK) og perfluorkarboner (PFK)	450 000	175 000	Vi øker avgiften for HFK og PFK til 600 kr per tonn.
5549		Avgift på utslipp av NOX			
	70	Avgift på utslipp av NOX	52 000	4 000	Øker Nox avgiften med 3 kroner
5552		Avgift på lakselus i oppdrettsnæringen			
	70	Avgift på lakselus i oppdrettsnæringen		900 000	Oppdrettsanlegg påfører villaks og sjørret store skader. Vi mener at forurenser bør betale. Regjeringen bes utforme en modell som gir inntekter på om lag 900 mill kroner.
5555		Avgift på sjokolade- og sukkervarer mv.			
	70	Avgift på sjokolade- og sukkervarer mv.	1 385 000	644 000	50% økning i avgiften og forutsetter en priselastisitet på 0,7 pst.
5556		Avgift på alkoholfrie drikkevarer mv.			
	70	Avgift på alkoholfrie drikkevarer mv.	1 900 000	883 500	50% økning i avgiften med unntak av saft basert på frukt, bær eller grønnsaker uten tilsatt sukker. Forutsetter 7% redusert etterspørsel.
5557		Avgift på sukker mv.			
	70	Avgift på sukker mv.	205 000	92 250	50% økning i avgiften. Forutsetter 10% redusert etterspørsel.
5560					
	71	Avgift på fossil plastemballasje		1 500 000	Avgift på 10 kr. Per kg plastemballasje. Kan være nødvendig med enkelte unntak, for eksempel i landbruket. Det forutsettes at avgiften reduserer forbruket med vel 10% (forbruket utgjør ca 190.000 tonn/år). Det gis fritak for bioplast som kan resirkuleres.
5561		Flypassasjeravgift			
	70	Flypassasjeravgift	1 625 000	-1 625 000	Vi fjerner flypassasjeravgiften til fordel for en flyseteavgift
	71	Flyseteavgift		10 300 000	Avgift på kr 600 per sete ved flyvninger til utlandet, kr 300 per sete ved innenlandsflyvninger der jernbane finnes som alternativ og kr 150 på innenlandsruter ellers. Berenget provenyeffekt av dette i 2014 var 10,5 mrd. kr. Vi legger til grunn at avgiften vil påvirke etterspørselen mer enn antatt av FIN/TØI og reduserer dette anslaget med 200 mill.kr.. Avgiften forutsettes tilpasset eventuelle beskrankninger i EØS regelverket, og forutsetter samme kompensereffekt for strekninger hvor det i dag ikke er jernbane.
5700		Folketrygdens inntekter			
	72	Arbeidsgiveravgift	177 100 000	-5 000 000	Vi reduserer arbeidsgiveravgiften
		TOTALE, netto avgifter:		24 863 250	
		Skatter og avgifter totalt:		26 222 250	
		Aksjer i Avinor AS			
	85	Utbytte	500 000	1 100 000	Uenig i utbyttepolitikk for Avinor. I fjor ble stor del av overskuddet liggende i selskapet.
5656		Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning			
	85	Utbytte	12 465 600	340 000	Vi tar ikke ut utbytte fra Statkraft 2017 (-627 mill). Øker utbytte i andre selskaper, med krav om mer aktiv utbyttepolitikk (967 mill).
5685		Aksjer i Statoil ASA			
	85	Utbytte	9 068 000	967 000	Økt utbytte fra Statoil
		Sum utbytte:		2 407 000	
2800		Statens pensjonsfond utland			

	50	Overføring til fondet	138 271 000	15 488 500	
5800		Statens pensjonsfond utland			
	50	Overføring fra fondet		-8 246 673	
		Redusert oljepengebruk		8 246 673	

Oversiktstabell uten olje

Departement	
Utenriksdepartementet	3 439 000
Kunnskapsdepartementet	1 446 713
Kulturdepartementet	647 000
Justis- og beredskapsdepartementet	-2 136 000
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	6 776 675
Arbeids- og sosialdepartementet	-1 863 000
Helse- og omsorgsdepartementet	-490 126
Barne- og likestillingsdepartementet	2 947 800
Nærings- og fiskeridepartementet	2 093 900
Landbruk og matdepartementet	851 500
Samferdselsdepartementet	37 200
Klima- og miljødepartementet	3 265 415
Finansdepartementet	20 000
Forsvarsdepartementet	-124 000
Olje- og energidepartementet	2 503 500
Økte inntekter	
Skatter og avgifter	26 222 250
Utbytte	1 440 000
Sum	8 246 673

[mdg.no](https://www.mdg.no)